

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ROMAN

ROMAN

YUSUF EL-KAİD

Mısır Topraklarında Savaş

YUSUF EL-KAİD

Mısır Topraklarında Savaş

MISIR TOPRAKLARINDA SAVAŞ
YUSUF EL-KAİD



YUSUF EL-KAID, 1944'te Mısır'ın kıyı bölgelerinden el-Buhayra'nın el-Dahriya köyünde doğdu. Babası hiç toprağı olmayan en fakir köylülerdendi. Diğer tanınmış Mısırlı yazar ve entelektüellerin çoğunun aksine el-Kaid, anavatanında eğitim gördü. Üç yıl boyunca öğretmenlik yaptı ve orduya katıldı. 1967 ve 1973 savaşlarına tanıklık etti. El-Kaid'in on bir romanı ve kısa hikâyelerini topladığı dört kitabı bulunuyor. İlk romanı 1969 yılında yayımlandı. Toplumsal sorunlara

parmak bastığı romanlarında yaratıcı anlatım teknikleri kullandı. *Mısır Topraklarında Savaş* 1975 yılında yazıldı ancak 1978'te ve Beyrut'ta yayımlandı. Mısır'da uzun yıllar yasaklandı ve ilk baskısı 1985 yılında yapıldı.

SEMA ÖĞÜNLÜ, Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun. Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde Amerikan Tiyatrosu üzerine master yaptı. Boğaziçi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulunda öğretim görevlisi.

Mısır Topraklarında Savaş

YUSUF EL-KAİD

ROMAN

Çeviren

SEMA ÖĞÜNLÜ



Kanat Kitap 24
Edebiyat dizisi 12
MISIR TOPRAKLARINDA SAVAŞ
YUSUF EL-KAID

Roman

1. Baskı: Eylül 2005

ISBN 975-8859-26-9

Copyright © Yusuf el-Kaid, 1978, 2004

İngilizce çeviri hakları © Salma Khadra Jayyusi,
1986, 1998, 2004

Arapça orijinali *Al-Harb fi Barr Mısır* adıyla

Dar İbn Rushd tarafından yayımlandı, Beyrut, 1978

ABD'de İngilizce yayımlayan Interlink Books, Interlink Publishing Group, Inc.

Özgün adı: *War in the Land of Egypt*

© Yayın hakları Pusula Yayıncılık Ltd. Şti., 2004

Kanat Kitap, bir Pusula Yayıncılık Ltd. kuruluşudur.

İngilizceden çeviren: Sema Ögünlü

Yayına hazırlayan: Zeynep Doğukan

Düzeltili: Sinan Kılıç

Tasarım: Mehmet Sinan Niyazioğlu

Sayfa düzeni: Mehmet Öztürk

Kapak: ?

Baskı: Ayhan Matbaası, tlf. (0212) 629 01 65

Kanat Kitap

İnönü Cad. Emektar Sokak No. 24/B Gümüşsuyu/Beyoğlu 34427 İstanbul

tlf. (0212) 252 42 80 pbx • faks: (0212) 293 15 44

e-posta: kanat@kanatkitap.com

www.kanatkitap.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

I

UMDE*

Tam olarak nereden başlasam, bilemiyorum doğrusu. Dün gençenin ailemizin hayatında bir dönüm noktası olduğunu düşünmüş ve bu duygunun sarhoşluğuyla uyumuştum, ancak biraz önce olanlar beni şaşkına çevirdi. Dönüm noktası olan hangisi, dün mü bugün mü? Bilemiyorum.

Dün muhteşem bir gündü, yıllardır ilk kez mutluluğu tadıyordum. 1954'te el konan topraklar geri verilmişti ve tekrar onurumuza kavuşmuştuk. Dünü tanımlamak zor. O an orada ölmek istedim, çünkü hayatta, topraklarımızın iade edilmesinden daha büyük bir mutluluk olamazdı. Mahkemenin adil kararını** duyduğum an, yüzümü kibleye döndüm, babamın başının altına koydukları kırmızı tuğlanın toza dönüştüğünden emindim artık. Babam ölüm döşegindeyken, topraklarımız yabancıların elinde olduğu sürece asla huzura kavuşmayacağını ve başının altındaki tuğlanır taş olup ondan ebedi uykunun huzurunu esirgeyeceği-

*Umde: Mahalle ya da köy muhtarı. —ç.n.

**Burada, Nâsır döneminde millileştirilen toprakların Sedat rejimi sırasında sahiplerine geri verilmesini sağlayan kanundan söz ediliyor. Toprakları iade edilen kişiler genellikle büyük toprak sahipleriydi. —ç.n.

ni söylemişti bana. Gerçek mutluluk zamanı gelmedikçe o tuğla un ufak olmayacaktı.

Şimdi bütün topraklar iade edilmişti. Sevinç sesleri gece yarısından sonra da uzun süre devam etti – kadınların zılgıtları ve erkeklerin silah atışları. Gece yarısından sonra mutluluktan yorgun düşmüşüm, göğüs kafesimde kalbimin attığı yer ağrıyordu. Uykuyu vakti geldiğinde evdekileri tembihledim, sabah beni uyandırmasınlar diye; yirmi yıldır ilk kez huzur içinde, dilediğim kadar uyumak istiyordum. Ertesi gün yapacak bir işim yoktu, eski hayatımızın bize sunduğu o muhteşem, huzur dolu tembelliğin tadını niye çıkarmayacaktım ki?

Hepsi daha dün olmuştu; zamanın bu kadar hızla akıp gitmesi ne kadar tuhaf. Bu sabah gün ağarırken, bahçede horozlar ötmeye başlamadan önce, kusana dek geçmek bilmeyen bir öksürük krizine tutuldum; bir daha da uyuyamadım.

Son zamanlarda gecelerimi en genç karımın odasında geçirmek gibi bir alışkanlık peyda etmiştim. “Yeni” olduğu için diyenler olacaktır, “yeni” olan her şeyin kendine has bir tadı vardır, diyeceklerdir. Ama doğru değil, çünkü en genç karım hiç de yeni değil; aslında birkaç yıldır birlikteyiz. Geceyi onun odasında geçirmemin asıl nedeni, kendimi onun yanında çok rahat hissetmem. Onunki, en sevdiğim oda.

Öksürükten sonra başımın bir yanına ve tepeme, çekiçe vuruluyormuş gibi bir ağrı girdi. Tekrar uyuyacak halde değildim, kalkıp pencereyi açtım, serin hava öksürüğüme ve başımın ağrısına iyi gelebilirdi. Gökyüzünde ve şafakta sükûnet vardı. Gece nin unuttuğu iki yıldız hâlâ parlıyordu. Nehrin üstünde bir kuyruklu yıldız gördüm; yanı başında, sarmaş dolaş iki bayrak direğine benzeyen bir şekil seçiliyordu. Havada şafağın kurşuni yalnızlığına karışmış mavi bir ışık vardı.

Güneş doğuncaya kadar yapacak bir işim yoktu ve *dewar** gitme vaktim gelmişti. Hizmetçiyi çağırdım, sabah namazından önce abdest almak için su getirmesini söyledim. Bir ibrik, bir de

* Dewar: Umduñın köyü. Dava kapısı merkez. Çoğunlukla eve açılan bir kapısı vardır ama evden bağımsızdır. —ç.n.

pirinç leğen getirdi. Ellerime su dökerken, ibrikten avcuma küçük bir parça kesek düştü ama onu azarlamadım, bağırıp çağırmadım, ses etmedim. Karım çay getirdi, altın kenarlı bardağı aldım ve ağzıma götürdüm. Bardak dudaklarıma değdi ve çay dilimin üzerinden kaydı gitti; bardağı hemen sehpanın üstüne koydum. Çay acıydı; karım şeker koymayı unutmuştu! “Allah bizi şerden korusun!” dedim kendi kendime. Korkuyordum, çünkü bir önceki günün mutluluğu beni havalara uçurmuştu. Nihayet o iğrenç heriflerle ödeşmiştim. Topraklar iade edilmişti, kaybettığımız her şey yakında bize geri verilecekti. Fakat sürekli gergindim, hayat bana iyi davransa da, istediğim her şeye sahip olсам da...

Sabah namazında fatiha okurken dilim dolandı, dua ederken de aynı şey oldu – dikkatimi toplamakta zorlanıyordum. Sonra sol gözüm seğirmeye başladı, bir şeyler olacağından kesinlikle emindim artık. Namazdan kalkınca karıma hangi günde olduğumuzu sordum, cuma değilmiş; içim ferahladı biraz, bilindiği gibi cuma uğursuzluk getirir.

Karım kahvaltı tepsisini getirdi, örtüyü kaldırdım; sütün, sahandanda yumurtanın buhanı tütüyordu. Tepsideki her şeye tek tek baktım –yumurta, bakla ve suteresi– fakat iştahım kaçmıştı. Bir parça ekmek alıp ikiye böldüm, sonra da küçük bir parça koparıp bir şeye batırdım. Boğazımdan geçirmeyi başardım, yutabildiğim tek şey de bu oldu. Ellerimi yıkadım ve birkaç bardak çay içtim, sonra karıma dönüp “Elhamdülillah” dedim.

Kirpikleri garip bir şekilde telaşla titredi ve yüzünün ifadesi değişti: “Kahvaltıyı beğenmedin mi?”

“Mesele kahvaltı değil” diye yanıtladım.

Evveli günün sevinciyle iyi uyuyamadığımdan iştahım yok dedim ona, ama ikna olmadı. Sabahın ilk saatlerinden beri benim için endişeleniyormuş. Kalkıp elbise dolabına gittim. Hemen arkamdan geldi, dolgun göğüsleri sırtıma değiyordu ama bu sadece canımı sıkıyordu. Göğsünü sırtıma yasladıkça daha da rahatsız oluyordum. O kadar çok bastırıyordu ki memelerinin şeklini hissedebiliyordum. Sorunumu hatırlayarak sesimi çıkarma-

dım. Elini uzatarak, kahvaltı etmeden mi gideceğimi sordu ama aklım başka yerdeydi, cevap vermedim. Onun için yaptırdığım daireden çıktım, eski evin kapısını aralayıp içeri girdim. Tüm odaların kapısı kapalıydı, salona da uyku kokusu sinmişti. İlk kanımın odasının önünden geçtim – yetişkin çocuklarımla anası, herkes ona “Büyük Hanım” diye hitap eder. Diğer yanda ikinci kanımın odası bulunuyor, sonra da çocukların odası. Hayvanların geviş getirerek kısık gözlerle uyukladığı ahıra yöneldim. Yemlikler boştu, yalaya yalaya temizledikleri kaba etleri pırıl pırıldı. Köpek uyanmıştı, beni tanıdığını belli etmek için kuyruğunu sallayarak bacağıma sürtündü. Hayvanlarla ilgilendikten sonra çiftlik ürünlerini, gübreleri, ilaçları ve alet edevatı koyduğumuz ardiyeye geçtim. Her şey yerli yerindeydi, ben de *dewar*’a gittim. Vakit erkendi, fakat her zamankinden daha enerjik olma kimse şaşırması görünmüyordu. Kimileri topraklarımızı geri aldığımız için enerji dolu olduğumu söylüyordu; sadece topraklarımız değildi geri aldığımız. Hayatın kendisiydi de.

Oturdum ve sigara üstüne sigara içmeye başladım. Gece bekçileri silahlarını ve mermilerini teslim ediyorlardı, teslimattan sonra nöbeti devralan bekçi tereddüt ederek yanıma yaklaştı, belli ki çekindiği bir şey vardı. Evrak kayıt defterini bana uzattığında, sinirli bir şekilde, her zaman yaptığı gibi yüksek sesle okumasını söyledim ona. Eli titredi ve bir şeyler geveledi. Defteri elinden kaptım ve neden o kadar bocaladığını hemen anladım: En küçük oğlum askere çağrılıyordu.

Şimdi her şeyi anlamıştım. Bir gün süt kadar ak da olabilir, is kadar kara da, işte bu, kara bir gündü. Arkama yaslanarak babamın ruhuna rahmet okudum. Her zaman iyi şeylerden kuşku duyardı; dediklerini asla unutmayacağım: “Yaşam sana sağ eliyle güzellikler sunuyorsa, unutma ki sol eli bomboştur. Neden biliyor musun? Sağ eliyle verdiklerini sol eliyle alacaktır.” Babam benim bilmediğim birçok şeyi bilirmiş meğer.

Bekçi hâlâ önümde duruyordu, celpname hâlâ elimdeydi, açık söyleyeyim, nasıl tepki vereceğimi bilemiyordum. Babamın her zaman imkânsız gerçekleştirdiği eski günleri ve benim de

buna kadir olduğum gençlik günlerimi özlemle andım. Yeni bir baş ağrısının gelmekte olduğunu hissediyordum, düşüncelerim beni değişik ufuklara götürüyor, sonra da avludaki banka fırlatıp atarak dalgalar gibi gidip geliyordu. Bekçiği yolladım ama celp-name hâlâ elimdeydi ve dünya üzerime çöküyordu sanki. Babam böyle bir durumla karşı karşıya kaldığında gülerdi ve gözleri bahar aylarındaki tarlalar misali yeşil yeşil parlardı. Gülümser, büyük bir adam sorunlarına çeşit çeşit çare bulur derdi. Oysa ben bir tek çare bile bulamıyordum.

Telefon odasından gelen kâtip, sabahın köründe ayakta ve ortalıkta olduğumu, üstelik sigara dumanına boğulmuş, keder içerisinde oturduğumu görünce şaşırmıştı. Bana yakından baktı, Allah yardımcınız olsun, diyerek derdimi sordu ama ona cevap verecek halim yoktu. Birileri ona elimdeki kâğıdı göstererek olan bitenden söz etti. Kâğıda bakınca gülmesi beni öfkeliendirdi. Basit bir meseleymiş, üzölmeye değmezmiş. Daha da yaklaşarak, kulağıma tek bir kelime fısıldadı: Mûteahhit.

Ne demek istediğini anlamamıştım, bu adam ne denli zor olursa olsun her türlü soruna çare bulabilir dedi. Evet, hatırıma geldi. "Mûteahhit" diye nam salmıştı, gerçek ismini bilen yoktu. Ondan istenen her şeyi yapar, her derde deva olurdu. Aslen ilkokul öğretmeni idi, ama sonraları hapse girmişti, rüşvet mi almış, sahte evrak mı düzenlemişti ne, şimdi pek hatırımda değil. Davası ilçedeki mahkemede görölecekti. Ama mahkemelerin o kadar çok kırtasiye işi vardır ki, bir günde halledilebilecek iş, yıllar geçer de halledilmez. Mûteahhit'in davasının da karara bağlanması yıllar sürmüştü. Dava önce ilçedeki, sonra ildeki mahkemede, daha sonra da Kahire'deki Yüksek Mahkemede görölmüş, mahkemelerin hepsi de adamın suçlu olduğuna karar vermişti. En son, mahkûmiyeti kesinleşti. Öğretmenlikten azledildi ancak iş takipçiliğine devam etti.

Neyse, asıl konudan uzaklaşıyorum – bir öykü anlatmaya başladığınızda kelimelerin tespih taneleri gibi dağılması çok garip, her tespih tanesi peşindekini sürükler; bir noktada durmak ya da geri dönüp konuyu açıklığa kavuşturmak mümkün değil-

dir. Kâtip, Mûteahhit'ten, çarelerden söz etmeyi sürdürdükçe te-reddût etmeye başladım. Bir yandan oğlumun askere gitmesini ve disiplin altına girmesini istiyordum. Daha ne kadar şımartılacaktı? Hayatı boyunca ona bakacak değildim; günün birinde kendi ayakları üzerinde durmaya başlaması gerekecekti. Diğer yandan, ondan tek bir gün olsun ayrı kalmayı düşünmek bile içime sıkıntı veriyordu. En küçük oğlumdu, onun doğumuyla büyük bir mutluluk yaşadıktan sonra hasta olmuşum. Şifa bulmak için şehir şehir dolaştım ama hiçbir hekimin faydasını görmedim, verdikleri ilaçlar hiçbir işe yaramadı. Sağlığım günden güne kötüleşti. Hastalığın, bir insanın tahammül etmesi istenilen en kötü acı olduğunun ve sağlığın paradan daha değerli olduğunun farkına vardım. Sonunda prostatımı aldılar – başka çare yokmuş, hekimler her yolu denemişlerdi. Ameliyata razı olduğumu gösteren belgenin altına imzamı atarken, kimsenin bundan haberi olmaması gerektiğini düşünüyordum; sır olarak kalmalıydı, üzeri örülü derin bir kuyuya gömülmüş. Prostatımın alınışı erkekliğimin sonu demekti, eğer ahalinin kulağına giderse, artık köyün umdesi olamayacağımı düşünürlerdi, umde sapına kadar erkek olmalıydı. Çocuklarının sayısını düşünerek gönlümü ferah tutmaya çalıştım, ama eve döndüğümde yine kederlendim ve en küçük oğluma duyduğum sevgi gitgide arttı. İnsanlar küçük oğluma düşkünlüğümü, öbür çocuklarının akranı olan en yeni karımdan doğmuş olmasına bağladılar ancak kimse asıl nedeni bilmiyordu.

Hastaneden döndüğümde üç karımdan hangisiyle yaşamak istediğime karar veremedim. Onlarla son zamanlardaki ilişkilerimi gözden geçirdim. İlk karım beni görmeye bile tahammül edemiyordu, ikinci karım ise tekrar evlendiğim için aşağılanmıştı, dolayısıyla geriye üçüncü karım kalıyordu. Sırtımı üç karımla paylaşmaktansa bu hakkı yalnızca birine tanımanın daha iyi olduğunu düşünerek teselli bulmaya çalıştım.

O andan sonra hayatım değişti. Daha az uyuyor, gece boyunca birkaç kez uyanıyordum; uykunun merhametinden mahrum olalı beri geceler kâbusa dönüşmüştü. Radyoyu başucuma koy-

muştum; daha gecenin yarısına varmadan programların sona ermesine içerliyordum, geriye kalan yarıdan fazlasını yapayalnız geçirirdim. Uykuya doyamadığım geceleri özlemle anıyordum ve zaman geçtikçe küçük karımın gençliği ve körpeliği beni daha da korkutuyordu. Fakat ondan uzaklaşmak için hiçbir mazeretim yoktu. Böylesine büyük bir dairede onu yalnız bırakamazdım. Bu yüzden yaradana sığındım ve gece denen işkenceye onun odasında katlanır oldum, neden bu acıyı çekmek zorundayız, niye insanoglu bu yavaş ölüme katlanmak zorunda bırakılıyor da birdenbire ölüp gitmiyor diye kendi kendime sorup durdum.

Şimdi oğlumla ilgili meseleye döneyim. Daha önce söylediğim gibi, ondan bir an bile ayrı olmaya dayanamıyordum, hem onu yanımdan ayırmamam için iyi bir neden vardı: Hiçbir ağabeyi askerliğini yapmamıştı. En büyük oğlum umdenin oğullarını askerlikten muaf tutan kanundan yararlandığı için, bir diğeri Kuran'ı ezberlediği, bağrında Allah'ın adını taşıdığı ve fakih olduğu için askerlik yapmamıştı. Üçüncüye gelince, askere gitmesin diye tamı tamına yirmi Mısır Lirası ödemiştim, paranın para olduğu zamanda... Dördüncü oğluma gelince, anası kentin en güzel kadınıydı... Hey gidi günler! Ne kadar da geride kaldılar, birçok şeyi de alıp götürdüler. Geri gelirler mi bir daha? Evet, bence gelecekler – hele de son zamanlardaki olumlu gelişmelere bakacak olursak. Bu dördüncü oğlumun anasını boşadım – aramızda anlaşarak, yani kâğıt üzerinde... Böylece dördüncü oğlum resmi olarak annesinin tek dayanağı haline geldi ve askerlikten muaf tutuldu.

Devam etmeden önce bir konuyu aydınlatmama müsaade edin, tüm bunları açıklamaktan utanç duymuyorum. Aslında bu meseleyi şimdi, burada konuşalım ki neler hissettiğimi anlayabilin. Bana kızabilirsiniz. “Bu Mısırlı hiç utanç duymuyor mu, haysiyet duygusu yok mu,” diye hayret ediyor olabilirsiniz, “Oğulları askerlik görevini yerine getirmesin diye dalavere çeviriyor. Asker çıkarma kanunlarındaki tüm değişikliklere karşın, bir yolunu bulup oğullarını askerlik yapmaktan kurtarıyor! Hepimiz bu memleketin evladı değil miyiz?” Şöyle de devam edebilirsiniz:

“Bu topraklar bizim, tüm varlığımızla savunmak görevimizdir.” Dahası, bir umde olarak, herkesin askerlik görevini yapmasını sağlamakla mesulüm. Öyleyse, nasıl oluyor da düzenler kurup oğullarımı askerden kaçınıyorum? Köylülerin kulağına gitse ne derler? Neler hissettığınızı tahmin edebiliyorum ve sorularınızın sizi nasıl bir sonuca götüreceğinin farkındayım: Mısır’ın kaderini belirleyen ve hayati önemi taşıyan üç savaş boyunca oğullarımın askerlik görevlerini yapmalarını önlemek için ne düzenler kurmuşum ne düzenler. Tüm bu sorularla karşılaştığımda, halimden anlamayacaksınız diye ümitsizliğe kapılıyorum. Halden anlar mısınız, onu da bilmem ya.

Öncelikle, bir vatansever olduğumu ve Mısır topraklarını sevdiğimi belirtmek isterim; Nil Vadisine duyduğum derin sevgi damarlarımda akar. Bu duygu babamdan geçmiş bana, ona da babasından ve dedesinden. Kökleri tarihin derinliklerine uzanan bir sevgi bu, Mısır sevgisi günümüz neslinin lafazanlıklarından daha gerçek. Büyük dedem Mısır’ın onuru için Ahmed Arabi Paşa* ile omuz omuza çarpışan meçhul askerlerden biriydi, gerçek vatanperverliğin bundan daha iyi bir delili olamaz. Yine de ailemizin bir ferдинin Arabi isyanında şehit olmasının lafını bile etmem. İçimde sakladığım bu sırrı ilk kez burada açıklıyorum.

Biliyorsunuz, şimdi ben bir umdeyim. Herhangi birimiz askere gitmiş olsaydı eğer, aile ağacımız sarsılarak, yerlere kadar eğilip bükülürdü, hiçbir zaman Memluklere ve Mısır’daki Türklere kadar uzanamazdı derdi babam; dolayısıyla, aptalca tehlikelere atılmaya hakkım olmadığını takdir edersiniz. Şahsen çocuklarımla askere gittiklerini görmekten mutluluk duyarım; aslında, orduya hizmet bir şereftir. Her şey en büyük oğlumun askerlik görevinden muaf tutulmasını sağlamak gibi bir hata yapmamdan kaynaklandı. Bundan sonra, oğullarımın her biri kendini ağabeyi ile kıyasladı, ben karşı çıkmaya çalıştığımda da, yanıtları kılıç kadar keskin oldu: “Ama ötekiler askerlik yapmadı!”

“Dünya değişiyor,” diyordum onlara, “biz de değişmeliyiz.”

* Mısır’daki İngiliz-Fransız önderliğindeki ve Türk-Cerkez kökenli askeri sınıfa karşı 1882’de başlayan ayaklanmaya önderlik eden Mısırlı subay. —ç.n.

En küçük oğlumun askere gitmesini isterdim. Fakat annesinin kendisini önceki iki eşimle kıyasladığını ve aynı muameleyi kendi oğlu için de talep ettiğini bir düşünün. Ya gözümün içine bakarak, “Senin iktidarsızlığına tahammül ettiğim yetmiyor mu?” derse? Sırrımı bilen tek kişi o; üç eşim arasında en güvenilir olanı o ve hastaneden çıktığımdan beri yatağında uyuduğum tek kişi o. Ama oğlu askere giderse sırrım açığa çıkabilir ve tüm köy ahalisi duyabilir. Biricik oğlu cepheye yollanan bir annenin neler hissedebileceğini kim tahmin edebilir? Askerlik eski günlerdeki gibi değil; şimdi ordu göğüs göğüse çarpışarak ve bombalar atarak gerçek savaşlara giriyor, ne zaman sona ereceğini bir tek Allah bilir. Uzun lafın kısası, bir şey yapmam gerekiyordu, başka seçeneğim yoktu – kim oğlunu ölüme gönderir? Dolayısıyla Mütteahhit'i görmem gerekiyordu.

Başka bir şey daha vardı: En genç eşim yıllarca oğlu için bir erkek kardeş istedi. Niçin tekrar hamile kalmadı hiç bilmiyorum; taşrada bu, kadınların sırrı olarak kalır ve erkekler bu konuda konuşmazlar. Ama geçirdiğim ameliyatı ona anlattığımda ağladı ve keşke bunu daha önceden bilseydim, oğlumu ömür boyu tek çocuk olarak kalmak gibi bir acıdan korurdum dedi. Oğlunun pek çok kardeşi olduğunu söyleyerek onu teselli etmeye çalıştım, ama öz kardeşleri değil, dedi. Allak bullak olmuştum ancak bildiğim tek şey vardı: Her ne pahasına olursa olsun en küçük oğlumun benden ayrı düşmesine izin vermeyecektim.

Kararımı verdim, gidip Mütteahhit'i görecektim. Endişelerimin yakında son bulacağını düşünerek biraz olsun rahatladım. Ne isterse verecektim Mütteahhit'e; çabalarını desteklemek için dost, ahabap ve akrabalara başvuracak, her şeyden önemlisi, paramı son kuruşuna kadar harcayacaktım. Bu devirde herkes ne diyor: “Paran kadar konuş.” Eh, benim milyonlarım var Allaha şükür, madem herkes paraya tapıyor, öyleyse niye korkayım! Yakında insanların kalplerini ameliyatla alıp yerine altın liralara koyacaklar, dolayısıyla kalp, alyuvar ve akyuvar yerine altın lira pompalayacak. İşte o an geldiğinde itibarımıza ve şöhretimize tekrar kavuşacağız ve yeniden Mısır'ın kralları olacağız.

Biraz dinlendikten sonra yerimden kalktım ve eve gittim, en küçük oğlum hâlâ uyumaktaydı. Ona baktıkça tepem attı – öğle ezanına kadar uyumak! “Allahım,” dedim kendi kendime, “onun aklını başına getirecek tek şey var, cepheye yollamak! Ama işler böyleyken, ne yapabilirim?” Karıma yolculuk kıyafetlerimi hazırlamasını söyledim. Köydeyken diğer herkes gibi cellaba giyerim, gerçi benimkiler bu yörede bulunması mümkün olmayan ithal kumaştandır. Ama yolculuklarımda (yani köyden ayrıldığımda) takım elbise giyer ve koyu renk gözlük takarım, kolonya sürer, konumu ve geliri ne kadar yüksek olursa olsun herhangi bir beyzadeden çok daha şık görünürüm.

Karıma ilçe merkezine gideceğimi söyledim. Evde hiç kimse bana yaptıklarımın hesabını soramaz, en genç eşim hariç, ki bu hakkı ona ben tanımışımıdır. Karım neden gittiğimi sormadı. Ona söylemeyi düşündüm, böylece önemli görünebilirdim: İmkânsız gerçekleştiren nüfuzlu bir adam, ama olayın başka ayrıntılar ve açıklamalarla zenginleştirilerek dilden dile yayılmasından korktum. Babamdan öğrenmiştik, iki kişiden fazlası işe burnunu sokarsa, alırsın başına belayı. Biz üst tabakaya mensuptuk, iyi ailelerin çocuklarıydık, herkes bizi kıskanırdı – ketum olmak zorundaydım. Fakat bir gün karım yaptığım her şeyden haberdar olacak ve benim dağlardan yüce, aslanlardan güçlü olduğumu düşünecekti.

Arabayı çağırıp dışarıda beklemeye koyuldu. Arka koltuğa yerleştim. Benimle gelen kâtip, arkamdan kapıyı kapadı ve ön tarafa, şoförün yanına geçti. Aynadan asık suratımı gördü ve bana gülümsedi. Meselenin pek basit olduğunu söyleyerek beni neşelendirmeye çalıştı. Cevap vermeye tenezzül etmedim. Seyahatimiz boyunca pek mutlu olduğum söylenemez, ama üzgün de degildim. Köylüler beni gördüklerinde, selamlarını almam için arabaya el sallayıp yavaşlatmaya çalışıyorlardı. İçlerinden biri, herhalde Kahire'ye gidiyorsunuzdur dedi. Topraklarım iade edildiği için yüksek rütbeli memurlara teşekkür etmek istemişim. Ses etmedim – ne evet ne hayır. Bunun yapılacak en iyi şey olduğunu düşündüm; insanların yolculuğumun gerçek nedeni hakkında

merakını giderecek bir tavır... İade edilen topraklardan geçerken, bir gün önce olanları hatırladım. Babamı düşünmeye başladım. Ölmenden önce bana "Haklarımız geri verilecek" demişti. "Geleceğin neler getireceğini ancak Allah bilir" diye yanıtlamıştım. Acılarla dolu bir dönemdi, şimdi o günler ebediyen geride kaldı; konudan sapıyor olsam da bunlardan söz etmekte sakınca görmüyorum.

Nâsır'ın askeri darbesinden yaklaşık iki yıl sonra, babam tarlalarını çocukları arasında paylaştırdı. Kısa bir süre önce aldığımız bir tarla uzun süren tapu işlemleri nedeniyle paylaşılmamıştı.

Bir sabah, cuntanın gönderdiği bir grup görevli ile karargâhı temsil ettiğini söyleyen bir subay geldi. Ellerinde babamızın Türk kökenli olduğunu belirten belgeler bulunduğunu ve Mısır tabiyetine geçmek için başlattığı işlemlerin yasal olmadığını söylediler. Bu yüzden, kendi adına tapu ettirdiği o tarlaya el koyacaklardı. Annemiz, onun ana babası Mısırlı olduğundan ve Mısır'da doğduğumuzdan, topraklarımızın tamamına el koyamayacaklardı ama Toprak Reformu Yasasını uygulayacaklar ve belirlenen sınırlar dışında kalan her şeyi elimizden alacaklardı. Kız kardeşlerimin topraklarına el koymadılar, bu yasa benden küçük erkek kardeşlerimi de kapsamıyordu, ama benim durumum farklıydı. Tapulu arazim çoktu, çünkü babam beni kayırmıştı. Üstüne üstlük, ilk karıma ait topraklar da nikâhtan sonra benim üzerime geçmiş, resmen mülküm olmuştu. İşte sonradan elime geçen bu fazla arazinin tamamına el koymuşlardı ve ben sonuç olarak sadece iki yüz feddan* ile kalakalmıştım.

Mülkümüzü elimizden almalan babamın kaldırabileceği bir şey değildi, babama o gün inme indi. Sağ tarafı tutmaz oldu; sağ eli, sağ ayağı ve ağzının sağ tarafı. Çok zor zamanlardı, Karınlarının doyduğunu ancak rüyalarında gören insanlar şimdi bize karşı gelmeye cûret ediyorlardı, oysa daha birkaç gün öncesine kadar hiçbir köylü, eşeğinden inip babamı selamlamaksızın önünden geçmeyi göze alamazdı. Babamın, emirlerine karşı ge-

lenleri bahçemizde bugün hâlâ duran okaliptüs ağacına bağladığı günler çok geride kalmıştı. Zaman acımasız bir yıkıcı güç.

Askerlerin topraklarımıza el koyuşunun ertesi günü, ücretli işçiler, düzenli işçiler ve denetçiler bize karşı farklı davranmaya başladılar. İnsanlar, sinsi bir hazla, babamın hastalığından duydukları memnuniyeti açıkça dile getirdiler – bazen benim önümde bile söylüyorlardı bunu. Gelecek karanlık gözüküyordu. Toprakların geri verildiğini göremeden ölmekten korkuyordum, çünkü bu, en basit şekliyle, ilkelere, yeryüzünde en sonunda Allah'ın kazanacağına olan inancımı yitirmişken ölmek anlamına gelirdi. Fakat görünen o ki, Allah, kadir Mevla, incinmiş bir ruhla huzuruna çıkmamı istemedi. Umulmadık bir şekilde, ansızın gün doğdu.

Hükümet artık mülkümüzü kontrol altında tutmuyordu ve topraklarımızın bir kısmı iade edilmişti. Ben de babamın damarlarında Mısırlı kanı aktığını ve atalarımızın Keops Piramidinin inşasına tanıklık etmiş olduğunu ispatlamak üzere yasal işlemleri başlattım. Yılın başlarında tarlalarımızın birinde yapılan kazılar sonucunda, bu, tarihsel ve bilimsel olarak da ispatlanmıştı. Dün ise topraklarımızın iadesine ilişkin karar bildirildi. Kararın bu kadar çabuk işleme konmasına şaşırmıştım, Mısır'da adaletin ne denli yavaş işlediğini herkes bilir, ama anlaşılan, bizim gibi adaletsizliğe uğrayanların haklarını iade etme işlemlerini hızlandırmak için talimat verilmişti. Haberi duyduğumda, “Asıl önemli olan şimdiye dek iade edilenler değil, önümüzdeki günlerde iade edilecek olanlar,” dedim.

Eski canlılığıma kavuşmuştum, eski benliğim adaletsizlik kâhınlarının altından gün ışığına çıktı ve bir kez daha geçmiş günlerin mutluluğunu yaşadım. Parlamento seçimlerini desteklemeye karar verdim. Arap Sosyalist Birliği Komitesi denen yumurcaklar grubundan sonsuza dek kurtulmalıydık! Bana genel sekreterlik bile teklif etseler reddederdim; ya onlar ya ben. Bırakalım istedikleri gibi at koşturdukları son on altı yılla yetinsinler, aldıkları alkışlar, attıkları nutuklar onlara yeter! İyi ailelerin çocukları tekrar söz sahibi olacak, hem kim bilir, belki de oğulla-

nımdan biri makam sahibi olur. Babam Mısır'da iki tür insan var derdi: İyi ailelerin çocukları ile köpeklerin çocukları. Kır yerinde iyi aile çocukları, yüz feddandan daha fazla toprak sahibi olanlardır; hiç toprağı olmayanlar ise ikinci türden insanlar. Bu iki aşırı uç arasında, basamaklarında envai çeşit insanın durduğu uzunca bir merdiven var – küçük toprak sahipleri, ücretli işçiler, ırgatlar, işsizler. Bütün bunları dün gece ne kadar mutlu olduğumu kavrayabilmeniz için anlatıyorum, bütün gece gözümü kırpmadığıma inanasınız diye.

Şimdi olsa, oğlum askere çağrılmazdı. 50'li yılların başında Mısır'da yaşıyorsanız, neden bahsettiğimi anlarsınız ve yaptıklarımı mazur gösterecek binlerce neden bulursunuz. O tuhaf zamanların dilini anasının sütünü emerek öğrenmiş olanlar, beni anlamazlar, anlayışla karşılayamazlar. Ben umutlarımı gelecek günlere bağladım – gelecek günler her şeyi aydınlatacak. Bizim neslimiz talihsiz bir nesil. Sadece topraklarımızı, itibar ve saltanatımızı almakla kalmadı askeri darbe, ömrümüzden tam on altı yılı aldı götürdü, o yıllarda, çok sevdiğimiz Mısır için birçok şey yapabiliirdik. Ama Allaha şükürler olsun, bugün tekrar emniyeteyiz, kâbus sona erdi; nefret yok oldu ve geriye sevgi kaldı. Bu anlamsız savaş ne zaman bitecek? Barış, öldürmekten ve bombardımanlardan bin kat daha iyi.

İtai el-Barud kentine gelince kâtip şoföre Mûteahhit'in evinin yolunu gösterdi. Evin önünde durduk. Kâtip Mûteahhit'in evde olup olmadığını öğrenmek için arabadan indi. Sabahleyin, Mûteahhit'le benim muhatap olmamam gerektiğini söylemişti. Hatta Mûteahhit'i köye getirmeyi teklif etti, ama kabul etmedim, bu ziyaret insanların merakını uyandırabilirdi. Mûteahhit'in yasadışı işler yaptığını herkes bilir; topraklarımızın iade edildiği böylesi mutlu bir anda çıkagelirse, düşmanlarımızın kafasında mahkemenin kararıyla ilgili olmadık şüpheler doğabilir, işin içinde rüşvet ve iltimas olduğunu düşünürler; bu da ileride benim ya da çocuklarımin başına iş açabilir, kim bilir.

Kâtip döndü ve yüksek sesle bana içeri girmemi söyledi. İsmimin sonuna, uzun zamandır unutmuş olduğum, eski günlerden

kalma "Bey" kelimesini eklemiştir. Arabadan indim, usulca Mûteahhit'in misafir odasına geçtim ve oturup beklemeye koyuldum.

Kâtip Mûteahhit'in uyuduğunu söyledi – gönlü ne kadar da ferahmış, gıpta ettim doğrusu. Odaya girdiğinde üzerinden gündüz uykusunun kokusu geliyordu, gözleri şiş şişti. Sağ yanağındaki kırmızı çizgilerden, hasır üzerinde, yastıksız uyuduğu anlaşılıyordu ya da uykusunda hareket edince başı yastıktan kaymış ve öylece uyumaya devam etmişti. Hoş geldiniz diyerek karşıma oturdu ve işlerin nasıl gittiğini sordu. Bir mesele hakkında endişelendiğimi bakışlarımdan anladığını söyledi, ben de ona olan biteni anlattım.

Bir sigara yakıp bana da bir tane ikram etti. Her zamanki it-hal sigaramı tercih ettim. Sonra bana oğlumun askerliğini tecil için daha önce herhangi bir girişimde bulunup bulunmadığını sordu. Tabii ki çocuklarınız okula gidiyordur, dedi, bu oğlum da öğrenci olmalıydı, yani eğitiminin sonuna dek askerliğini tecil et-me hakkına sahipti. Kederimi, öfkemi saklamak için güldüm, sonra da maalesef oğlumun tam bir başarısızlık abidesi olduğunu, ortaokul diploması bile bulunmadığını söyledim ona. Elimde ne var ne yok hepsini sunmuştum, ama her yıl sınıfta kalıyordu. Tekrar kaydolması için para ödedim, yine sınıfta kalınca, özel okula gönderdim. Okul parasını yatırdıktan sonra annesi itiraz etti, üvey kardeşlerinin ona kötü şeyler yapacağından korkuyordu. Rüyasında görmüş, kıskançlıktan onu zehirliyorlarmış, o yüzden yanından ayıramazmış. Oğlanın eğitiminde ısrar edecek olursam, o da onun yanında kalmak üzere kasabaya gidecekmiş. Karımı gönderemezdim. Birkaç gün sonra akla gelebilecek en garip taleple çıkageldi. Oğlunun okulu hepten bırakmasını istiyordu, sınıfta kalacağı belliydi, bu da onu ömür boyu etkileyecek psikolojik travmalara yol açabilirdi! Her halü kârda, dedi, farz edelim üniversite diploması aldı, neyine yarayacak? Çalışmak, evde yeterince yiyecek bulamayan insanlar içindi.

Mûteahhit ikinci sigarasını yakmıştı, beni dinlerken dumanından halkalar üflüyor ve odaya süzülüşünü seyrediyordu. Sonra konuşmaya başladı. Gerçi oğlum askere gitmemenin faydasını

görebilirmiş. Ama bir görev duygusu, ona oğlumun ancak askere giderse adam olabileceğini söylettiriyordu; işin doğrusu, askerliğini yapmaz ise, onu adam etme yolundaki son şansımı da kaybederdim. Tavsiyesini takdirle karşıladığımı ve kendisine müteşekkir olduğumu, ancak insanların bazı şeyleri yaparken özel nedenleri olduğunu, zorlu ve karmaşık bir durumla karşı karşıya bulunduğumu belirttim. Oğlum yanımda kalmalıydı; eğer başka bir zaman çağrılmış olsaydı, onu ateş hattının ortasına bile atardım. Müteahhit kesinlikle ikna olmamıştı. Sonra asıl meseleye geldi ve en baştan kendisini görmediğim için beni eleştirdi. Şaşırdığımı belli ettim. Tabii ki ilk önce ona gelmişim. Başkasına değil. Hayır, dedi. “En baştan” derken oğlumun çocukluğunu kastediyordu. Çocuk doğar doğmaz ona gelip askere gitmesini istemediğimi belirtmeliymişim. O zaman meseleyi kolaylıkla halledebilirmiş. Kuruş harcamazmışım.

Konuştukça o uyuşuk, tembel, umursamaz havası kayboluyordu. “Biliyor musunuz,” dedi, “niye oğlunuz bugün askere çağrıldı? Çünkü birkaç ay önce nüfus cüzdanı çıkarmak için ilçe merkezine gitti. Nüfus cüzdanı almak için düzenlenen belgelerden biri Kahire’deki askerlik dairesine gönderiliyor. Böylece birinin askerlik görevini yapıp yapmadığını kontrol edebiliyorlar ve yapmayanlara hemen celp gönderiliyor. Eğer bilseydim, nüfus müdürlüğündeki memuru ayarlardım, çünkü bu aşamada yapılacak basit ve standart bir işlem var: Belge Kahire’ye hiç yollanmaz, kimsenin de ruhu duymaz. Oğlunuz size danışmadan hareket ettiğinden –ki bu benim de olaydan haberdar olmamam demek– şimdi böyle bir sorunla karşı karşıyayız. Bir çıkış yolu bulmalıyız. Kolay olmayacak, fakat umutsuz da değil, imkânsız da. Ben hallederim.”

Yüz kaslarımdan gevşediğini hissettim ve sakinleşmeye başladım. “Hepimiz hata yaparız,” dedim, o, işleri yoluna koyabilecek tek kişiydi. “Pek çok sorun yarattık,” dedim, çünkü onun çözüm bulma yeteneğine tümüyle güveniyorduk.

Emirlerime amade olduğuna beni temin etti. Oğlumla ilgili belgeleri aldı ve birkaç gün sonra tekrar gelmemizi söyledi. Ka-

tip ona celpnameyi hatırlattığında da askerlik görevini birkaç gün tecil ettirebileceğini söyledi. Şubede yoklamadan sorumlu subay ile görüşüp, kendisi soruna bir çözüm buluncaya dek celpnameyi bir hafta kadar görmezlikten gelmesini talep etmeye söz verdi. Yoklama subayının birçok konuda onunla işbirliği etmiş olduğunu sırtarak söylerken, sararmış dişleri parıldıadı.

Evden çıkmış yürüyorduk, içime bir kurt düştü. Mûteahhit'in ilgisizliği canımı sıkıyordu, oysa şimdiye dek onunla iş gören herkes, çok güven telkin ettiğini söylemişti. Belki de ben bir umde olduğumdan, hükümetin resmi bir temsilcisi olduğumdan... Belki de kâtibin konuşulanları aleyhine kullanabileceğinden endişelenmişti. Kâtibi tekrar içeri yollamaya karar verdim. Hiçbir yere tek başıma gitmemek gibi bir alışkanlığım olduğunu, yanıma her zaman bir bekçi ya da kâtip aldığımı söylesindi ona.

Ev halkı olan biten hakkında hiçbir şey bilmiyordu. *Dewar'a* gittim, kâtibi ve nöbetçi bekçiyi celpname hakkında kimseye bir şey söylememeleri konusunda uyardım. Kâtip güldü ve bildiği kadarıyla öyle bir şeyin hiç gelmediğini söyledi; ne resmi kayıtlarda ne de defterlerde izine rastlanıyordu.

Sonra bazı çok önemli sorunlarla ilgilendim. Kâtip, mahkemenin adil kararıyla iade edilecek topraklarla ilgili ayrıntıları getirmişti. Belgeleri devralmaya hazırlanıyordum. O toprakları el konduğundan beri işleten çiftçilerin listesi de tebligata iliştilmişti. Topraklar kimine icara verilmiş, kimine gülünç fiyatlarla, taksitle satılmıştı. Belgeleri gözden geçirdim. Yarın kâtibi adliyyeye göndereceğim, işlemleri tamamlasın, kararı bir an önce yürürlüğe koyalım. Bu esnada halkın ne düşündüğünü öğrenmem gerek. Topraklardan kuzu kuzu vazgeçerler mi, Allah razı olsun, bizim gibi hakları çiğnenen insanları korumakla görevlendirilen polisi çağırمام gerekir mi? Üzerinde hâlâ kiracıların bulunduğu toprakları devralmayı reddedeceğim; o koşullarda almaktan- sa hiç almam daha iyi. Bir feddan, yılda sadece otuz pound getiriyor, bir de çeşitli vergiler, ücretler ve ertelenmiş borçlar var, oysa bir feddan toprağa doğrudan el koysam ve kendim işlesem yılda net beş yüz pound kazanırım. Dahası, toprağı kiracılarıyla be-

raber devralmaya razı olduğum takdirde, onları tahliye edemem. İşleri baştan düzgün yapmalıyım; gerçi, toprak sahipleri ile kiracılar arasındaki ilişkiyi düzenleyen yasaların değişeceğinden eminim. Toprakların tekrar bize geri verileceğine kim inanırdı? İmkânsız şeyler bile şimdi mümkün olduğuna göre, birçok haksızlık giderilecek ve yakında eski günlere geri döneceğiz. Atalarımızın dediği gibi: "Sabreden derviş, muradına ermiş."

Gece bastırdı. Eve misafir geldiğinde hep *dewar*'da yemek yerim ama bugün misafir yok; evde, en genç karımın –hep en yeni karım olarak kalacak– dairesinde yemek yemeğe karar verdim. "Büyük Hanım" ben geçerken odasının önünde duruyordu; beni görünce bir şeyler mırıldandı. Oğlumun işi aklıma gelince, o ve çocuklarının bu işe sevinecek ilk kişiler olacağını düşündüm. Bir şeyler yedim, çayımı içtim ve Allaha şükrettim. Sonra karımın yanına oturdum, olanları anlattım ve oğlunun ondan koparılmayacağı konusunda güvence verdim. Fakat konuşurken onun henüz toy olduğunun farkına vardım; görmüş geçirmiş değildi, olan bitenin gerçekte ne anlama geldiğini kavrayamıyordu. Ona haksızlık ettiğimi hissettim, çünkü erkeklerin dünyası hakkında pek bir şey bilmiyordu.

Ertesi sabah kâtip Mûteahhit'i görmeye gitti, döndüğünde söyledikleri güven telkin ediyordu – gerçi konuşmalarından, Mûteahhit'in hizmetleri karşılığında yüksek bir ücret talep edeceği sonucunu çıkarmıştı. Önceden saptadığımız tarihte tekrar Mûteahhit'le buluşmaya gittim ve yine aynı şekilde karşılandım – hayata karşı ilgisiz gibiydi. İki çözüm bulunduğundan söz etti: Birincisi kolay, emin ve kesin, ikincisi ise biraz daha meşakkatli ve karmaşık. Ucuz olan kolay çözüm, oğlumun yurtdışına çıkması için gerekli belgeleri hazırlamaktan ibaretti; böylece oğlum askere çağırılma yaşını bitirinceye dek yurtdışında kalacaktı. Bu çözümü hiç düşünmeden reddettim. Oğlum nasıl yurtdışına çıkabilirdi ki? Onun benden ayrılması mümkün değildi. "Öyleyse bu çözüm söz konusu değil" dedi, ilk başta hiç anlamadığım karmaşık bir işlem den söz ederek ikinci çözüme geçti. Sonunda anladığımda endişelenmiştim: Belli ki çok sayıda insan bu işe bula-

şacaktı. Ama ne yapabilirdim? Bir şeye ihtiyacınız olduğunda fazla seçeneğiniz kalmıyor. Konuyu yalnız başıma, sakın sakın düşünebilmek için anlaşılmayı ertesi güne bırakmak aklımdan geçiyordu, ama kâtip, “değmez, meseleyi halletmiş sayılırsınız,” diye iddia etti. Ben de Mûteahhit’e planını kabul ettiğimi söyledim. Sonra durakladım ve planın son kısmını tekrar düşündüm, yani her şey olup bitene dek oğlumunun köyden uzakta yaşaması gerekiyordu. Gülerek, oğlumun belki on beş günlüğüne ya da bir aylığına köyü terk edebileceğini söyledim, ama Mûteahhit gözlerimin içine bakarak, kısık sesle ve kelimelerin üstüne basa basa, uzun bir süre dedi; belki beş yıl kadar. Bütün bu planların gizli kalmasını istiyorsak başka seçeneğimiz yoktu. Oğlumun köyde ortalıkta dolaşması hepimizi hapse atıracak bir delil olurdu. Özel bir okuldan ortaokul diploması alması için oğluma bir şans tanımak istediğimi söyledim Mûteahhit’e.

“Sen ne diyorsun?” diye bağırdı. “Oğlunun askerde olması gerekiyor. Ne okulu, ne eğitimi!” Sonra güldü ve ortaokul ya da lise diplomasının mesele olmadığını söyledi. “Kahire’de satın alabilirsiniz” dedi, hatta kendisi Abbasiye’de elinde bir yığın diploma bulunan bir doktor tanıyordu. Her diploma, türüne, yılına, konusuna ve derecesine göre fiyatlandırılıyordu. Son derece tedirgin olmuşum. Oğlumu askerlikten korumak adına onu sonu belirsiz bir yola sürükleyerek çok büyük bir hata ediyorum, diye geçirdim içimden.

Annesine gittim ve olanları anlatarak, geldiği köye geri dönmelerini istedim. Gitmeyi reddedince şaşırdım, galiba kendisi ve oğlu için korkuyordu – köklü ve geniş bir aileden geliyordu; birçok düşmanları vardı, birçok kan davasına bulaşmışlardı. İlçe merkezinde bir apartman dairesi kiralayıp oğluyla birlikte orada yaşamak istediğini söylediğinde kulaklarıma inanmadım. Onu haftada üç kez ziyaret edebileceğimi ya da kasabada onunla yaşayabileceğimi, bir araba satın alıp oradan her gün köye gidip gelebileceğimi söyledi. Şaka ettiğini sandım önce, köyden uzakta yaşayamayacağımı biliyordu. Ben balık gibiyim ve köyüm engin bir deniz – sudan çıkarsam ölürüm. Başka bir yerde yaşaya-

mam. Her halü kârda, güzel günler nihayet geri gelmek üzereyken ve mutlu bir geleceğin işaretleri ufukta belirmişken köyümden nasıl ayrılırdım? Onun niyetinden şüphelendim. Burada, köyde onu gözleyebilirim, kimse gizlice odasına giremez, ama mıymıntı oğluyla birlikte kasabaya taşınırsa ne olup bittiğini nereden bileceğim? Uzun süre düşündüm bunu. İşlerin bu noktaya geleceğini bilseydim, oğlumu askere yollamayı tercih ederdim.

Yatak odama gittim ve uyumaya çalıştım, ama nafile. Yatakta dönüp durdum, altımda gıcırdayan somya bana gerçek bir erkek olduğum günleri hatırlatıyordu. Sonra, sorunun daha önce farkına varmadığım bir yönünü düşündüm: Mûteahhit, oğlumla aynı günde doğmuş, ona benzeyen bir yaşıtını bulmamı istemişti, bu delikanlı oğlumun yerine askere gidebilirdi. Geri döndüğümüzde, kâtip köyün nüfus kayıtlarını gözden geçirmeye başlamıştı bile. Sonunda üzerinde Masri* yazan bir kâğıt tutuşturdu elime. Öfkeyle ona başka birisini bulmasını söyledim. Nedenini söylesem gülersiniz – muhtemelen inanmazsınız bana.

İşin aslı şu: Emekli bir bekçinin oğlu olan Masri bütün köyde zekâsı ve okuldaki başarısıyla tanınır; her zaman sınıf birincisidir, ona hayranlığımı hiçbir zaman gizlemedim. Ona gıpta ile bakmış, kim bilir kaç defa benim oğlum olmasını dilemiştim! Hayatın insanlarla uğraşmak için geliştirdiği akıl ermez yöntemlere sinirlenerek yumruklarımı sıktım; biz Mısırlıların dediği gibi, hayat kulağı olmayana küpe veriyordu. Masri geçen sene okulu bıraktı, çünkü hiç erkek kardeşi yoktu, sadece kız kardeşleri vardı ve babası, Toprak Reformundan sonra icara verilen üç feddan toprağı işleyecek ırgat tutamadığından onu okula gönderememişti. Oturdum ve bu âlemin bozuk düzenini düşündüm. Tahsilini tamamlaması için istesem Çin'e yollayabileceğim oğlum başarısızken, ayağına giyecek don alamayan bu delikanlı pırl pırl, başarılı bir çocuktur. Altı kardeş arasındaki tek erkek olan bu çocuk, askerlik yapmaktan muaf tutulurken, eğitimini tamamlayamayan oğlum askere çağrılıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

* Masri, Arapçada Mısırlı anlamına gelir. –ç.n.

Kâtip geri geldi ve Masri'nin en uygun aday olduğunda ısrar etti. Başka birini bulması için yalvardım ona, nihayetinde ben de bir insandım; benim de yüreğim vardı ve hiç kimseye haksızlık etmek istemiyordum. Sorun başka birini bulmaktan ibaret olsaydı Masri gibi pek çok aday bulunabilirdi, dedi kâtip ve oğlumla aynı günde doğan erkeklerin isimlerini içeren bir listeyi elime tutuşturdu. İsimleri ve aileleri gözden geçirdim; haklıydı: Uygun olan tek isim Masri'ydi.

Kâtip neden tereddüt ettiğimi sordu – aslında Masri'ye iyilik ediyordum. İşledikleri topraklar ellerinden alınacak ve bana geri verilecekti, böylece ailenin tek geliri babanın ücreti olacaktı, bu da ayda altı pounddan daha azdı. Masri iş aramak zorunda kalacak ve bulamadığı takdirde zaten orduya yazılacaktı; yani oğlumun yerine Masri'yi askere göndererek hayatını kazanmasına ve ailesine destek olmasına yardım edecektim. Tüm gereksinimleri karşılanacaktı; yiyecek, içecek, üst baş ve başını sokacak bir dam, burada da ailesinden ben sorumlu olacaktım. Böyle bir şeyi hayal bile edebilirler miydi acaba?

Kâtip beni ikna etmişti. Askerlik görevini yapmak garantili bir iş bulmanın tek koşuluymuş, çünkü askerliğini bitiren herkesin devlet memuru olmasını sağlayan bir hüküm varmış. Eğer askerlikten ayrılmak istemezse, görev süresini uzatabilir, böylece hem rütbesi hem de maaşı yükselebilmiş. Her iki durumda da Masri kârlı çıkarmış bu işten.

Kâtip, Masri'nin yoklamaya çağrılmak için can attığına yemin billah etti. Evveli gün postaneden ilgili belgeleri istemiş, onu askerlik şubesine göndermişler. Tüm bunların gerçek nedeni şuydu: Masri'nin ailesi Toprak Reformuyla el konan toprakların gerçek sahiplerine iade edileceğini haber alınca kahrolmuştu. Komşu köyde toprakları geri vermek istemeyen bir köylünün polis tarafından öldürüldüğünü de duymuşlardı. Masri nasılsa askerliğini yapacaktı, ha kendi namına ha bir başkasının namına, ha gönüllü olarak ha bir umdenin oğlu olarak gitmiş, ne fark eder?

Gönlüm razı değildi, durumun artılarını ve eksilerini değerlendirmeye çalışarak debelendim durdum. Benim de sorunum,

vicdanının beni yaptığım en küçük bir şeyin bile hesabını vermeye zorlaması. İyi bir ailenin evladıysanız, dürüst insanlarca yetiştirilip öğrenimine para harcanmış biriyseniz –mektep yüzü görmemiş insanlardan farklı olarak– bunlara katlanmak zorunda kalıyorsunuz. Kâtip, yapacaklarının esas olarak bekçi ve oğluna yarar sağlayacağına, bu arada tesadüfen oğlumun da çıkarına olduğuna beni ikna etmeye çalışarak konuşup durdu. O konuşmaktan, ben de dinlemekten yorulduğumda, nihayet kabul ettim.

“Allah yolumuzu açık etsin, madem,” dedi eve gitmek üzere kalkarken.

II

MÜTEAHHİT

Bugünlerde zevk aldığım tek şey uyumak. Uyan ki, tekrar uyuyabilesin – felsefem bu ve her gün bunu uyguluyorum. Kendini paralarcasına durmaksızın dönen bir fıskiye gibi, bir o yana bir bu yana, sağdan sola dönüp duruyorum, önce yüzüstü sonra sırtüstü yatıyorum. Ancak vücudum uykuyu tümüyle reddettiğinde, kemiklerim ağrıyarak, gözlerim şişmiş ve zihnim sakın bir deniz üstünde süzülürmüş gibi nihayet uyanıyorum.

İnsanlar evimin önünden geçerken uyuduğumu bile bile ne yapıyorlar, biliyor musunuz? “Sülûğün uyuması hepimiz için en hayırlısı” diye bağınıyorlar. Oysa ben şimdiye dek hiç kimseye haksızlık etmedim – aslında tüm hayatımı insanlara hizmet ederek geçirdim. Ancak sonuç hep aynı: Birilerinin sorununu çözüp de sıra onların para ödemesine gelince, birdenbire kan emici oluyorum!

O gün de her zamanki gibi uyuyordum ve hayatımdaki azabı azaltan o bildik rüyayı görüyordum yine: Eğitim müdürü halka açık bir toplantıda benden af diliyor, öğretmenliğe geri dönmemi rica ediyor. Çalıştığım yıllar göz önüne alındığında, derhal

başöğretmenliğe terfi etmem gerektiğini öne sürüyorum. Genel müdür, Eğitim Bakanlığı adına tekrar özür dileyerek tüm koşullarımı kabul ediyor. Ben de onu affediyor ve ertesi gün okula gideceğimi söylüyorum.

O anda korna sesiyle uyandım. Öfkeyle kalktım, rüyam biraz daha devam ediverseydi ya. Tekrar korna çaldı. Çok garibime gitti, çünkü kasabamızda pek fazla araba yoktur, müşterilerim de araba alacak cinsten değildir pek. Arabası olanlar makam sahibi kişileri tanır – işlerini gördürmek için akrabalarını ve arkadaşlarını kullanır. Elinin altında bin bir çare bin bir dümen bulunur. Beni görmeye gelenler ise fakir fukara takımındandır, kısmeti açık olmayanlar – suratlarına sürekli kapı kapananlar.

Çocuklarımdan biri yanıma varıp tanımadığımız insanların bizi ziyarete geldiğini söyledi, dışarı çıktım ve karşımda merkez ilçeye bağlı köylerden birinin umdesini buldum. Vay vay, dedim, ne hale geldik. Umdeler bugünlerde adeta kâğıttan kaplan; bir bakışla yok edebilirsiniz onları. İmkânsız olanı başardıkları günler geride kaldı.

Hâlâ gecelikleydim. Boğazım kurumuştu, umdenin oturduğu misafir odasına girmeden önce biraz su içtim. Sonra yüreğim ağzıma geldi, çünkü bu umde ilçenin en zengin adamlarından biriydi. Bu iyiye işaret gibi görünebilir, ama aslına bakılırsa ödeme konusunda sorun çıkaranlar da hep zenginler olur; nereden para bulurlar bilmem, ama fakirler gıklarını çıkarmadan borçlarını tıkr tıkr öderler. Yine de, o sıralar elimde bir iş olmadığından ve ticaret hayatı da kötüyeye gittiğinden, kendi kendime, kör olmak-tansa tek gözle görmek yeğdir dedim.

Umde misafir odasında yalnız değildi. Yanında yabancı biri vardı, ancak yaklaştığımda onu tanıdım, umdenin yetki bölgesindeki telefonlardan sorumlu kâtip idi. El sıkıştık ve oturdum, birbirimize hal hatır sorup, işlerin nasıl gittiğini, dünyada olup bitenleri konuştuk. Böyle bir durumda beklenen nezaket sözlerini dile getirdim. En dostane ses tonumla, evimize nur dolduğunu, Peygamberin bugün bizi ziyaret ettiğini ve umde hazretlerinin mütevazı evimizi onurlandırmasından duyduğum mutlulu-

ğu belirttim. Kâtip, umdenin topraklarının iade edildiğini bildiren kararın önceki gün duyurulduğunu bu nedenle umdeyi tebrik etmem gerektiğini söyledi. Köyde, ben dahil bütün önemli insanların davetli olduğu büyük bir kutlama düzenlenmiş, ancak şenlikler öyle dar vakitte hazırlanmış ki hiç kimseye davetiye yollanamamış. Her neyse, esas şölen topraklar gerçek anlamda geri verildikten sonra yapılacakmış ve şu andan itibaren, ben de görkemli kutlamalara davetliymişim.

Kâtibin yalan söylediğini gayet iyi biliyordum; beni davet etmek akıllarının ucundan bile geçmemişti, burada oldukları için mecburen lafı oraya getirdiler. Yine de inanmış gibi yaptım ve zaferinin hepimizin zaferi olduğunu belirterek umdeyi tebrik ettim – “hepimizin” kelimesinin ne anlama geldiğinin farkında değil dim o zaman. Umdeyi kucaklamak için kalktığımda, gözüm karşı aynadaki görüntüme ilişti. Aynada gördüğüm, mutlu bir yüzdü, bir an için başkasına ait olabileceğini düşündüm – hiç şüphesiz içimde yaşayan başka insanlar vardı! Kâtibin sözünü ettiği toprak meselesinin ve diğer şeylerin önemini kavrayamamıştım, ama takındığım neşeli tavır beni içinde bulunduğum ataletten kurtarmış, sarhoş edici bir iç huzura kavuşturmuştu. Bu elbette ki iyiye alametti! Umdenin toprağı elinden alınmıştı, şimdi iade edilmesi ondan çok çocukları için önem taşıyordu. Oysa ben işimi, onurumu ve çocuklarımla geleceğini kaybetmiştim. Sınıftaki çocuklara “ayağa kalkın” ya da “oturun” diyemediğim günden beri kendimi bir sakat gibi, yaprakları dökülmüş çıplak bir hurma ağacı gibi hissediyordum. Umdenin kâtibinin söyledikleri taptaze bir güven hissiyle doldurdu içimi. Eğer umdenin toprakları iade ediliyorsa, benim onurum, işim ve statüm de iade edilebilirdi. Bu bir an meselesiydi sadece.

Tebrik faslından sonra ortalığa sessizlik çöktü, birbirimize söyleyecek başka bir şey bulamamıştık. Çay geldi, ikram etmek için uzandım. Umde cebinden bir paket sigara çıkardı, daha önce hiç görmediğim bir markaydı, ben de yatak odasından bir paket sigara almak üzere yerimden fırladım, ikimiz de ısrarla birbirimize kendi sigaralarımızdan ikram ettik. Ben ev sahibinin gö-

revlerinden ve misafirperverlik kurallarından söz ettim, ama umde ikimizin de aynı soydan geldiğini, dolayısıyla kendi evinde sayıldığını söyleyerek sorunu halletti. Aile fertleri arasında ayrı gayrı olmaması gerekir, dedi.

Çay ve sigara faslıyla birlikte, harekete geçme arzumun depreştiğini hissettim ve hemen konuya girmeye karar vererek, "Hayırdır?" dedim.

"Hayırlı bir iş olur inşallah" diye yanıtladı kâtip.

Umde boğazını temizleyerek parfümlü mendiline tükürdü, sonra etrafına baktı, ayağa kalktım ve misafir odasının iki kapısını da kapadım, hem eve açılan kapıyı hem de caddeye açılanı. Geriye dönüp, umdenin tam karşısında yerimi aldım.

Anlattıklarını dinledim, bu arada kâtip, sadece varlığını hissettirmek amacıyla, umdenin verdiği bilgileri düzeltmek ya da anlamadığım bir şeyi bana açıklamak istermiş gibi birkaç kez lafa karıştı. Durum yeterince açıldı ve meselenin halli kolay olmayacaktı. Acaba her zamanki yöntemlerim işe yarayacak mıydı? Uzun lafın kısıası, oğlunun askerlik yapmasını istemiyordu. Daha fazla ayrıntıya girmeyi tercih etmiyorsa bu onun hakkıydı. İnsanların bazen erkek kardeşlerinin bile bilmediği sırları olabilir. Aslında hepimiz birer zavallı sır küpüyüz.

Sunacağım birkaç standart çözüm vardı. Koca, karısını boşayabilir, böylece erkek çocuk annesinin tek dayanağı haline gelir. Umdenin böyle bir çözüme şiddetle karşı çıkması beni şaşırttı. Aslında son eşi tek bir erkek çocuk doğurmuş, ki bu da kadının durumunu ideal kılıyordu, ancak umde elini kaldırdı ve hiçbir tartışmaya mahal bırakmayan bir tonda bunun mümkün olmadığını belirtti.

Karşı çıkmaya çalıştım ama beni dinlemedi. Hiçbir zaman kabul etmeyeceği bir çözüm üzerinde vakit kaybetmektense başka bir öneri getirmemi söyledi.

Bakışlarımı kaçırdım. Bu adam bir umdeydi, oğlunun parmaklarından birini kesmek ya da gözlerine asit dökmek gibi geleneksel yöntemlerle kimseyi kandıramazdık. Şaşkına dönmüş-tüm. Bütün kapıları kapamak istemedim. Hiç olmazsa birini ha-

fif aralık bırakamaz mıydım? Düşünmek için zaman istedim ama çözüm bulunması konusunda sabırsızlanıyordu ve ben bir çözüm buluncaya dek yerinden kımıldamaya niyeti yoktu. Başkalarına danışmalıyım dedim, o da çok parası olduğunu, masraflar konusunda endişelenmememi söyledi. Zenginler başta hep böyle konuşurlar ama iş borcuna sadık kalmaya gelince, onlara parayı ödetmek deveye hendek atlatmak kadar zordur. İşin kolay olmadığını ve bazı zorluklarla karşılaşabileceğimizi anlattım, ama o benim böyle ufak bir sorunu hiç zorlanmadan halledebileceğimden emin olduğunu söyledi.

Gitmesine yakın yanıma sokuldu, endişeyle sağına soluna baktıktan sonra, çok dikkatli olmam gerektiğini tekrar etti. Bugünlerde her şey olabiliirdi ve insan ne kadar zeki olursa olsun, bir şeyler ters gidebilirdi. Bu çok hassas bir oyundu, iş rahatlıkla kontrolümden çıkabilirdi.

Geçmişte başıma gelenleri gözden geçirmem için beni yalnız bıraktı. Umdenin size daha önce bundan –öğretmenlikten nasıl atıldığımdan– bahsetmiş olduğunu sanıyorum. Bunu size anlatmak derdinden beni kurtardığı için ona müteşekkirim. İşimden atılmam çok üzücü, yüreğimde koca bir ağırlık gibi. Nasıl anlattayım? Yaptığım hiçbir şey bana zevk vermiyor artık, beni memnun etmiyor. Mısır topraklarındaki binlerce ilkokul öğretmenin-den biri idim ben de, ama şimdi öğrencilerim beni sokakta gördüklerinde başlarını çeviriyorlar.

Her şeyin nasıl başladığını gerçekten hatırlamıyorum. Çok genç yaşta kocasını kaybeden ve bir erkek çocukla tek başına kalan bir kız kardeşim var. Biz taşralıların dediği gibi *hagala*, yani dul kaldı, dünyada benden başka kimsesi yoktu. Kocasından beş feddan miras kalmıştı, ama bu onun tekrar evlenmesini zorlaştırmaktan başka bir işe yaramadı; onunla evlenmek isteyen herkesin bu topraklarda gözü olduğundan kuşkulandık. Bu yüzden, bir daha hiç evlenmedi.

Zaman uçup gidiyordu, biz farkına bile varmadan kız kardeşimin oğlu askerlik çağına gelmişti. Dul anasının tek dayanağı olduğundan, askerlikten muafı. Kaymakamlıktaki memurlar, İs-

kenderiye'deki askerlik dairesinden bir belge getirmemiz gerektiğini söylediler.

Gülecekseniz gülün, ama bütün kalbimle derim ki, o gün Iskenderiye'ye gitmez olaydım, ömrümün o en uğursuz günü... Daha dün gibi hatırlıyorum. Aralık ayıydı, köyde dondurucu bir soğuk vardı ama Iskenderiye'de hava hoş ve ılıktı. Gün gibi ortada olan bir hakkı talep etmek üzere yola çıkmıştım ki, gece gündüz her daim açık olan bir tuzağa, Dipsiz Devlet Kuyusu denilen tuzağa düştüm. Civar köyden bir subay ile tanıştık. Omzunda bir kartal arması vardı, askere gönüllü olarak yazıldığını ve binbaşı rütbesine yükseldiğini söyledi.

Köylü köylüyü nerede olsa tanıır; ben kapıda konuşurken sesimi duymuş, yanıma geldi ve hangi köyden olduğumu sordu. Şivem, konuşmam ona su çarklarını, tarlaları, harman dövme makinelerini ve fıskiyeleri hatırlatmış. Bir süre konuştuktan sonra evine gittik, hiçbir sorun olmadığına beni ikna etti ve benden beş pound istedi. Paranın, ordudaki bazı insanlara verileceğini söyledi –tek kuruşunu bile kendisi için istemediğine karısı üzerine yemin etti! Parayı verdim, dayı yeğen iki gün onun evinde kaldık ve sonra köyümüze döndük. Gerekli belgelerin hepsini almıştı.

Binbaşı, kendi köyümden ya da komşu köylerden herhangi biri için bir şeye ihtiyacım olduğunda onu evinden ya da işyerinden arayabileceğimi, bana yardımcı olacağını söylemişti. Yaşını başını almıştı, birkaç ay içerisinde emekliye ayrılacağı belliydi, risk alacak kadar gözü pek olmasının sebebi de buydu sanırım.

Köy halkı çok geçmeden olayı duydu: Yeğenimle Iskenderiye'ye gittiğimizi ve muafiyet belgesiyle çabucak geri döndüğümüzü konuşuyorlardı. Askerlik yoklaması hemen hemen her aileyi ilgilendirir, herkes her zaman askerlikten kurtulmaya bakar. Pek çok köylü kapımı aşındırmaya başladı, sonunda her öğleden sonra Iskenderiye'ye giden trende buldum kendimi, işler o kadar yoğunlaştı ki, orada bir ev kiraladım, ikinci kez evlendim; bolluk günlerinde yetişmiş, açık tenli, kentli bir kadınla.

İşler iyi gidiyordu, binbaşı her gün mucizeler yaratıyordu.

Sorunların çoğu basitti, parmağını bile kıpırdatmaksızın bunlara çözüm bulduğunu biliyordum, yine de, hayat pahalılığından şikâyet edip duruyordu; iki yakası bir araya gelmezmiş bir türlü. Bir müddet sonra işler o kadar yoğunlaştı ki, kaymakamlıktaki diğer insanlar da bulaştı.

İnsanlar benim ne yaptığımı öğrendiler. Yetkili makamlara şikâyetnameler gönderildi ve hakkımda tutuklama emri çıktı. Iskenderiye'deki dairemnden beni almaya geldiler, utanarak söylüyorum ama bir şafak vakti, üstümde pijama, köye doğru tabanları yağladım.

Kovuşturma açıldı: Sorular, belgeler, araştırmalar; bir subay görevlendirildi, soruşturma bürosu, detektifler. Tutuklandım, sonra kefaletle serbest bırakıldıysam da açığa alındım, hayatımı kazanamıyordum. Daha önce iyiliğim dokunmuş insanlardan yardım istedim. Bir dolu para kazanmışım ve gelirim zamanla daha da artmıştı, hakikaten, ama hiç biriktirmemiştim. Allah verdi, dedim, Allah aldı.

Tanınmış bir avukat tuttum kendime, ancak Iskenderiye'deki karın aleyhime tanıklık etti; yaptıklarım onu mutsuz etmiş. Onu boşamayı düşündüm, ama işe yaramaz dediler. Beni mahkeme mahkeme süründürürdü, bu da bütün mahkeme masraflarının üstüne bir de nafaka ve başlık parasının bakiyesini ödemek anlamına geliyordu. Derdim bana yeterdi, dolayısıyla meseleyi kendi haline bıraktım, ne boşandım ne de evli kaldım. Nereye gitsem arkamdan gelir sanmışım, ancak aylar geçti, ondan bir tek haber gelmedi. Merak edip araştırdım. Meğer benimle evli olmasına rağmen başka bir adamla evlenmiş. Harika! Onu hapse attırabilirdim. Ama görmeye gittiğimde onu bulamadım; sanki yer yanılmış da içine girmişti. Sağa sola haber saldıktan sonra, varlığı adamın Libya'da çalıştığını, onun da peşi sıra gittiğini öğrendim.

Bizim binbaşının da işten el çektirildiğini ve benim zorunlu olarak emekli edildiğimi söylemeyi unuttum. Hâlâ aleyhime delil olarak kullanabilecekleri bir belge ele geçirememişlerdi, hiçbir suçu kabul etmemiştim ve karımdan başka -ki o da ortalıklarda

yoktu—aleyhte tanıklık edecek kimse çıkmamıştı. Herkes benim bu işten sıyracağımı düşünüyordu, fakat mahkemede, olayın siyasi bir boyut kazandığını, çünkü milli güvenliğin söz konusu olduğunu söylediler: Nasıl olur da genç kuşak, Mısır'ın geleceği demek olan insanlar, öğle sonralarını vatanını savunma görevinden paçasını kurtarmaya çalışanlara yardım ederek geçiren bu kişiye emanet edilebilirdi? Avukatım, “Hukuk mukuk kimsenin umurunda değil, onun için emekli edildin sen. Allah Mısır'ın yardımcısı olsun! Hak hukuk bilinseydi, şu an her şey istediğin gibi olurdu” dedi.

O zamanlar, yaptığının siyasetle ya da ülkenin devrim düşmanlarına karşı savunulmasıyla ilgili olduğunun farkına varmamıştım. Elifi görse mertek sanan fakirlerin, sefillerin yükünü hafifletmeye çalışıyordum aklım sıra. Köyümüzdeki insanların dörtte üçü okuma yazma bilmez, ben onların geri kalmışlıklarından ötürü çektikleri sıkıntıları hafifletmeye çalışıyordum. Yaptığım işin vatanseverlik olduğuna içtenlikle inanıyordum, tıpkı Avrupa ve Amerika'da kurduğumuz halkla ilişkiler ofislerinde yaptıkları gibi. Öyleyse neden cezalandırılıyordum?

İnsanlar bana *müteahhit*, diyorlar. Bu ismi kimin taktığını bilmiyorum, niye hakaret sayıldığını anlamıyorum. Yaptıklarım insanlara mutluluk mu getiriyor yoksa başlarına dert mi açıyor bilmiyorum. Asıl mesele gerçek isminin unutulması; eridi gitti adeta, ebediyen silindi, geriye kalansa “Efendi” ve “Üstat” kelimeleri. Bazıları bana “Üstat Müteahhit” ya da “Müteahhit Efendi” diye hitap ediyor. Bu beni biraz düşündürüyor – gerek eski bir ilkokul öğretmeni gerekse bu bölümün yazarı olarak hakkımdır. “Müteahhit” kelimesi “bir şey taahhüt etmek”ten ya da “vesayet altına almak” anlamına gelen bir kökten türemiş. Yaptığım şeyse, kendi çıkarları için hangi adımları atacaklarını ya da kendi başlarına devlet dairelerinde ne yapacaklarını bilemeyen insanların sorunlarını halletmek. Dügümleri çözen bir müteahhidim ben, insanların aklını karıştıran, onları ürküten ya da kendilerini berbat hissetmelerine yol açan sorunları hallettiğimde kendimi halk kahramanlarımız Zanatî Halîfe ya da Ethem el-Şarkavî (tesadüfen

baba tarafımdan akrabamız) kadar harika hissediyorum. Onlarla benim gibi insanlar arasındaki tek fark, onların ellerindeki silahlar kılıç ve tüfekken, benimkilerin zekâ, kurnazlık, kıvraklık ve en karmaşık sorunları bile çözebilme yeteneği olması.

Benim hikâyem kitaplara geçmeli, bir şarkı olmalı ve Mısır'a hiçbir zaman geri gelmeyecek olan geçmişin o güzel mehtaplı gecelerinde yaylı rubab eşliğinde söylenmeliydi. Pek çok iş başardım, hayatta beni tatmin eden tek şey de başkaları için yaptığım işlerde başarılı olmak. Şimdi anlıyorum ki, eğer başkaları için bu işleri yapmamış olsaydım, yaşamım anlamsız olurdu. Yaptığım şeyi açıkyüreklilikle anlatıyorum size, tek bir şey bile gizlemeden. Hiç doğmamış kişiler için nüfus cüzdanı çıkarabilirim, birbirini hiç tanımamış insanları evlendirebilir, var olmayan arsaları satabilir, tarlaların sınırlarını değiştirip, insanlara içeriklerini bilmedikleri belgeleri imzalatabilirim – yapabildiğim çok şey var. Fakat en sevdiğim, askerlik işlemleri ve askerlikle ilgili her türlü iş.

Her iş bitiminde, bunun son işim olduğunu umuyordum, ama işi bitirir bitirmez, bütün tehlikelerine rağmen başka bir davaya karışıyordum, nasıl sonuçlanacağını hiç bilmeden. Ama bütün bunları niye anlatıyorum ki? Galiba ağlayacak gibi olduğumdan; kendime acıyorum, bana anlayış gösterin.

Her neyse, şimdi tehlike geçti. Bütün bunları başlatan kişi, benim binbaşı, birkaç ay önce beni görmeye geldi; artık akrabalarıyla yaşıyordu. Beni tebrik etmeye geldiğini söyledi; yeni çıkan bir kanuna göre, standart disiplin soruşturması yapılmaksızın işinden atılan kişiler işlerine geri dönebilecekmiş. Ortak bir temyiz başvurusu yapmayı teklif etti, ne de olsa ikimiz de bir önceki rejimin kurbanıydık. Ona sabırlı olmasını söyledim ve atalarımızın ögüdünü hatırlattım: Acele işe şeytan karışır. Temyize gitmeden önce bekleyelim ve benzer davaların nasıl sonuçlanacağına bir bakalım. Böylece emin olabilirdik.

İşler açıldı ve ben giderek daha çok iş almaya başladım, çünkü yasalar laçkalaşmıştı, herkes ne isterse onu yapıyordu, İskenderiye'deki yardımsever bir arkadaş, bu fırsat bir daha ele geçmez deyip çalışma alanımızı genişletmemizi önerdi. Nil Vadisi-

nin tarihinde, Mısırlılar ilk kez bu kadar özgürdü. Şimdi her Mısırlı istediğini yapabiliyor. Seyahat etmek istiyorsa, seyahat ediyor; kaçmak istiyorsa, kaçıyor. Ebu Zeyd'in* yolu açık, her yol mubah, yeter ki cebinde işini gördürecek paran olsun. Bir kuruşun varsa, bir kuruşun satın alabileceği her şeyi elde edebilirsin.

Biliyorum, bu satırları okumanızın esas nedeni umdenin sorununun nasıl çözüldüğü hakkında bilgi edinmek; sizi ilgilendirmeyen şeylerle kafanızı şişirdiğim için üzgünüm. Ama içimi döküp rahatlamak istedim. Gece gündüz omuzlarıma yüklenen endişelere dağlar bile dayanmaz.

Umdenin oğlu ile ilgili meseleye dönelim. Umde gittikten sonra, topraklarının iade edilmesi hakkında söylediklerini düşündüm, keyfim biraz yerine geldi, bir umut, işime de dönebilirdim. Olur da dönersem, kararım karardı, bu şaibeli işlerden tamamen el çekecektim; ant ettim, umdenin oğlu için yapacaklarım, müteahhitliğimi taçlandıran son başarımla olacaktır.

Dosdoğru adliyeye gittim. Sorun vardır, daha işin başında çözülür; sorun vardır, reisicumhura gitsen çözülmez. Bu seferki aşına olduğum bir sorun idi. Yolda pek çok insanla karşılaştım. O zamanlar insanların bana karşı duyguları belirsizdi, işimi ilk kaybettiğimde yaptıkları gibi "oh olsun" demiyorlardı belki ama sorunlarını çözdüğüm için beni kahraman ilan ettikleri de yoktu. Kimileri başöğretmen olabileceğimden söz ediyordu.

Adliyeye vardığımda askerlik şubesine gittim, subayın karşısına dikildim ve göz kırptım. Sonra çıktım ve dışarıda bekleme-yey koyuldum, ama gelmedi – sanırım beni doğru dürüst görememişti. Tekrar içeri girdim, bu kez beni fark etti ve arkamdan geldi. Binanın arkasında, binadan daha yaşlı bir okalıptüs ağacının altında, civardaki çiftliklere su taşıyan küçük bir kanalın kıyısında oturduk. Beni gördüğüne memnun olduğunu söyledi. "Hoş geldin Üstat," dedi.

Bu "Üstat" lafı beni mutlu etti, iyiye işaretetti sanki. Karşılıklı oturduk, hemen konuya girmemi söyledi. Umdenin oğlundan

* Beni Hilal (Hilalîler) kabilesine mensup dışardan kaçıran.

Tehlikeli durumlardan sıyrılmaktaki becerisiyle ünlüdür. —ç.n.

söz ederken, bakışlarını göğe uzattı ama bir şey söylemedi. Sonunda ayağa kalktı ve dişlerini karıştırdığı bir parça kibrit çöpünü yere attı. Gülümsedi, gülümsemesi kahkahaya dönüştü ve her zamanki konuşmasına başladı: Bu iş çok tehlikeliydi, yakalanabilirdik. Dinledim ve ona duymak istediği şeyi söyledim; karşısına çıkan her türlü sorunu çözebilecek zekâyâ sahipti. Kurnazlık savaşı olacaktı bu, biliyordum, benden fazla para koparabilmek için zemin hazırlıyordu. Açgözlülüğünden faydalanmaya karar verdim, yemi oltaya taktım ve “Böyle bir anlaşma insanın karşısına hayatta bir defa çıkar” dedim.

İkimiz de taviz vermiyorduk. Yüzü gevşedi. Bir anlık tereddütten sonra, yere oturdu ve kedi fare oyunu başladı. Kafasındaki tek şeyin –paranın– adını bile anmadan, lafı eveledi geveledi.

“Sadede gelelim,” dedim.

“Benim için fark etmez” diye yanıtladı.

Meselenin büyüyeceğinden ve anlaşmaya başkalarının da katılacağından korktuğunu söyledi. Olay sadece ilçede, şubede bitirilmeliydi: Iskenderiye’yi, Kahire’yi devreye sokmanın gereği yoktu. İşlerin yansı kaymakamlıkta halledilecekti, yansını da umde kendisi halledecekti. Bu çok şaşırtıcıydı. Ağzımı açacak oldum, ama ben daha tek kelime etmeden, “Buradaki tek devlet görevlisi benim,” dedi.

Askerlik şubesinde görevli olduğu için ateş hattında bulunduğunu ve konumu yüzünden tüm şüpheleri üzerine çekebileceğini söyledi. Gemi batarsa kendisi hariç herkes karaya çıkabilirdi, bu nedenle de dümeni tamamen kendi elinde tutmak istiyordu. Benim her işi onun aracılığıyla yapmam gerektiğini sıkı sıkıya tembihledi Başroldekilerden biri olmayacağım doğrudu, ama bu, inisiyatifi tamamen ona bırakarak onun insafına sığınmamı gerektirmezdi. Para konuşmak için çok erken dedim. Önce malı getireceğine dair teminat vermesini istedim, sonra diğer şeyleri konuşabileceğimizi söyledim.

O kadar yaklaşımtı ki soluğunu yüzümde hissediyordum. “Şartları önceden belirlemekte her zaman fayda var” dedi. “Önce anlaşalım.” Sonra sözü, ganimeti paylaşamayıp kavga ederken

yakayı ele veren hırsızlara getirdi. Ne diyeceğimi bilemiyordum. İş karmaşık gibi görünüyordu ve en başından beri tereddütlerim vardı. Sonra, "Kırk sekiz saat içinde kararımı bildireceğim," dediğini işittim.

Sözleri beni memnun etti, iki gün içerisinde konuyu tekrar görüşmeyi kararlaştırıp ayrıldık. Bu iğrenç işi yaptığım için Allah'ın bir gün beni affedeceğini hayal ederek oradan ayrıldım. Bir iş üzerindeyken hayatım korkunun ve kanunun pençesinden kaçmaya çalıştığım bir yarıya dönüşür bütünü, işi hallettiğim de ise, bana yardım ettiğini öne sürüp avanta isteyen binlerce insan peyda olur. Bir de şantajcılar vardır. "Ülkemizin çıkarları tehlikede" ve "yetkililere bu durumu bildirmek vatan borcumuzdur" gibi şeyler söylerler. "Pekâlâ" derim onlara, "ağzınızı sıkı tutmanız için size bir şeyler vereyim." Sonunda bana ancak birkaç kuruş kalır ve ödemeler arasında uzun bir zaman aralığı olduğundan, elime geçen para birikmiş borçlarımı ödemeye yetmez. Üstüne üstlük, her Allahın günü duyduğum endişe, yaptığım iş gizleme ihtiyacı, hapse girme korkusu, itibarımı kaybetme ihtimali... Bütün bunları ben kaldırabilirim, ama çocuklarımla ne günahı var?

Vicdan azabı çektiğimi söylesem, gülersiniz ve kendimi acındırmaya çalıştığımı söylersiniz, ama yemin ederim şu son günlerde gerçekten de kötü durumda olmasam böyle bir işi yapmazdım. Hem, yaptığım işlerin yansı mağdur insanların yararına. Evet, doğrudur, umdenin oğlu adaletsizlik kurbanı değildir; işin aslına bakarsanız o işten pek hazzetmiyorum, ama paraya ihtiyacım vardı. Umdenin oğlu askerliğini yapmalı, bu onun görevi. Benim oğlum olsaydı onu kendi ellerimle askere yazdırır ve memleketine hizmet ediyor olmasıyla gurur duyarak evime dönerdim.

Umde bana kötü bir zamanda geldi, yiyeceğimizin kıt olduğu bir zamanda. Hiçbiriniz, "açlık adamı gâvur eder" sözünü anlayamazsınız – hele de modern bir apartman dairesinde, tıka basa dolu bir mideyle ve yemekten sarhoş olmuş bir kafayla, koltuğa gömülmüşken bu satırları okuyorsanız. İyi, zengin bir yemek,

tıpkı şarap gibi sarhoş eder, bu nedenle “açlık adamı gâvur eder” dediğimde bana inanmazsınız. Fakat siz işitmeyecek olsanız bile ben bunu kendi kendime tekrarlayacağım; ayrıca, şunu da açıklığa kavuşturmak isterim ki, işten atılmış olduğumdan, emekli maaşı almıyorum.

Neyse, hikâyeye geri dönelim. Önceden kararlaştırıldığı gibi, adliyenin arkasında bir yerde buluştuğumuzda, yoklama subayının keyfi daha iyi gibiydi. Bana sigara ikram etti, güldü ve son iki gündür umdenin oğlunu düşündüğünü söyledi. Kolay değildi tabii; ancak, benim ve sorunları olduğunda bize koşan fakirlerin hatırı için gerekeni yapacağımı söyledi. Umdenin oğlu askerlik yapmak zorunda kalmayabilirdi, ama nüfus müdürlüğünden bir yetkilinin, sağlık ocağından birinin, resmi mühre ulaşabilecek birilerinin (iki kişiye ihtiyacımız olacaktı) ve amirinin işbirliğine ihtiyacımız olduğunu belirtti. Endişelendim, bu kadar kişi işe karışınca benim payıma beş kuruş bile kalmayacaktı. Bir an önce işe başlayamaz mıyız, dedim. Dikkatlice etrafına bakındı ve “binadan uzaklaşalım,” dedi. Elimden tutup, “yerin kulağı var” diyerek beni çekip uzaklaştırdı. Suterelerinin ortasında oturduk, yeşilliklerin kokusu etrafımızı sarmıştı. Anlatmaya başladı, iki nokta arasındaki en kısa mesafe doğrudur, dedi. Umdenin oğlunun işini halletmenin çok kolay bir yolu vardı ve bir umde için, bu planı uygulamak hiç de zor değildi.

“Peki ya plan nedir?”

“Bu kadar aceleci olma,” dedi sakın bir şekilde.

Her şey çok basitti. Subay hazretleri planı anlatmaya başladı. Bu planın en büyük özelliği başarısız olmasının imkânsızlığıydı. Benim eve gittik, kâğıt kalem istedi ve planı A’dan Z’ye özetledi. Birkaç başlık yazdı: Birincisi, uygulama safhaları; ikincisi, harekâtta yer alacak kişiler; üçüncüsü, harekât giderleri. Tüm bunlar genel bir taslak oluşturunuyordu.

O gittikten sonra, çiziktirdiği taslakla oturduğum yerde kala-kaldım ve farkına bile varmaksızın (tembellik insanları tuhaf bir biçimde etkiliyor) elime kâğıt kalemi alıp yazmaya başladım. Her şey kolayca halledilebilir gibi görünüyordu, yıllardır ilk kez, ken-

dimi şu tembel beynimi kullanırken buldum. İşlerime öylesine dalmıştım ki, birkaç saat sonra önümde bir yığın kâğıt birikti, her şey kâğıda dökülmüştü hem de güzel bir el yazısıyla. Bütün plan kâğıtlarda yazılıydı ve eğer bir itirazınız yoksa size de bu plandan bahsetmek isterim, böylece masum olduğu halde ülkesi uğruna harcanmış Mısıroğullarından birinin müthiş yeteneklerine tanık olabilirsiniz.

I. Uygulama Safhaları

Uygulama safhası farklı merhalelerden oluşan teknil bir birimdir. Bu merhaleler adım adım düzenlenmiştir, birinin başarısı diğerini getirir, ya da tersine, bir merhalenin açığa çıkması diğerlerini de açığa çıkaracaktır. İki merhale arasındaki ilişki organik ve tamamlayıcıdır. Bir safha birden fazla merhale içerebilir ve planın bütünsel anlamda başarısı her bölümünün başarılı bir şekilde uygulanmasına bağlıdır.

“Başka Birinin Yerine Gececek Kişi” Başlıklı Birinci Safha: Başlıktan anlaşıldığı gibi bu safha, umdenin oğlunun yerine geçecek kişinin bulunması ve görevlendirilmesi işlemlerini kapsar, bu kişide aranan niteliklerin belirlenmesi ile başlar ve o kişinin verilen rolü üstlenmeye hazır olmasıyla sona erer. Umdenin oğlunun yerine geçecek kişinin aşağıdaki niteliklere sahip olması şarttır:

1. Umdenin oğlu yerine değil, umdenin oğlu olarak askere gitmeyi kabul etmeli.
2. Umdenin oğluyla aynı köyde, aynı tarihte dünyaya gelmiş olmalı.
3. Askerlik görevinden muaf olmalı, dolayısıyla kendi adına ikinci kez askerlik yapmak durumunda kalmamalı; çünkü bu, tüm olayı açığa çıkarır.
4. Varlığını kanıtlayan tüm belgeleri bize teslim etmeli: Örneğin, kimlik belgesi, askerlik yoklaması, oy kullanma belgesi, herhangi bir kişisel belge ya da toplu ulaşım belgesi. Bu belgeler umde ya da bizim tarafımızdan güvenli bir yerde saklanmalı.

5. Bu kişi ne çok geniş bir aileye ne de geniş bir aileyle akrabalık bağı bulunan küçük bir aileye mensup olmalı. Umdeyle ya da umdenin müttefiklerinden biriyle ortak çıkarı olmamalı, ilçenin herhangi bir yerinde, umdenin düşmanlarıyla arasında herhangi bir ilişki bulunmadığından da emin olmalıyız.
6. Umdenin oğlunun yerini alacak kişi adına, doğal nedenlerle, tercihen çoktandır ıstırap çektiğı ve tüm ilçe halkının bildiğı bir hastalık sebebiyle öldüğüne dair bir belge edinmeliyiz. Dahası, küçük bir ücret, İlçe Sağlık Ocağından birinin işbirliğini sağlamayı mümkün kılacağından, kendimizi basit bir defin ruhsatına mahkûm etmemiz gerekmeyecek; sağlık ocağı memuru, sahip olduğı yetkiyi kullanarak ölümün nasıl vuku bulduğuna dair bir belge hazırlamalı. Bu belgede, umdenin oğlunun yerine geçen kişinin birdenbire hastalandığı, köyde doktor bulunmadığından ilçedeki hastaneye kaldırıldığı ve orada öldüğü belirtilecek. Bulaşıcı bir hastalıktan şüphelenilmektedir, otopsi yapılmış, hatta safdil köylülerin hassasiyeti göz önünde bulundurularak, gerekirse gelecekte tekrar tetkik edilmesi kolay olsun diye, ceset hastane yakınında bir yere gömülmüştür. Dedikoduları önlemek amacıyla, ailesi ölümünden haberdar edilmeyecekti, ne de olsa dört bir yanı düşmanla çevrili sevgili Mısır'ımız zor zamanlar geçirmekteydi...
7. Umdenin oğlunun yerine geçecek kişinin babasını davet ederek, oğluna ödenen para karşılığında senet vermesini istemeliyiz; ona taahhüname de imzalatmalıyız; aynı zamanda, ileride aleyhine kullanmak gerekebilir diye, adına büyük meblağlarda sahte çekler düzenleyerek imzalatmalıyız. Bu, oğlu askerliğini bitirinceye dek sessizliğini bozmamasını ve işler açığa çıktığı takdirde lehimize şahitlik yapmasını garantiler.
8. Umdenin oğlunun yerini alacak kişiye, artık umdenin oğlu olduğunu ve herhangi bir şüpheye yer vermemek için

duruma uygun davranması gerektiğini söylemeliyiz. Bu doğrultuda, onu umdenin aile tarihi, mülkü ve akrabaları hakkında bilgilendirmeli ve sadece umdenin bildiği aile sırlarına ortak etmeliyiz.

“Asıl Kişi” Başlıklı İkinci Safha: Umdenin oğluyla ilgili tüm işlemlerin ve önlemlerin ele alındığı safha. Asıl kişinin ilçede ya da vilayetin herhangi bir yerinde görülmesi, planın açığa çıkmasına neden olacağından, köyü terk etmeli ve eğitimle ilgili herhangi bir kurumla ilişkisi kalmamalı. Umdenin oğlunun yerini alan kişi askere kaydolur olmaz, umdenin asıl oğlu resmen orduya katılmış olacak, herkes onun orduya katıldığına inanacak. Tanınmamayı garantilemek için estetik ameliyat geçirmesi iyi olabilir. Onun için en iyisi takma isimle yurtdışına çıkmak olur; umde bunu kabul etmeye yanaşmazsa Mısır’da bir yerde gizlenmeli.

Üçüncü Safha: Üçüncü safhanın başlığı yok, çünkü ikinci ve üçüncü safhalar arasındaki etkileşime dayanıyor. Aslında bu safha, tüm harekâtın uygulanmasını kapsıyor; bu safhaya ulaşmış olmak, iki tarafın da rollerini ve gerekli önlemleri iyi anladığını gösterir, böylece geriye sadece bütün planı dikkatle yürütmek kalır. Bu safhada, üzerinde umdenin oğlunun adı ve soyadı ile umdenin oğlunun yerine geçen kişinin fotoğrafı bulunan bir nüfus cüzdanı çıkarılacaktır.

Umdenin oğlunun yerine geçen kişi bu nüfus cüzdanıyla adliye gidip askerlik celbi ile sevk pusulasını alır ve İskenderiye’deki askerlik dairesinde kendisini umdenin oğlu olarak tanıtır. Üzerinde birinin ismini diğerininse resmini ve parmak izini taşıyan sahte kimlik belgesi, kaymakamlıktaki nüfus müdürü tarafından verilecek. Harekâtın başarısının büyük bir kısmı bu cüzdanın alınmasına bağlı. Bundan sonrası, ikisinin yolculuğunu organize etmeye kalıyor. Umdenin oğlunun yerini alan kişi önce İskenderiye’ye gidecek, orada ilk birkaç gün onu yakın takibe almalıyız; herhangi bir yanlışlık, tüm planın açığa çıkmasına neden olacağından, davranışlarında hiç falso vermeyeceğinden

emin olmalıyız. Bu arada umdenin oğlu olabildiğince uzağa yol-
lanmalı; herhangi bir toplulukta tanınmamasını, herhangi bir
eğitim kurumuna yazılmamasını ve herhangi bir ticari faaliyette
bulunmamasını sağlamalıyız. Askerlik süresinin bitimine dek bu
durum böyle devam etmeli.

Dördüncü Safha: Dördüncü safha şimdilik sadece olasılıkların göz
önünde bulundurulduğu bir safha – oyun doruk noktasına ulaş-
madan, yapılacak işlemler tam olarak bilinemez. Hakemin bitiş
dudüğünü çaldığı, karar verilmesi gereken o tayin edici anda ye-
ni bir safha başlamış olacak – bu safha, oyunun kurallarına göre,
muhalefetin yeniden örgütlenmesi bilinir. Bu noktada, umdenin
oğlu askerliğini yapmış onurlu bir vatandaş olarak köye dönme-
li ve kendisine, iyi bir Mısırlı olarak sevgili ülkesi için vatani gö-
revini yaptığına dair tezkere verilmeli; askerlik görevi süresince
kazandığı nişan ve madalyaları takmalı.

Umdenin oğlunun yerini alan kişiye gelince, dünyamızdaki
varlığını ispatlayan (askerlik hizmeti süresince bizde kalacak
olan) tüm belgeleri geri alacak. Bundan sonra üç seçeneği olacak.
Birincisi, asıl kişi askere alındığı sırada askerlik hizmetini yap-
mak için gönüllü olmuş biri sıfatıyla köyüne geri dönebilir. Fa-
kat orduda hayatın ne kadar zor olduğunu gördükten sonra tez-
kere bırakmaktan, yani hayatının geriye kalan kısmını asker ola-
rak geçirmekten vazgeçmiş ve yeni dönem için askere yazılma-
maya karar vermiştir. Kişisel özgürlüğü subay olma ihtimaline
tercih etmiş, tüm huzuru, sükûneti ve insancıl sıcaklığıyla Mısır
taşrasının çağrısına kulak vermiştir. İkinci seçeneği yurtdışına
çıkma, bu durumda gerekli bütün kolaylıklar tarafımızdan
sağlanacaktır.

Üçüncü seçeneği, askerliğini bitiren herkes gibi, iş gücü sahibi
olmaktır. Yapması gereken tek şey, birliğine yanlış ikamet adresi
vermek ve böylece başka bir şehre tayinini çıkarmak.

Fakat bu noktada ufak bir sorun var; iş, umdenin oğlu adına
bulunacak. Umdenin oğlunun yerine geçen kişi, kendi kimliğine
bürünecekken, nasıl olur da umdenin oğlunun adına sağlanan işi

alır? Aslında kolay bir yolu var. Ya umdenin oğlu bu işe daha fazla ihtiyaç duyan ve bu işi isteyen başka birisi için istifa edecek –ki bu durumda, kendi yerini alan kişiye iş resmen devretmiş olacak– ya da tayinin umdenin oğlunun yerini alan kişinin adına çıkarılması için gereken adımları atmamız gerekecek. Dolayısıyla her iki taraf da kendi evine döner ve bütün mesele mutlu bir şekilde sonlanır.

II. Harehâta Katılacak Kişiler

1. Mûteahhit.
2. Yoklama subayı.
3. Yoklama subayının yardımcısı.
4. İlçe nüfus müdürü.
5. Nüfus cüzdanı tanzim eden kâtip.
6. Nüfus cüzdanı için parmak izi almakla sorumlu polis memuru.
7. Nüfus cüzdanı müracaatçısının kan grubunu belirlemekle sorumlu sağlık ocağı hizmetlisi.
8. İlçe Sağlık Ocağında vefat raporu ve defin ruhsatı vermekle görevli memur.
9. Askere alınanların ilçeden İskenderiye'ye sevkiyatında görev alan, onları oradaki yetkililere teslim etmekle yükümlü inzibat eri.
10. Askere yazıldığı ilk günlerde umdenin oğlunun yerini alan kişiyi gözetim altında bulunduracak irtibat memuru. Bu memur umdenin oğlunun yerini alan kişi ile her gün ilişki kurarak işlerin nasıl gittiğine dair ayrıntılı bilgi edinecek ve nasıl davranması gerektiği konusunda onu eğitecek. Garnizona rahatlıkla ulaşabilme imkânı göz önünde bulundurulduğunda, bu işi bizzat yoklama subayının üstlenmesi tavsiye olunur.
11. Kendisinin yerine geçen kişi askere gittikten sonra umdenin oğluna göz kulak olacak, talimatlara uymasını sağlayacak bir gözetmen.

III. Harekât Giderleri

1. Umdenin oğlunun ismi ve umdenin oğlunun yerine geçecek kişinin fotoğrafı bulunan nüfus cüzdanını çıkarmak 100 pound (yüz pound).
2. Umdenin oğlunun yerine geçecek kişi adına, onun askere başlamasından önceki bir tarihe göre düzenlenmiş defin ruhsatı ve vefat sebebi hakkındaki ayrıntılı rapor için 150 pound (yüz elli pound).
3. Yoklama kâğıdı ve nüfus cüzdanında kullanılmak üzere, umdenin oğlunun yerine geçecek kişinin parmak izini alacak olan memura vermek için 20 pound (yirmi pound).
4. Iskenderiye sevkياتında sorumluluk alan inzibat eri için 45 pound (kırk beş pound). Bu özellikle önemli, çünkü umdenin oğlunun yerine geçen kişinin umdenin oğlu olarak yapacağı tüm işlem ve muamelelerde öncelikle bu görevli yer alacak.
5. Iskenderiye'deki garnizonda görevli bir arkadaş için 60 pound (altmış pound). Bu kişi, acemiliğinin ilk günlerinde umdenin oğlunun yerine geçen kişiye gözetmenlik edecek. Moral verecek, uygun davranışlar konusunda rehberlik edecek ve oyunun açığa çıkmasına neden olabilecek şeyler konusunda bizi uyaracak. Umdenin oğlunun yerine geçen kişi ile doğrudan iletişimimizi sağlayacak.
6. Ateş hattının ortasında olacağından, askerlik şubesi subayı için 300 pound (üç yüz pound).
7. Harekâtı baştan sona yönetmesi ve umdeyle doğrudan temas halinde bulunması nedeniyle Mûteahhit'e 300 pound (üç yüz pound).

Yorumlar

1. Umdenin oğlunun yerini alacak kişiye ve ailesine yapılacak olan ödemeler yukandaki giderler listesinde yer almaktadır, çünkü bunlar anlaşmanın bir parçası değildir. Umdeye, oğlunun yerine geçecek kişiyi bulmaktan kendisinin sorumlu olduğu açıkça belirtildi.

2. Önlem olarak köyden uzak bir yerde yaşayacağı askerlik süresi boyunca oğlunun yapacağı her türlü masrafı umde karşılayacaktır. Çünkü askerlik göreviyle ilgili düzenlemelerin ne kadar süreyle geçerli olacağı bilinmemektedir.
3. Yukarıdaki liste, planın çeşitli aşamalarının uygulanması sırasında yapılacak olan ulaşım, otel ve yiyecek masraflarını kapsamamaktadır.

Muhtıranın sonuydu bu.

Yoklama subayı bana bunun kapsamlı bir harekât olacağını en baştan söylemişti. O zaman beni kandırmak için böyle konuştuğunu düşünmüştüm, ama şimdi işin çeşitli yönlerini görüyordum. Subay üstüne düşen her şeyi yapmıştı, top artık ondan çıkmıştı. Gerisi bana ve umdeye kalıyordu.

Ertesi gün tek başıma umdeyi görmeye gittim. Nerede yaşadığını biliyordum, kanal kıyısında arabadan indim ve evine doğru yürümeye başladım. Yol boyunca beni tanıyanlar selam verdi. Yolda pek çok delikanlıya rastgeldim ve aralarından hangisi umdenin oğlunun yerine şubeye gidip askere yazılsa daha iyi olur diye dikkatle yüzlerini inceledim.

Umde beni köy halkı arasındaki çeşitli anlaşmazlıklarda hakemlik yaptığı *dewar*'ında kabul etti.

Elimi isteksizce sıkmasına ve kayıtsız selamına şaşırmıştım, ama kısa süre sonra, gece bekçilerinden birine beni eve götürmesini söyledi; adamın bana gösterdiği saygıdan, umdenin evine kabul edilmenin az kişiye nasip olan bir ayrıcalık sayıldığı anlaşıyordu. Umde evde yanıma geldiğinde tamamen farklı bir insan olmuştu, bana sarılıp öperek, *dewar*'daki soğuk davranışından ötürü özür diledi. Oradaki insanların önünde dikkat çekmek için öyle davranmak zorunda kaldığını söyledi.

Bir süre çene çaldık, yaratıcılığımın eseri olan planı anlatırken beni dinledi. Tepkisi katıksız bir şaşkınlıktı ve yüksekteki pence-
 reden görülen küçük bir gök parçasına gözünü dikerek uzunca

bir süre orada öylece oturdu. Sonunda, bugünlerde işsiz kalmamın ne kadar saçma olduğunu söyledi ve tombul parmağını bana doğru sallayarak, en zeki Mısırlıların ülkenin gelişmesine yardımcı olmasına izin verilmediği sürece geri kalmışlıktan kurtulamayacağını ekledi. Meselenin özü şuydu: İktidardakiler akıllı insanlardan ve iyi ailelerin oğullarından korkuyordu. Benim işsiz kalmam Mısır'a hiçbir yarar sağlamazdı.

Genelde plandan memnun kalmıştı, ancak bazı çekinceleri vardı. İlk olarak, umdenin oğlunun yerini alan kişinin babasını yazılı teminat talep ederek bağlamak gereksizdi, nasılsa bize ihanet etme tehlikesi yoktu; hem her halü kârda, böylesine önemli bir görev söz konusuysa hiçbir şey talep etmeksizin oğlundan vazgeçmezdi. Dahası, birtakım önemli ve uzun süreli ortak çıkarlarla birbirlerine bağlıydılar. İkincisi, oğlunun yurtdışına gitme meselesiydi; buna karşıydı ve bu durumu uzun uzadıya tartıyordu. Açık konuşacağını söyledi. Oğlanı kendi başına uzun süreliğine o kadar uzağa yollayamazdı, çünkü anası onun bir dakika bile gözünün önünden ayrılmasına dayanamıyordu. Kadının tek evladıydı ve açıklayamayacağı birtakım özel ailevi nedenlerden ötürü böyle kalacaktı. Oğlan bu kadar uzak bir yere yollandığı takdirde anası da onunla beraber gitmek için ısrar edecekti, bu da yabancı bir yerde ev açmak anlamına gelirdi ve psikolojik, maddi ve ahlaki birçok nedenden ötürü bu çözümün zor olacağını düşünüyordu, ikimiz de taviz vermeden meseleyi enine boyuna tartıştık, onun argümanları duygusaldı, benimkiler ise planın başarı ile uygulanabilmesine dayanıyordu. Sonunda ikna ettim onu, oğlunu anasıyla birlikte uzaklarda bir yere göndermeyi kabul etti. Ertesi gün ya da en geç iki gün içerisinde, umdenin oğlunun yerini alan kişi ile babasını bana gönderecekti ve böylece işe koyulabilecektik.

Sonunda en önemli konuya geldik: Para. Umde benim işin tamamını üstlenmemin uygun olacağını, sonunda bana toplu para vereceğini söyledi. Bu, tabii ki, bir çeşit garanti istediğinin göstergesiydi. Bunların hepsi aynı şeyi söyler. "Planın başarılı olacağını nereden bilebiliriz?" derler. "Ödemenin tümünü şimdi yap-

mamı bekleyemezsiniz. Siz başlayın, iş bittiğinde istediğiniz miktarı, hatta daha fazlasını veririm.”

Başka durumlarda bu çeşit bir konuşma mantıklı olabilir, hele de küçük bir iş söz konusuysa. Ancak bu iş gerçekten de çok para gerektiriyordu; işin içinde çok kişi vardı ve avuçları yağlanmadığı sürece parmaklarını bile kıpırdatmazlardı. Bunları bir bir anlattım ona, fakat hâlâ tereddüt ettiğini görebiliyordum, dolayısıyla, en azından ilk adımları atabilmemiz için yeterli para olmadıkça hiçbir işe başlayamayacağımızı açıkça söyledim ona.

Planın fazlasıyla pahalıya patlayacağından, zaten oğlunun yerini alacak kişiyi bulmak gibi bizzat yapmak zorunda kaldığı bazı işler olduğundan yakındı. “Bunun bana ne kadar pahalıya mal olacağını bileneğiniz var mı?” diye homurdandı. Bir de oğluna başka bir yerde ev açma masrafı vardı işin içinde.

Konuşma uzadıkça uzadı ve düşünmek için benden iki gün istedi. Bu durumda, oğlunun yerine geçecek kişiyi bana göndermesinin şimdilik hiçbir anlamı olmadığını, çünkü para olmaksızın hiçbir şey yapamayacağımızı kesin bir dille anlattım.

O kadar öfkelenmişim ki karşımda oturan bu anlaşılmaz yaratığı öldürecek gibi oldum, fakat hizmetçi elinde öğle yemeği tepsisiyle içeri girince, umdenin davranışları değişti ve harika bir ev sahibine dönüştü: Cömert, kibar ve cana yakın. İnsanlar, özellikle Mısır köylüleri, gerçekten de olağanüstü olabiliyor. Yemeğimizi yerken, “Aynı aileye mensubuz,” dedi, “uzun süredir aramızda özel bir yakınlık olduğunu hissediyorum.”

Onun safında yer almam için yalvardı; diğerlerinin masraflarından kısılabirsem, kurtardığım her pound için bana komisyon vermeyi teklif etti. Planın yürürlüğe konduğunun bilincinde olarak, teklifi memnuniyetle kabul ettim ve birkaç gün içerisinde tekrar buluşacağımızı varsayarak oradan ayrıldım.

III

GECE BEKÇİSİ

Bizim köyde bir deyiş vardır: “Vur tepesine yumruğu sağını solunu şaşırırsın.” Eski güzel günlerde böyle derlerdi, bugünlerde ise bir şaplak yeter de artar bile, hatta bir fiske bile yeter yere yapışmana. Hele bakın bugün başıma neler geldi.

Öncelikle kendimi tanıtayım. Bir de benden dinleyin şimdi, inanın bu hikâyeyi mezara götüreceğim ve yüreğimde gömülük kalacak – bizim gibi fakirlerin mezarları nasıl da daracıktır, bilmem mi?

Yanılmıyorsam, her şey kapının çalınmasıyla başladı – gece boyunca binlerce defa olduğu gibi, sıradan bir tık tık. Güneş battıktan sonra fakir milleti meraklı gözlerden sakınmak için kapısını sürgüler, zaten geleni gideni de olmaz, zügürde kimsenin işi düşmez. Bir akşam vakti kapı çalındı, bekçiliğini yaptığım, umdeye ait *dewar*’ı ve ambarı bırakarak akşam yemeği için eve gelmişim. Akşamın bu vaktinde insanlar hâlâ ayakta olur, etrafta çok ses vardır; ıslıl ıslıl evler ve dükkânlar hem hırsızları uzak tutar hem de insana yarenlik eder.

Ağzıma daha ilk lokmayı koymuştum, o kadar kuruydu ki

boğazıma takıldı ve yutamadım. Tepsiyi gerisin geri götürmele-rini işaret ettim ve çay hazırlamalarını istedim. Karım bana çıt çı-karmadan bakakaldı, yıllar yılı hendekte kıpırtısız beklemiş su-lar gibi... O bakışın ne anlama geldiğini biliyordum – evde şeker yoktu. Yerinden kalktı ve komşudan, bizi gelecek ayın başına dek idare edebilecek kadar şeker istemeye gitti. Tepem attı.

Kapının çalınması bana son zamanlarda suratıma çalınan bir-çok tokadı anımsattı. İlkiyle başlayayım anlatmaya, bence kasıtlı bir saldırıydı, gerçi geleceğini pekâlâ biliyordum: Emekli edil-dim. Yasal emeklilik yaşıma kadar bekçilik yaptım, daha sonra amirlik bana avuç içi kadar, kısacık bir mektup yolladı – aslında iki nüsha. Postanedeki memur mührü önce ıstampada mürek-kepledi, sonra da mektuplardan birincisine bastırdı, diğerini de bana verdi ve ayın birinden itibaren geçerli olmak üzere emekli-ye ayrıldığımı bildirdi. Neler olup bittiğini gayet iyi biliyordum, son yıllarda birçok arkadaşımın başına aynı şey gelmişti. Gecele-ri polis karakolunda nöbet tutmamın; sevgili tüfeğime ve on ta-ne kurşuna sahip olmamın; bazen buz gibi soğuk bazen de fırın gibi sıcak gecelerde tüfeğim omzumda, caddelerde ve ara sokak-larda volta atmamın, avlu duvarlarının kıyısındaki taş sedirlerde uyuklayıp, sessiz ve sakin gecelerde “kim var orada?” diye bağır-mamın sonuydu bu. Bana bir daha hiç Gâvur Şeyhi –Bekçibaşı– diye hitap edecekler miydi, merak ediyordum.

Gece gündüz, yere göğe dert yanardım işim ne zor diye. Ama beni emekliye ayırdıklarında ve kazancım çok azalınca işimi öz-ledim. 9,25 pound düştü mü 3,75'e... Tabii hayat standardım da, satın alma gücüm de, insanlardan gördüğüm muamele de ona göre – bakkal kesmez mi veresiyeyi? Ama dertlerim bununla bit-medi. İşin aslı, şu andaki bekçibaşı işten atılsaydı, emekliye sevk edilseydi ya da ölseydi ben bekçibaşı olacaktım çünkü köyün en yaşlı gece bekçisiydim. Şimdi kimseye faydam dokunmuyor, zü-gürdün tekiyim, Allahın gününü benim tarlada vakit öldürmek-le geçiriyorum. Gecelerimi de orada geçirmek isterdim ama bu bana pahalıya patlardı; bir kap yemek eve, bir kap yemek tarla-ya; eve ayrı çay, tarlaya ayrı çay, eve de kahvaltı, tarlaya da... Do-

layısıyla, ne kadar geç dönersem döneyim, akşam yemeğini evde yiyordum.

Bir kış günü umdenin *dewar*'ının önünden geçiyordum, umde dışarıda oturmuş güneşleniyordu, güneş en pahalısından turfanda meyveler gibi lezzetliydi. Bana seslendi, halimi hatırlımı ve çoluk çocuğumu sordu. İşlerin ne kadar kötü gittiğinden şikâyet edince bana *dewar*'ının, hayvanlarının, ambarlarının ve meyve bahçelerinin bekçiliğini teklif etti.

"Ama bu telefon odasındaki bekçinin görevi" diye karşı çıktım.

"Onun işi olduğunu biliyorum," dedi, "ta büyük babamın zamanından beri öyle, ama şimdi işler değişti. Bütün bunlar umdenin özel mülkiyetine geçti ve şimdi benim bir bekçi tutmam gerekiyor."

Yanında oturanlardan biri lafa karıştı – onun her lafını papağan gibi tekrarlamaktan ve köydeki her olayda onun adına hareket etmekten başka hiçbir şey yapmayan ikiyüzlü dalkavuklardan biri. "Umde sana yardım etmeye çalışıyor," dedi, "o kadar merhametli, o kadar anlayışlı bir insan ki sana sadaka teklifinde bulunarak seni incitmek istemiyor. Toprakları köyün sınırları içinde kaldığından, resmi olarak güvenliğinden karakoldaki bekçiler sorumlu; umde devleti temsil eder, onun çıkarlarını korumak demek, devletin çıkarlarını korumak demek." Bana uzatılan eli öpmemin görevim olduğunu belirterek konuşmasını bitirdi dalkavuk.

Ertesi gün yeni işime başladım. Umdenin evine yabancı sayılmazdım, ama şimdi özel mülkiyetinin bekçisiydim. Ücret konusunda herhangi bir şey konuşmamıştık –öylece, umdenin emriyle çalışmaya başlayıverdim – ama karısının nezaketi ve âlicenaplığı durumu telafi etti. Çayın, tütünün yanı sıra sabah kahvaltısı ve akşam yemeği gönderiyordu bana. Geçirdiğimiz zor zamanlarda bu bir nevi teselliydi.

O gece umdenin eşi bana yiyecek bir şey yollamadı, sordugumda, hasta olduğunu söylediler. Bir an önce iyileşmesi için dua ettim; akşam yemeği için eve gittiğimde, belki de hastalan-

madığı, ancak canının bir şeye sıkılmış olabileceği aklıma geldi. Son zamanlarda benzi o kadar solmuştu ki, biz fakirlerden biriymiş gibi görünüyordu. Gözleri huzursuz bir şekilde etrafta geziniyordu ve öksürüğü hiç kesilmiyordu. Mesele neydi, sebep neydi bilmiyordum, ama gitgide çöktüğünü söylüyorlardı. Bizim köyde fakirler üstüne vazife olmayan şeylere karışmazlar ve zenginlerin sırları bizi ilgilendirmez.

Çalan kapı, son zamanlarda yüzüme çalan bütün şamarları hatırlattı bana. Bazıları yumruk olup kafama iniyordu – ömrümün tükendiğini hissediyordum, ecel gelse de kurtulsam.

Umdenin *dewar*'ından gelen kutlamalarda havaya atılan mermlerin seslerini duyup mutlu olmuştum, burada, köyde birimizin mutluluğu hepimizin mutluluğudur; ileride zor zamanlar yaşayacağımız, birinin neşesinin bir başkasına keder ve yıkım getireceği aklımın köşesinden bile geçmezdi.

Silah sesleri bir zenginin evinden gelmişti, hiç de şaşırtıcı değil, bu insanlar için hayat uzun bir kutlamalar dizisinden ibarettir. Ama oğlum eve geldiğinde, yüzünde daha önce hiç rastlamadığım bir endişeyi gördüm.

Bunları teker teker anlatmaya başlamadan önce size oğlumu tanıtayım. Adı Masri'dir. Benim tek oğlum, beş kız arasında tek erkek çocuğu. Tahsilli –köyün ortaokulundan diploması var– fakat onu ancak bu kadar okutabildim, çünkü tahsiline devam etmesi demek, kasabada oturacak bir ev, para, yiyecek, giysi ve kitap demek. Ayrıca tarlada bana birisinin yardım etmesi gerekiyordu, evde bir erkeğin olması da işlerimizi kolaylaştırırdı. Artık yaşılanıyorum ve evde benim yerimi alacak bir erkek bulunması gerekiyor.

Masri tahsilini devam ettirmekte kararlıydı. Her zaman sınıf birincisiydi, zengin adamların çocukları onunla ders çalışmak için bizim fakirhanemize gelirdi. Bu konuda tartıştık, Masri az kalsın evi terk ediyordu ki, sonunda uzlaşmaya vardık. Evde kalacaktı, ama kasabada liseye giden öğrenciler vasıtasıyla her gün dersleri takip edecekti. Eksikliğine rağmen Masri tüm sınavları birincilikle geçti.

Masri içeri girdi, yüzünden endişe okunuyordu. Ona kutlaları, sevinç çığlıklarını ve silah seslerini sordum.

“Bugün, hayatımızın en kara günü” diye şaşırtıcı bir yanıt verdi. “Bugün, toprak reformuyla umdeden alınan ve köylülere dağıtılan toprakların umdeye geri verilmesi için kararname yayımlandı. Polis toprakları şimdiki sahiplerinden geri alacak ve umdeye iade edecek.”

İlk önce, bunun mülkiyetin el değiştirmesinden ibaret olduğunu zannettim, devir ve teslim işini Toprak Reformu Komisyonu yapacaktı herhalde. Ama Masri yanlışımı hemen düzeltti. Acı acı güldü, umde kendisini tebrik etmeye gelen herkese, icara verilen tarlalardan bir avuç toprak bile geri alamam demiş. Kendisine devredilen tarlalarda mutasarrıf olsun istemiyordu. Böylece toprağı istediğı gibi işleyebilirdi; isterse bina diktirir, isterse kiralar, isterse ortakçılara verir.

Kim bilir kaç yıldır benim olan, topu topu üç feddanlık kare biçimli toprak parçası üzerinde gezdirdim gözlerimi. Komşularıyla birlikte inşa ettiğimiz ortak dama, sulama sistemine, okaliptüs ağacına ve toprağın sınırlarını belirleyen çalılara baktım.

İkimiz de kendimizi âciz, elimiz ayağımız tutmaz hissettik; hele de, her zaman benden çok daha güçlü olan, şimdiyse, tamamen şaşkın görünen Masri. Ne yapacağımı bilmiyordum, ama Masri'nin karşısında, ne yapacağını bilen cesur biri olarak görünmek istediğimden, bu söylenenlerin işsiz güçsüz takımının yaydığı dedikodulardan ibaret olduğunu, kimsenin topraklarımızı bizden geri alamayacağını söyledim. Sonunda Masri, Mısır'da bunu yapabilecek hiçbir güç olmadığını kabul etti.

Yanımdan ayrıldı, tarlanın öteki ucuna gidip ayaklarını kanala sarkıttı, suya kesek atmaya başladı, bir yandan da keseklerin suya düşerken çıkardığı halkaların yayılışını ve kıyıda kırılışını seyrediyordu.

Yapılacak işler vardı. Baharın sonlarıydı, havada yazı müjdeleyen bir şeyler vardı ve tarlalar hasada hazırdı. Yılın en güzel zamanı – yapacak o kadar çok iş olur ki, sabahtan akşama çalışsın da bitiremezsin. Ama şimdi, Masri'ye ve tarlaya bakarken, il-

gimi kaybettiğimi hissediyorum. Çapamı ve orağımı alıp bir ağacın altına sakladım, sonra hendeğe gittim, yüzümü ve ayaklarımı durgun suda yıkayarak yüzümü akşam alacasında kurumaya bıraktım. Gün boyunca hiç dua etmemiştim ve şimdi dua okumayı düşünüyordum, fakat fazlasıyla şaşkın ve üzgündüm. Damdaki hayvanlar – manda, inek, eşek ve koyun – yetim kalmıştı.

Masri'yle evin yolunu tuttuk – her zamankinden daha erken dönüyorduk. Garip bir duyguydu, çünkü genellikle akşam karanlığı çökmeden tarladan ayrılmam; ağaçların, hendeklerin ve çorak, kahverengi tarlaların, toprakların, onları erkenden terk ettiğim için bana sitem ettiklerini hissediyordum.

İnsan kalabalığından ötürü, umdenin evini zar zor geçtik. Bekçilerden biri önümüze çıkıp akasya kokulu bir bardak şerbet içmemiz için ısrar etti, fakat Masri onu itti. Neredeyse kavga edeceklerdi, ama bekçi eğlence havasına girmişti ve sonunda umdenin izzetü ikramını reddettiğimiz için bize gülmekle yetindi.

Ancak eve gittikten sonra bir grup köylü çıkagelince olan bitenin farkına vardık. Onlar da Toprak Reformu Komisyonunun kiracısıydı ve aleyhimizdeki kararı duymuşlardı. Bu, gıyabımızda alınmış bir karardı, hiçbirimiz mahkemeye çağırılmamıştık. Umde hazineye dava açmıştı, bizimle ne ilgisi vardı? Davada taraf bile değildik. Bazıları, karara itiraz etme hakkımız olduğundan emindi, bir başkası ise acele etmememiz gerektiğini söyledi. Umdenin tebligatı alıp harekete geçmesini beklemek daha iyiydi; sonra hep birlikte hareket edebilirdik. “Bir elin nesi var, iki elin sesi var” dedi ve birbirimize bağlı kalmamız gerektiğini söyledi. Bakmak zorunda olduğu bir sürü çocuğu olan dul bir köylü kadın ise, “Şelaleler yukarı doğru akmaz. Ne yaparsak yapalım umde toprakları geri alacak,” dedi. Masri çileden çıktı, “Alamayacak,” dedi, “gerekirse canımız pahasına toprakları savunacağız.”

Ertesi gün, umdenin topraklarının geri verileceği haberi bütün köy halkının dilindeydi. Söylentiler alıp yürümüştü ama hepsi de birbirinin aynıydı – umde topraklarını geri almakta kararlıydı.

Kapı çalınınca korkumdan sıçradım. Üç gündür kaygı ve ümitte yaşıyorduk. Hükümet kararlarının uygulamaya konmasının çok uzun zaman aldığını ve tebligatın umdenin eline en az üç yılda geçeceğini söyleyenler vardı. Ama aslında, kararın açıklandığı gün, umde telefon odasındaki kâtip ile arabaya atlamış ve ilçe merkezine gitmek üzere yola koyulmuştu. Herkes umdenin yakında tebligatı almış olarak geri döneceğini ve hemen ertesi gün işlemlere başlayacağını söylüyordu.

Komşum, umde geri döndüğü vakit onu gördüğünü anlattı, ama tebligatı almamıştı. Hatta bayağı endişeli ve şaşkın bir haldeymiş, sanki dünyanın tasasını omuzlarında taşıyormuş.

Üçüncü gün bir polis memuru yanında üç adamla geldi, hepsi de beyaz polis atlarına binmişti. Kır yerine böyle gelişleri hep ürkütür bizi. Polis memuru, umdeye geri verilecek olan toprakları işleyen herkesi çağırdı, hepimiz toplanıp umdenin *dewar*'ında, silahların saklandığı odada bekledik. Mahkemenin, topraklarımızı umdeye iade etmeye karar verdiğini bildirdi. Bu topraklar aslında umdeye aitti, çünkü istimlak günlerinde başkalarına kiralanmadan evvel, bu topraklar onun mülkiyetindeydi; bu yüzden, üzerinde ikamet eden bir kiracı kalmaksızın ona iade edilmeliydi. Bu topraklara el konmadan önce umdeyle anlaşma yapmış ve o zaman çalışmaya başlamış olan kişilerin kira anlaşması devam edebilirdi, fakat Toprak Reformu Komisyonuyla yapılan bütün anlaşmalar geçersizdi ve topraklar derhal umdeye iade edilmeliydi. Görevli memur, bir polis sıfatıyla, Mısırlı olduğunun ve akraba olduğumuzun bilincinde olduğunu, dolayısıyla bize mahkeme emrini böyle dostane bir aile toplantısında iletmek istediğini söyledi. Eğer mahkeme emrine uyarsak ne âla, aksi takdirde zor kullanacaktı.

Polis hazretleri sözünü sakınmıyordu. Toprakların umdeye iade edilmesi gerektiğini açıkça belirtmişti, ama bizim adımıza umdeye başvurup bize merhamet göstermesini isteyeceğini söyledi. Topraksız kaldığımızı görmek istemezmiş, ne de olsa akraba sayılırmışız. Nefretle ve münakaşayla değil, sevgiyle ve dostlukla yaşamamız gerekirmiş.

İçimizden biri ayağa kalktı ve sordu; “Bizim halimiz, çocuklarımızın hali ne olacak?”

“Sizi Allah koruyacak,” dedi görevli. “Allah’tan sonra umdeniz var, sizin adınıza harekete geçmeleri için yetkililere durumu anlatmakla yükümlü olacak. Mısır, evlatlarını hiçbir zaman işsiz ve topraksız bırakmayacak. Mısır yabancılara cömert davranır, kendi oğullarına çok daha cömert olacaktır.”

“Zorbalık bu,” diye bağırdı başka bir köylü.

“İnfaz edilmesi gereken bir mahkeme kararı söz konusu” dedi görevli, sert bir sesle. “Kararın adil olup olmadığına hâkimler karar verir ve bugünlerde –Allaha şükür– kanunlar uygulanıyor. Hukukun sesinden daha gür bir ses yok. Bizim görevimiz yargı kararlarına uygun davranmak. Karar infaz edildikten sonra şikâyetlerinizi yetkili merciler aracılığıyla dile getirebilirsiniz. Başvurunuz uygun görüldüğü takdirde topraklarınız derhal geri verilecek. Gerisini dert etmeyin; kararın yerine getirilmesi için ben bizzat uğraşacağım.”

Allahtan, Masri orada değildi – orada olsaydı görevliye ne yapardı bilmiyorum; insanların feryat figanı ve itirazlarıyla ortalık karıştı, görevli tek derdinin kararın uygulanmasını sağlamak olduğunu, toprakların dostane bir şekilde devredilmesinin hepimiz için daha hayırlı olacağını söyledi. Bize iki gün mühlet verdi. İnsanlar mızımızlanmadan topraklarını devrederlerse ne âlâ. Karşı çıkan olduğu takdirde kanunu uygulayarak, kuvvet kullanarak topraklar elimizden alınacaktı. Ahali bağışmaya başladı, polis ise sandalyesinden doğrularak kepini taktı ve ayağa kalktı. Onunla birlikte gelen askerler ve bekçiler odadakileri selamladılar. Sonra, biz çaresizlikle yumruklarımızı sıkmış dışarı çıkarken, polis memuru umdeyi görmeye gitti. Kendi aramızda birliği sağlayamamıştık, memur da birbirimizi yememiz için adeta bize fırsat tanıyor gibiydi.

Bazıları, eğer Mısır’ın adaleti buysa, ülkeden göç edeceklerini söylediler. Yetkililer, hiçbir şeyi olmayan insanların ellerinden topraklarını alıyor ve arzu ettiği her şeye sahip olan birisine veriyorlardı. Diğerleri, devletle savaşmak zorunda kalsak bile top-

rağı ve hayvanları satıp, silah almanın daha şerefli bir hareket olacağını ileri sürdü. Birisi de, burada olanlar Yukarı Mısır'da olsaydı, bütün orduyu arkasına alsaydı bile polis memuru oradan sağ çıkamazdı dedi. Bunca laf, bize bir arpa boyu yol aldırmadı.

Vakit öğleye geldiği halde tarlaya, Masri'nin yanına gitmemiştim. Masri nihayet alacakaranlıkta hayvanlarla eve döndüğünde ben bütün günümü kafa patlatarak geçirmiştim. Ne yapacağımı bilmiyordum. Elâlemin başına ne gelecekse, benim de başıma o gelecek dedim kendi kendime. Ama yine de, her gün umdenin evine giden bir bekçiydim, bu da onunla aramda özel bir bağ olduğu anlamına geliyordu. Bize nasıl davranacağını görmeden oraya tekrar gitmemeye karar verdim. Suratımdaki ciddi ifadeyi gören karım, umdenin bir ihtimal bizim topraklarımıza el koymayacağını, çünkü benim onun bekçisi olduğumu ve beni sevdiğini söyledi. Bağurdım, dediklerini dinlemedim, ne olursa olsun, başkalarıyla aynı kaderi paylaşmaya kararlıydim.

İşte tam o sırada kapı çaldı. Kapının tam arkasında yatan köpek uyandı, havlamaya başladı ve kapıya dişlerini geçirdi. Kalkıp kapıyı açtım. Kapıyı çalan, telefon odasındaki bekçiydi, umdenin beni acilen görmek istediğini söyledi.

Hiç durmadım. Terliklerimi giymiş, neredeyse evden çıkıyordum ki, karım çayın demlendiğini söyledi, yola çıkmadan önce bekçiyle oturup birer bardak çay içtik. Umdenin beni tarlalarının birinde işe koşmak için çağırdığını düşünüyordum.

Dewar'a vardığımda, karşımda telefon odasının kâtibini buldum. Bekçi beni umdeye getirdiğini söyledi, şaşırmıştım, kâtip beni oturtup, bekçiye de çay getirmesi için umdenin evine yolladı. Oturduğu yüksek divanda bana yer açtı, çekindiğimi görünce elimden tutup beni yanına oturttu. Lafı dolandırarak anlatmaya başladı. Umdenin iyi bir adam olduğunu söyledi, köylülere çok hayrı dokunmuştu. İyilik etmediği tek aile yoktu, ama bana ayrı bir muhabbeti vardı. "Yine de," diye devam etti, "eski bir Mısır deyişi, kıskançlığın gözü hep yukarıdakileri görür, der. Şimdi, umde senin diğer köylülerin hepsinden farklı olduğunu düşünüyor, bu nedenle bu akşam seni çağırttı, senden çok basit bir

şey istemek için. Yardımını esirgemeyeceğinden emin, çünkü senin elinde olan bir şey.”

Bütün bunlar beni endişelendirmeye başlamıştı. Niye lafı ağzında geveleyip duruyordu? Kendimizi bildik bileli umde vardı, ondan önceki umdenin oğluydu ve ondan da önceki umdelerin soyundan geliyordu. Bize gelince, bütün ömrümüzü elimizde çapa, ayaklarımız toprağa batmış, iki büküm geçirmek için doğmuşuz. Aslında iki büküm eğilmek hayatta yaptığımız tek şey. Umde her zaman derhal uyulması gereken emirler verir, o parmağını şaklatır, biz onun istediği şeyi yaparız. Şimdi tepeden tırnağa ürperdiğimi hissediyordum, hani tarlada uyuyup kalınca insanın vücudunu karıncalar kaplar ya. Aklımdan geçenleri kâtime söyleyecektim ama sürekli konuşup durdu, bana hiç fırsat vermedi.

Umde gelince ayağa kalktım, elini uzattı. Sıkمامı bekliyordu. Bir şey olduğundan kesinlikle emindim artık. Hükümet, umdeye ait toprakların iadesine ilişkin kararı iptal etmiş olmalı, diye düşündüm. Sevinmişim, birdenbire içim toprağımın hasretiyle kabardı, ertesi gün hayvanlarımla birlikte tarlaya gittiğimi düşledim. Umdenin pürüzsüz, yumuşak elini, sıcaktan kavrulmuş topraklar misali kuru ve çatlak ellerimin arasına aldığımda, parmaklarındaki yüzük taşlarının avcuma iğne gibi battığını hissettim. Elini öpmek üzere eğildim. Ağır ve tombul, sıcak ve etli bir el; dudaklarımı götürdüğümde, son bayramdan bu yana ağzıma et koymadığımı hatırladım. Son bayramdan bu yana kaç ay geçtiğini çabucak hesaplamaya çalıştım, ama gün ve ay hesabı yorgun beynime çok ağır geldi. Umde, öpmeye devam edebileyim diye elini avcumun içinde bıraktı – öpmeye devam etmemiz için elini uzunca bir süre avcumuzda bıraktığına bakılırsa, bundan hoşlandığımızı düşünüyor. Elini öpmeye devam ettim ve umde “Allah beni affetsin oğlum,” dedi.

Diğer eliyle sırtımı sıvazladı ve tam belkemiğimin üzerinde durdu, ağırlığına bakılırsa, eski güzel günlerdeki zengin hayatı bu eli tombullaştırmıştı. Benim elimde ya da benim gibi binlerce insanın elinde ise hiç et yok; canı acıyacak diye korktum, çünkü belkemiğim çivili tarak gibi sivri sivridir.

Nihayet ellerini çekti ve divana gitti. Sonra, beni şaşkınlıklar içinde bırakarak, eteklerini toplayıp oturdu – bütün ailemi giydirecek kadar bol kumaş vardı elbisesinde. Beni de yanına çağır-
dı. Çok az kumaş kullanılarak dikilmiş olan elbisemin eteklerini toplayarak geniş divanın yanı başına, yere çömeldim, ölülerinin üstüne yemin billah ederek beni yukarı doğru çekti ve yanına oturttu. Sonra kâtip hariç herkesin dışarı çıkmasını işaret etti. Önümüzdeki tepside bir çaydanlık ve ağızları altın şeritli üç cam bardak duruyordu.

Şaşkına dönmüştüm, olup bitenler beni korkutuyordu. Kafamda anı gibi vızıldayan sorularla endişeleri giderecek bir şeyler söylemelerini diledim. Boşu boşuna beni böyle el üstünde tutmazlardı, mutlaka benden bir şey istiyorlardı. İltifatlar sona erip konuya girdiklerinde rahatladım.

Kâtibin dediğine göre umdenin benden istediği şey hem kolay hem de zordu; hem karmaşık hem de basitti; ama benim elimde olan bir şeydi. Gönüllü müydüm? Hepimizin umdenin emrinde olduğumuzu söyledim, kısa bir sessizlikten sonra kâtip umdeden konuşmaya başlamasını rica etti; böylece umdenin benden bir şey talep edeceği belli oldu.

Umde boğazını temizledi, sonra elini cebine soktu ve sigara kağıdı inceliğinde bir mendil çıkardı. Mendilin kokusu odayı kapladı. Mendiline tükürüp tekrar boğazını temizledi. Bu adam, dedim kendime, her zaman tıka basa yer, şimdi de o kadar çok yemişti ki, nefesi et ve tavuk, tereyağı ve kavrulmuş soğan kokuyordu. Bana daha da yaklaşarak, toprağı ne yapmak niyetinde olduğumu sordu. Nihayet rahatlamıştım, tüm kıvırtmaların sonuna gelmiştik; henüz kararımızı vermediğimizi söyledim. “Biz” kelimesini duyunca kalakaldı. “Biz ile kastettiğin kim,” diye sordu.

“Biz”in topraklarından sürülecek köylüler olduğunu söyledim ona. Henüz ne yapacağımıza karar vermemiştik, fakat çoğunluk, görevliye karşı koyma yanlısıydı, gerekirse güç kullanarak. Bu onu kızdırmadı. Sadece güldü ve “Ötekileri boş ver, ben sana özel muamele edeceğim,” dedi.

“Er kişi sözünde durur,” diye yanıtladım. “Doğrusunu ister-seniz, erkek ancak sözüne sadıksa erkektir. Ben bunu köylü kar-deşlerimle tartıştım ve onlarla aynı safta yer almalıyım.”

Ben bitirmeden lafımı kesti. “Sana zel muamele edeceğim, dedi, “sadece iyilikten değil, senden bir ricam var. Senden talep edeceğim şey, en küçük oğlumun yerine basit bir işi üstlenmesi için Masri’ye izin vermen – sana kahvaltı ve akşam yemeği veren, kendi çocukların gibi sevdiğin en genç karının oğlu. Seni baba-sı gibi gördüğünü söyleyebilirim. Masri bu işi yaparsa, ona çok yardımı dokunacak.”

Kâtip de lafa karıştı. Dediğine göre, umde oğluma izin vere-ceğimi umuyordu, ama her işin bir bedeli vardı elbette, temelde anlaşır anlaşmaz, ayrıntılara girebilirdik ve ben umdeden ne ala-cağımı tam olarak ğrenebilirdim.

Gıdım gıdım anlatıyorlardı; sözlerini bitirdiklerinde gece ya-rısı olmuştu. Umdenin *dewar*’ının dışındaki ana caddeden gelen mutat gevezelikleri duyabiliyordum: Çocuklar bağrışarak oyun oynuyor, erkekler bahse tutuşuyor, birisi, tarladan eve gelirken yolda kaybolan tavuğunu ya da koyununu arıyordu. Bir adam kendisine borcu olan köylüyü nerede bulabileceğini soruyor, bir diğeri kendi hesabına tek kuruşu olmadığından yakınıyordu. B-tn bunların ortasında, ikisinin anlattıklarını sakın bir şekilde kelimesi kelimesine dinledim. “Masri’den istediğimiz şey,” dedi kâtip, “iki saniyede yapılabilir. Umdenin oğlu yerine adliyeden bazı önemli belgeleri almaya gidecek ve sonra da dönecek. Um-de bütün masrafları karşılayacak.”

Kâtibin unuttuğu bir şeyi de umde ekledi. Masri adliyeden belgeleri alacaktı – belgelerin bir önemi, bir değer yoktu gerçi; sonra aynı gün Iskenderiye’ye gidip belgeleri oradaki birisine tes-lim edecek ve yine aynı gün, günbatımından önce geri dönecek-ti. “Böyle basit bir işi, Masri için ocuk oyuncadı,” dedi.

Bir kez daha, neden umdenin oğlunun gidemediğini ve ne-den onun yerine Masri’nin gitmesinin bu kadar önemli olduğu-nu sordum, işte ilk darbeyi o zaman yedim.

“Masri,” dedi kâtip, umdenin oğlu olarak gidecek.”

Aniden paniğe kapılarak, o belgelerin tam olarak ne olduklarını sordum.

“Ha, sadece celpname,” dedi umde, eliyle sanki hiç önemli değilmiş gibi bir hareket yaparak.

Ben daha her şeyi anlayamadan, kâtip bir itirazım olup olmadığını sordu, ben de allak bullak olduğumu göstermek için elimle kafamı işaret ettim. Umde kâtibe kaş göz etti, nihayet kâtip baklayı ağzından çıkardı ve işin gerçek yüzü anlaşıldı. Hikâyeyi baştan sona bir çırpıda anlattı, kendini o kadar kaptırmıştı ki ağzından tükürükler saçılıyordu. Tükürükler önce dilinin ucunda ve ağzının bir kenarında birikiyor, sonra da yüzüme ve elbiseme sıçırıyordu. Kâtibin anlattıklarını takip edebilmek için çırpınırken işin ucunu tümüyle kaçırdım. Düşüncelerimi toparlayabilmek için, birçok defa durmasını rica ettim, ama sözümü kesti ve tek laf ettirmedi bana. Ağzım açık kaldı, omuzlarım çöktü ve boynumdan göğsüme kocaman bir ter damlası kaydı. Ter damlasının göğsümdeki kılların arasından aşağıya akışını ve soğuyarak mideme doğru kayışını hissedebiliyordum.

Kâtibin söylediği şeydu: “İki gün önce, Masri’yle aynı yaşta olan umdenin oğluna orduya katılması ve askerlik görevini yapması için celp geldi. Açıklaması çok uzun sürecek olan nedenler ve koşullardan ötürü (ki bunlardan bahsetmek sadece acı verir), umde oğlunun gitmesini istemiyor. Sen bazı durumlardan haberdar olacaksın, çünkü umde seni ev halkının bir parçası sayıyor; ev halkını koruman için özellikle seni seçmesi de bu yüzden. Umde her türlü çıkış yolunu denedi ama bütün kapılar yüzüne kapandı – bütün kapıların yüzüne kapanması ne demektir, bildiğinden eminim. Oğlu askere gidecek olursa, ailesi sarsılacak ve kurmak için bunca emek verdiği her şeyi kaybedecek. Sonunda basit, kolay bir çözüm bulduk: Onun yerine başka biri gidecek askere. Umde senin ona kardeşten de yakın olduğunu hissettiği ve Masri’yi oğlu gibi gördüğü için, askere oğlunun yerine Masri gidecek. Kabul ettiğin takdirde, umde seninle bu konuyu enine boyuna tartışmaya hazır, sana ne istersen verecek; imkânsız mümkün kılan bir kişi umde. Önemli olan, senin bu basit,

küçük ricayı kabul etmen. Ne dersin?”

Ağır bir sessizlik izledi konuşmayı. “Benden ne istediğinizi anlayamadım” dedim.

Birbirlerine baktılar. Umdenin yüzünde kızgınlığın ilk işaretleri belirdi. Kâtip öfkelenmemesi için ona yalvardı. Benden –daha doğrusu Masri’den– istedikleri bu ufacık yardımın ne olduğunu yavaş yavaş anlamaya başlıyordum, bir alay kız çocuğundan sonra doğan tek oğlum, umdenin yedinci erkek çocuğu yerine askere gidecekti. Bir yanıt vermem için baskı yapıyorlardı, ancak, evet ya da hayır demedim. Çetrefilli bir meseleyle karşı karşıya kaldığımda hiçbir zaman acele karar vermem, düşünmek için zaman istedim. Reddettiler.

“Sakın ha, başka birine danışıp akıl alayım deme,” dedi kâtip, “umdenin başına iş açarsın.” Ya evet de ya da hayır. Ama her iki durumda da konuştuklarımız tümüyle aramızda kalmalı.”

“Peki ya esas kişi?”

“Kimi kastediyorsun?”

“Masri’yi.”

“Ne demek istediğini anlamadım.”

Daha sonra kâtip, Masri’ye her şeyin bir anda anlatılmaması gerektiğini, konunun ona yavaş yavaş açılmasını söyleyerek konuşmasına devam etti. “Konu Masri’ye açıldığında nasıl tepki vereceğini kimse bilemez, bugünün gençleri okyanuslar kadar derin,” dedi kâtip.

“Bir süre yalnız kalabilirsem,” dedim, “bir kez daha düşünürüm.”

Beni bir süreliğine *dewar*’da yalnız bırakmayı önerdiler, fakat ben yanıtlımı ertesi gün vermeyi tercih ettiğimi belirttim. “Her şey yoluna girecek,” dedim. Niçin sözlerime bunu eklediğimi bilemiyorum. Bu benim en büyük kusurum: Gerçekte ne anlama geldiklerini bilmeden, kelimeler ağızımdan dökülüveriyor bazen. Mutluydum, nihayet gidiyordum, beni yalnız bırakacaklardı.

Ayağa kalktığımda, umde kolumdan yakaladı. “Bu dünya al gülüm ver gülüm dünyası,” dedi, “görevini yerine getiren kişi ödülünü alır. Ama kabul etmen ya da reddetmen bir şeyi değiş-

tirmez; ben seni zaten ödüllendireceğim. Olumlu ya da olumsuz yanıt vermek vicdanına kalmış, ama beni müşkül durumda bırakmayacağından eminim. Toprak Reformu Komisyonundan kaç feddan toprak aldın?”

“Üç,” diye yanıtladım.

Toprak Reformu Komisyonu ile bir kira sözleşmem var, Tanrının Koperatifleri Birliğinde kayıtlıdır, dedim. “Komisyonun beş yıldır ödediğimiz kiraya mahsuben bizi bu toprakların sahibi yapacağı söyleniyor, ama zaman akıp gitti ve düşlerimiz gerçekleşmedi, bu geceyse topraklarımızın bizden geri alınacağına dair fena haberi aldık.”

“Artık siz bir ailesiniz,” dedi kâtip, beni ve umdeyi kastederek. Umde için yaptıklarım, bu iki aileyi “tek yürek” yapmış.

Bu pohpohlamalar beni için için güldürdü. Çocukluğumuzdan beri biliyorduk ki, umdenin damarlarında mavi kan akar – bulutlu bir kış göğünün renginde. Kokusu da mis gibidir, bizim gibi karnı ancak rüyalarında doyan insanların kirli, kırmızı kanı gibi değildir. Belki de müstehziliğim yüzünden okunuyordu – her neyse, kâtip ne düşündüğümü net bir şekilde anlamıştı. Kanımızın gerçekten de bir olduğunu söyledi ve açıklamaya devam etti; Masri umdenin oğlu yerine askere giderse, “kan parası” ödemiş sayılacaktı, bu da Mısıroğlunun Mısıroğluna yapabileceği en yüce sevgi gösterisiydi. Böyle bir şey görülmüş değil, dedi.

“Ne olursa olsun,” diyerek araya girdi umde, “toprağınızdan hiçbir zaman sürülmeyeceksiniz.” Bunu üç kez tekrarladı, sonra da sayfa aralarına onar poundluk banknotlar sakladığı Kuran’ı çıkardı – cûzdanı da bunlarla doluydu, gıcır gıcır ve ustura gibi keskin! Kuran üzerine yemin etmekten son anda vazgeçirebildim onu.

Topraklarıma gelince, Toprak Reformu Komisyonunun yaptığı kira anlaşmasını iptal edecekti, böylelikle insanlar da bu konuda konuşmazdı. Topraklar bana kalacak ve ortakçı olarak çiftçilik yapacaktım; toprağı o sağlayacak, ben ve çocuklarım da yıl boyunca bu toprağı işleyecektik, sonra ürünü ve harcamaları eşit olarak paylaşıyorduk, ancak umde toprak kirasını üründen düşe-

cekti. Bu kira diğçerlerinin gibi yılda bir kez ödenmeyecekti, ürüne göre değışicekti; yoncaysa farklı kira, pamuksa farklı kira.

“Ne kadar kazanacağını bir hesaplayalım,” diyerek umde konuşmasına devam etti. “Bir köylünün bir feddan toprak ektiğini farz edelim. Diyelim ki her zaman ektiğı ürünleri ekmiyor; ulusal ekonomi, devletin iyiliğı, ihracat ve ardı arkası kesilmeyen planlar hakkındaki boş konuşmaları göz ardı ediyor ve rotasyon usulü ürün yetiştirmeyi reddediyor. Meyve ağacı dikerse bir tek feddandan yılda bin pound gelir elde edebilir, her zaman yetiştirilen ürünler bile yılda tam altı yüz pound getirebilir. Fakat temkinli olalım ve sadece dört yüz pound kazandığını düşünelim. Tarım ilaçları, kuraklık, nazar ve işleri kolaylaştırmak üzere ödenen rüşvetler için bir miktar ayıralım. Feddan başına iki yüz pound kalır, yani üç feddan toprak sana altı yüz pound getirir. Masri’nin askerlik yaptığı süre boyunca bin sekiz yüz pound kazanacaksın –neredeyse iki bin!– büyükbaş hayvanı, yakacağı ya da yiyeceğı hesaplamayacağım, çünkü eninde sonunda biz bir aileyiz. Eğer gerçekten iyi iş çıkarır ve başarılı olursan, belki daha sonra sana başka topraklar da veririm. Bu anlaşmayı hiçbir zaman kâğıda dökmeyeceğiz. Aramızda sır olarak kalacak.”

Soran olursa, bana toprağı işlemem karşılığında maaş verdiğini söyleyecekmiş. Buna ilaveten, *dewar*’da bekçilik yapmak gecede on piastre ya da üç pound getiren sürekli bir işti, hiç kimse umdenin malına dokunmaya cesaret edemeyeceğinden *dewar*’daki her şey zaten emniyeteydi ve bu da, ev yerine *dewar*’da uyuduğum için kafadan ayda üç pound alacağım anlamına geliyordu. Dahası, ona yapacağım iyiliğı göz önünde bulundurarak, bu iş için ödediğı parayı iki misline çıkaracaktı: Gecede yirmi piastre ya da ayda altı pound, bu da hükümetten aldığım emekli maaşı kadardı. Bu, basit bir hespla şu demekti: Her ayın ilk gününü, emekli maaşım dahil on iki pound alacaktım; bu bir öğretmen ya da postane müdürünün veya Kooperatifler Birliğindeki bir tarım müşavirinin gelirinden daha fazla, ama bizim gibi sadık insanları yöneten bölge karakolundaki polis memuru hazretlerinin maaşından daha azdı.

Uzun lafın kısıası, evime (emekli maaşımı hesaba katmadan) yılda yetmiş iki pound gireceğini söyledi –ve bazı kıskanç insanlar gibi paramda gözû olmadığını belirtti– ki bu da üç yılda iki yüz on altı pound demektir. Topraktan gelecek geliri de ilave edersek, toplam kazancım yılda iki bin on altı pound yapıyordu. Masri askerdeyken, ayda üç pound alacaktı, aklımızı kullanarak bir yolunu bulursak ve bir tanıdık vasıtasıyla onu askeri istihbarata aldırabilirsek, tayin ücreti ve üst baş parası da verilecekti. Geliri ayda on beş pound olacak, bunun yanı sıra, yemek ve ulaşım bedavaya gelecek, kendisinin ve ailesinin kazancını daha da artıracaktı. “Dolayısıyla,” diyerek konuşmasını sürdürdü umde, “yılda yüz seksen pound ya da belirli bir dönemde beş yüz kırk pound kazanacağını varsayabiliriz. Basit bir hesap yaparsan, cebine iki bin beş yüz elli altı pound gireceğini göreceksin. Şimdi 1973 Haziranının sonu, Masri Temmuz başında askere giderse 1976 Temmuzunda terhis olacak. Bir erkeğin hayatında bu pek uzun bir süre sayılmaz. Farkına bile varmadan, göz açıp kapayıncaya kadar geçer.

“Diyelim ki o tarihte ordudan ayrılmadı. Kalmasını isterlerse ve 1 Temmuz 1976’dan itibaren maaşını artırırlarsa, en az yirmi pound alacak; eğer doğru anlaşmalar yapılırsa, üstleriyle iyi anlaşır ya da iyi bir asker gibi kafasını kullanır, hizmetleri karşılığında pek çok madalya ve nişan alıp da rütbesi yükselirse bu miktar kırk pounda kadar çıkabilir. Görevden ayrılıncaya kadar bu maaş ödenecek ve görevden ayrıldığı gün, birlik komutanı ona gönlünce kabul ya da red cevabı verebileceği pek çok teklifle gelecek.

“İlk seçenek, orduda muvazzaf asker olarak kalması. Eratın üstünde bir mevkidir bu. Maaşı tamı tamına elli pound, hem teğmen olarak başlayınca beş yıl içerisinde yüzbaşılığa yükselir. Masri çok genç, yani emekli olma zamanı geldiğinde, il emniyet müdürü ile aynı mertebede olan generalliğe yükselmiş olacak. Bir düşün! İnsanın hayal bile edemeyeceği bir şey bu!

“Öte yandan, Masri orduda kalmak istemediği takdirde –ki bu konuda tümüyle özgür– Silahlı Kuvvetlerin en üst düzey yet-

kilisinden, çalışmak istediği devlet dairesinin yetkili makamına hitaben yazılmış resmi bir tavsiye mektubu alacak.”

Aslında Masri gerçekten bir toprak çocuğu ve ona şehirde teklif edecekleri herhangi bir mevkiyi reddedeceğini biliyorum; hiçbir zaman belediye başkanı, hâkim, doktor ya da mühendis olmayı kabul etmez. Köyümüzdeki ilkokulda öğretmen olmayı tercih eder, ki fakir ve mutsuz köylü vatandaşlara eğitimin nurunu akıtılsın. Masri eğitimden yoksun olmanın acısını çektiğinden insanlara aydınlanmayı getirecek daha da iyi bir köprü olur.

“Devlette idari bir mevkinin sahibi ne kadar maaş alır?” diye sordu umde.

Yanıt vermedim. Ağzım kurumuştı; kalbim yerinden fırlayacakmış gibi atıyordu.

Benim yerime kâtip cevap verdi; “Elli feddan alır.”

“Yarım feddan değerindeki ek alım vergisini saymazsak bir feddan toprak iki bin pound eder,” diye sözüne devam etti umde, “dolayısıyla bu mevki yüz bin pound eder.”

“Bu durumda aslında kim kime iyilik etmiş oluyor?” diye sordu bana umde. Kâtip meselenin maddiyatla ilgisi olmadığını öne sürerek itiraz etti; maksat herkesin hayrına dokunacak bir iş yapmaktır: Köyümüzün hayrına, anavatanımız Mısır’ın hayrına.

Aniden bir sessizlik oldu. Kâtip bana yanaştı ve geçen ramazanda kadir gecesi dua edip etmediğimi sordu. Eğer dua edip bir dilek tutmuşsam, talihimin kaynağı belliydi, yok eğer dua etmemişsem, başıma gelenler bir mucizeydi. Umdenin biraz önce söylediklerini mucize olarak adlandırmak mümkündü, çünkü hayal bile edilemeyecek isteklerden bahsetmişti. Hepsinin bir anda, böyle gerçekleşiverecek olması inanılmazdı.

“Kadir gecesinin benim gibi fakir insanlarla bir alakası olabileceği hiç aklıma gelmemişti” dedim. “Atalarımızın zamanından beri, zenginlerin, güçlülerin ve ona ihtiyaç duymayanların başına konmuştur talih kuşu. Bizlerin başına konduğu görülmemiştir.”

Kâtip tekrar bana doğru yanaştı ve ağzımı açıp üstdudağımı kaldırmamı istedi. İyi görebilmek için yüzümü geriye doğru itti

ve dişlerimin baht açıcı cinsten olmadığını belirtti. İki ön dişim arasında geniş bir boşluk bulunması, bahtımın tarif edilemeyecek kadar açık olduğu anlamına gelirdi. Kâtip biraz şaşalamış görünüyordu ama umde imdadına yetiştii – baldırma öyle bir şaplak indirdi ki acıdan gözüm karardı. “Masri’nin ön dişleri ayrık!” Yıllar önce, Masri yürümeye daha yeni başladığı sıralarda bu çocuğun bahtının açık olduğunu söylememiş miydi? Bütün dünya bu çocuğun ayakları altında olacak demiş; yemin billah etti.

Kâtip, “Zatâliniz, attığı adımın bahtlı olduğunu belirtmişsiniz,” diyerek onun sözlerini düzeltti.

“Evet haklısın, öyle demiştim.”

Öyle bir şey dediğini hatırlayamadım, fakat Masri’nin iki ön dişi arasında geniş bir aralık olduğu doğru ve pek çok kimse onun doğuştan bahtlı olduğunu belirtmişti. Gitmem gerektiğini söyleyerek ayağa kalktım, ama umde akşam yemeği yemeden hiçbir yere gidemeyeceğimi söyledi; ellerini çırpı ve kâtip akşam yemeği hazırlıklarını hızlandırmak üzere odadan çıktı.

Allaha şükür konuşmaları aynen aktarabildim. Anlatamayacağımdan korkuyordum, çünkü konuşulanlar çok zor ve karmaşıktı; hayatım boyunca görmediğim miktarda paranın hesabı havada uçtu durdu. Doğru anlattım mı? Belki hayır, ama anlayabildiğimi aktardım, bu da yeterli olmalı.

Hizmetçi, başının üstünde zengin adamların cenaze törenlerinde gördüğümüz türden, üzeri örtülü, ağır, pirinç bir siniyle içeri girdi. Umde örtüyü kaldırdığında tabak ve kâselerden buhar yükseldi, tabaklardan dışarı sarkan kahverengi butları gördüm – kaz mı, hindi mi ne? Ağzım sulandı, midem guruldadı, sanki yıllardır ağzıma lokma koymamıştım ve midem tarlamadaki sulama kanalı kadar genişti! Sinidekileri görünce bunun sıradan bir akşam yemeği olmadığını fark ettim: Ziyafet çok önceden hazırlanmıştı.

Gece bekçisi –eski meslektaş– elinde sūrahi, bardak ve havlu ile yanı başımızda, ayakta beklerken, bir yanımda kâtip, karşımda umde, sofraya oturduk. Bu beklenmedik ziyafet pek sevindirdi beni – daha önce hiç kimse önüme böyle bir sofraya kurmamış-

tı. Bazen, umdenin misafirleri yiyip içtikten sonra aynı siniyi *de-war*'dan eve geri götürdüğüm olmuştu, yol üstünde durup ya da bir duvarın dibine çömelip tabaklardaki artıkları oracıkta yerdim; ya da eve götürmek üzere saklayabileceğim emin bir yer bulurdum.

Umde yüksek sesle Allaha şükretti ve ellerimizi yiyeceklere uzattık. Çatal dedikleri bir şey vardı sofrada, yabaya benziyordu, ama çok daha küçüktü ve tahta yerine metalden yapılmıştı. Bıçağı ve ve kaşığı bilirdim. Masri'nin anasıyla evlendiğim günden beri evde bir bıçağım vardı, ayrıca marangoz bize bir sandıkla bir tabla yaptığı zaman tahta kaşıklar da yapmıştı. Ellerimle yiyip yiyemeyeceğimi bilmiyordum. Umde çatal bıçağını eline aldı ve kaz mıdır hindi midir, her neyse, ondan bir parça kesti. Korkmuştum. Ellerimle yesem umde kızardı belki. Keşke benim payımı verseydiler de evde tek başıma rahat rahat yiyeydim, şu çatalı bıçağı da kapıdan fırlatıp atıvereydim. Çatalı bıçağı bir kenara koyup kaşıkla ne yiyebiliyorsa yedim: çorbasından, pilavından, sebzesinden, salatasından. Umde yıllardır her çeşit yemeği tanımıştı, oysa benim yemeklerle böyle bir yakınlığım yok. Ağzını etle tıka basa doldurup da çiğnemeye başlayınca, yüzü gevşedi, suratına bakan, onun dünyada bundan daha fazla zevk aldığı bir şey olmadığını düşünür.

Yemeğin ardından, gerçekten de gitmem gerektiğini söyledim, umde düşünmem için bana iki gün süre tanıdığını söyledi. Kâtip, Masri'ye her şeyi yavaş yavaş anlatmamın iyi olacağını belirtti, ben de öyle yapmaya söz verdim. Sonra oradan ayrıldım, gözlerimi yere eğmiş, ayaklarımı sürüyordum, kamburum çıkmıştı. Eve gitmedim; onun yerine, Masri meselesini düşünebileceğim bir yere, umdenin ambarına gittim. Masri ve işleri sayesinde, dünyada olup biteni anlamaya başlamıştım. O çocukken, tüm bildiğim Allah'tan her gün bir parça kuru ekmek niyaz etmek ve yemeğe başlamadan önce ekmeğin altını üstünü öpmektir. Geceleri, bir türlü geçmek bilmeyen uzun ve karanlık saatler boyunca tek istediğim uyumaktı, sabahları silahımı teslim etmek üzere silahhaneye yollanır, bir yandan da eve giderken umdeye

yakalanmamak için gizlice dua ederdim, umde beni görürse uçsuz bucaksız tarlalarından birine çalışmaya gönderirdi mutlaka. Hayatım boyunca her gün açlık çektim: Uykuya aç, ekmeğe aç, giysilere aç, dinlenmeye aç – bir ömür açlık. Düşünmemeye çalıştım ama beceremedim. Masri'yi umdenin oğlu yerine askere göndermeye razı olacak mıydım? “Asla,” dedim.

Ağzımdan bu sözün çıkmasına şaşırdım, bu, Masri konusundaki endişelerimi gidermedi. Umdenin evinden ayrıldığı andan itibaren korkmaya başlamıştım, bu duygudan kaçamıyordum. Kalbura dönmüş eski battaniyenin altına girip uyuyabilmek için kendimi yormaya karar verdim. Uyuduğumda, başka insanların gece uyurken çıkardığı, geceleri nöbet tutarken dinlediğim sesleri çıkaracaktım ben de.

Uykunun kendine has güzel bir kokusu var. İnsanları ikiye ayırır: Dilediğince uyuyabilenler, dilediğince uyuyamayanlar. Geceleyin nöbette, konakların önünden geçerken, zenginlerin derin uykuda olduklarını düşünür, ayak seslerimin onları uyandıracığından korkardım hep. Onları kötü insanlardan korumak için oradaydım, evet, ama onları uyandırmamam gerekiyordu.

İşte çalışma hayatım böyleydi. Nihayet emekli olduğumda ömür boyu uyuyacağımı düşünmüştüm. Emekli oldum ve birkaç gün sonra umde hesabına bekçi olarak çalışmaya başladım. Sonra bu Masri işi ortaya çıktı ve hayalini kurduğum uyku benden çalındı; yüzümdeki derin çizgilerin sebebi budur. Yüz mü dedim? Ha, sizi bu yüzle tanıştırayım. Yüzümde sigilden başka şeyler de var. Gözlerim her zaman kan çanağı gibidir –ne kadar kırmızı olduklarını görmek için yakından bakmanıza gerek yok– uykusuz geçen uzun gecelerde kirpiklerim döküldü, burnum da çeşme gibi akar durur. Hatta bana derler ki, burun deliklerin mahallenin kör çeşmesinden daha bereketli; yapıldı yapılalı tek damla su akıtmış değildir...

Kapının çalınması felaketi getirmişti. “Herhalde şimdi memnun olmuşlardır,” diye düşündüm acı acı. Masri hep köy halkının dilindeydi. “Bir fakirin oğlu nasıl olur da bu kadar zeki olabilir?”, “Zekâsı nereden geliyor?”, “Böyle bir beyni kimden al-

mış?" Birkaç gün önce Masri'nin anası eskilerin bir sözünü tekrarlardı: "Yetimin elindeki çörek, komşunun merakını uyandırır."

Masri gibisine daha önce hiç rastlanmamıştı, ortaokul diplomasını aldığı anda ne yapacağını bilemedi. Gelgelelim, eğitim en iyi şey ve benim gibi insanlar her zaman oğullarından birinin eve eğitilmiş biri, bir efendi olarak döneceğini hayal eder. Masri parlak bir öğrenciydi ve ünü bütün köye yayılmıştı. Hep birinci oluyordu, sadece sınıf birincisi değil, aynı zamanda okul birincisi; ilkokuldan beri sınıfının en iyisi olmuştu ve zekâsı, pek çok önemli insana kapımızı çaldırıyordu; sınavlarını kolayca geçebilmeleri için çocuklarının Masri'yle çalışmasına izin vermeme istiyorlardı. İnsanlar bu durumu, fakirlerin zeki, zenginlerinse aptal olmasıyla açıklıyordu ama buna hiç inanmadım. Zenginler talepte bulunmaya ve istediklerini elde etmeye muktedir. İsterlerse zeki olabilirler; çünkü paralarının, ihtiyaç duydukları zekâyı almalarını sağlayacak gücü var.

Masri ortaokul diplomasını aldığı gün ortaya bir sorun çıktı. İlçede sadece lise vardı, iş idaresi, ziraat ve öğretmenlik gibi alanlarda eğitim veren özel okullar ise il merkezindeydi. Masri'yle onun geleceği konusunda tartıştık. Lisede sanat okumak, sonra da üniversiteye gitmek istiyordu, daha sonra da, Allahın izniyle, öğretmen olmak. Bence hayattaki en iyi iş, bizim köyde ilkokul öğretmeni olmaktır, fakat Masri bunu baştan reddetti. Liseden ve yükseköğrenimden bahsediyor, tam da benim istediğim gibi, öğretmen olmayı kabul ediyordu, ancak hukuk fakültesini ya da güzel sanatlar fakültesini bitirdikten sonra. İkisi arasında hukuğu tercih ettiğini söyledi.

Bütün bunlar beni aşıyordu, hayretle ona baktım. Şaşakalmıştım. Masri bunları nereden öğrenmişti? Hayatta belirlediği amaca ulaşmasını çok istememe rağmen, köy dışında bir okula gitmesinin imkânsız olduğunun çok çabuk farkına varmıştım. Dayalı döşeli, elektrigi, suyu olan bir eve ihtiyacı vardı ve ilçede şık elbiseleri olmaksızın okula gitmesi kesinlikle mümkün değildi. Sonra, yemek parasına, haftada bir kez köye gidip gelmek için yol parasına, alıştırma kitapları, ders kitapları ve kâğıt kalem için

paraya ihtiyacı vardı. Ben nefesi kokan bir fukara idim. Üç feddan toprak işlediğim, gece bekçiliğinden maaş aldığım, iki sığırdan hissem olduğu doğrudu, ama kendimin yanı sıra dokuz kişiye bakıyordum: Masri, beş kız kardeşi, anneleri, annem, kaynanam. Hepsi de her gün yemek ve giyecek bekliyorlardı, oradaydılar. Onu, insanların gözlerindeki rastığın bile çalındığı, havanın ve suyun bile satılık olduğu pahalı ilçe merkezinde yaşatacak parayı nereden bulabilirdim ki? Zaten elimden geleni yapıyordum.

Köylüler Masri'nin geleceğini düşünüyorlardı, pek çok adam onun ilçe merkezinde eğitimini sürdürebilmesi için gelip bana yalvardı. Onlara bir Arap atasözüyle cevap verdim. "Göz görür, el yetişemez!" Ne yapabilirdim ki? İnsanlar bana kızıyor ve Allah'ın her şeye kadir olduğunu söylüyorlardı, takdiri ilahi gizemli bir şekilde işler ve kulakları olmayanlar küpe sahibi olur. Neyin niçin olduğunu bir tek Allah bilir.

Bir gün tarladayken Masri'yi çağırdım. "Beş kız arasında tek erkeksin," dedim ona, "ilçe merkezinde yaşamayı sağlayacak paramız yok. Bir feddan toprak, düzenli gelir getiren bir işe denktir, ben bir gün üstümüze geçecek olan üç feddan toprağın kirasını ödüyorum – şimdilik kira ödüyorum, ama eminim çok geçmeden o topraklar bizim olacak. Yirmi yıldır beklediğimiz gün giderek yaklaşıyor. Ve hepsi senin olacak Masri, çünkü kız kardeşlerinin hayattaki tek amacı evlenmek. Toprak senin olacak, bu da tahsilini yarım bırakmanı telafi eder. Sana terbiye görmüş, edepli bir kız alalım, minik yuvanı, fakirhaneni kurarsın."

Masri konuşmadan önce gözlerimin içine baktı, konuştuğum şu kısa süre içinde sanki on yıl yaşlanmıştı. Öfkeliydi, gözleri yaşarmıştı ve dişlerinin gıcirtısını duyabiliyordum. Elinden geldigince eğitimini sürdüreceğini, imkânsız diye bir şey tanımadığını, sahibi olmadığı toprakları işlemek için doğmadığını ve okumaya evden devam edeceğini söyledi.

"Evden mi?" diye bağırdım.

Yanıtından, aramızda kocaman bir uçurum olduğunu anladım. İlçe merkezindeki bir okula kaydolmanın mümkün oldu-

gunu açıkladı. Burada kalıp kendi kendine çalışabilir, sonra da yıl sonunda sınava girebilirdi. Üç yıl boyunca bunu sürdürebileceğinden emindi.

Umdenin verdiği silahla (ruhsat bedelini de o ödedi) umdenin malını mülkünü koruduğum sırada Masri'yle aramızda geçen bu konuşmayı ikinci kez anlatıyorum, bunun nedenini gerçekten de bilmiyorum. Masri konusundan uzaklaşmak için elimden geleni yapıyorum, ama onu bir türlü aklımdan çıkaramıyorum. Ta başından beri bu işe bulaşmak istememiştim, çünkü dünya ve üzerindeki hiçbir şey Masri'nin ayağının tozuna bile değmez, ama sizin de tahmin edeceğiniz gibi, umdenin vaatlerini, özellikleri de toprakla ilgili olanlarını unutmak kolay değildi.

Dün birkaç yerde toprakların eski sahiplerine geri verildiğini işittim, biz istesek de istemesek de umde topraklarını geri alacaktı. Açtım; umdenin teklifi benim ve bütün ailemin karnını doyuracak ekmek demekti. Bu yüzden tereddüt ettim, her ne kadar tereddüt edişime şaşırsam da. Umde benimle ilk konuştuğunda bu teklifi bir an bile düşünmeyeceğimi sandım, oysa iyice düşünüp taşındıktan sonra, doğrusu tereddüt etmeye başladım. Hava kararınca tereddütlerim arttı, ertesi geceler gözümü bile kırpmadım. Hayal mi görüyordum? Daha önce hiç bilmediğim garip bir uykusuzluk sardı beni ve uzun geceler bitmek tükenmek bilmedi. Şafak vaktinin hayaletimsi kurşuniliği yaklaştıkça karar vaktinin gelip çattığını hissediyordum, şafakta belli belirsiz bir huzur ve tuhaf bir sükûnet çöküyordu üzerime. Camiye gidip abdest alıyor, namazımı kılıyor, yorgunluktan bitap düşünceye kadar düşünüyor ve bir başkasına danışmaya karar veriyordum; ancak rezil olma endişesi ve insanlar ne der korkusu çenemi tutmaya zorluyordu beni. Son sabah, umdenin *dewar*'ını ve ambarlarını teslim etmeye gittim, o gün devir ve teslim uzun sürdü. Sonra oradan ayrıldım ve eve döndüm.

Şimdi öykünün en can alıcı noktasına geliyorum – o korkunç sabah eve döndüğümde Masri ile aramda geçenler. Lütfen beni affedin: Size anlatmamı istediğiniz en önemli şey bu, biliyorum. Ama hiçbir şey bana bunu tekrarlatamaz. Buna dayanamam. Ki-

saca söz etmek bile çok güçken, olayın ayrıntılarını anlatarak nasıl Masri'ye ihanet edebilirim ki? Biliyorum bana kızacaksınız ve sizi oyaladığımı söyleyeceksiniz. Size sadece istediğim kadarını anlattığımı, sonra da en önemli kısmına geldiğimizde yan çizdiğimi söyleyeceksiniz. Kaderimizi tayin eden o sabah Masri ile aramda geçenler sır değil, istediğiniz yerden öğrenin ama benden asla duymayacaksınız.

Masri'nin öyküsünün sonuna geldiğim şu an, aklıma üşüşenleri anlatmaya çalışacağım size. Ne zaman camiye gitsem imamın "Geleceği görebilseydiniz, bugünü tercih ederdiniz" dediğini duyarım. Ne zaman köyde bir şey olsa, insanlar "Allahım senden hükümlerini değiştirmeni değil, biraz yumuşatmanı diliyoruz," diyorlar. Bir felaket olduğunda, insanlar öldüğünde ya da evler yandığında, tarlayı sel bastığında, göğe bakıyorlar ve "Bazı hükümler diğerlerinden daha merhametli" diyorlar.

Bir zamanlar bütün bunlara inanırdım. Ama şimdi, başıma gelen felaketten sonra, yürekten söyleyeceğim tek bir şey var: Meçhul geleceği görebilmiş olsaydım eğer, yaptığım seçimi asla asla yapmazdım.

IV

ARKADAŞ

Saat 2:30, öğleden sonra
22 Ekim 1973 Pazartesi
Kıpti 21 Babih 1690
Hicri 26 Ramazan 1393

Öykü anlatma sanatı doğduğundan bu yana ne kadar ozan geçtiyse şu dünyadan, hepsinin yeteneği bende olaydı keşke! O zaman bu zor görevi hakkıyla yerine getirebilirdim: Bu tuhaf ve hüzünlü olaydaki rolümü yazıya dökmek. Yine de, olayların kendimle ilgili kısmını anlatarak, meseleyi açıklığa kavuşturacak pek çok şey ekleyebilirim belki.

Önemli bir anda yazıyorum size: 22 Ekim Pazartesi, öğleden sonra. Tarihten anlaşılacağı üzere, yeteri kadar vakti olmadı. Sadece yirmi dört yaşındaydı – tamı tamına yirmi dört yıl, dört ay, dokuz gün. Bu yeterli mi? Sanmıyorum.

Neden hikâyeye böyle bilmece ve bulmacalarla başlıyorum sanki? Açık konuşmadığımın farkındayım, fakat böyle gizemli ve dolambaçlı biçimde yazmamın bir sebebi var. Konuya doğrudan girsem, anlatacağım şeyin ne olduğunu anlarsanız, okumaya

devam etmek istemeyebilirsiniz, çünkü anlatacağım şey üzücü, iç karartıcı bir hikâye, oysa siz Mısır topraklarında yaşayan insanlar, bugünlerde zaferle, mutlu kahkahalarla dolu, bitmek tükenmek bilmeyen sevinçli günler yaşıyorsunuz. Mutlu insanlarsınız, atalarımızın olduğundan ve torunlarımızın olacağından çok daha mutlu. Şimdi anlatacaklarımı dinleyecek misiniz?

Müsaadenizle olay yerini anlatayım. Cenaze arabasının arkasında oturuyorum – siyah, ama güneş, boyasını boza bulamış. Plakalar çöl kumu renginde ve altlarında “ordu” mührü var. Yanımdaki platformda, içinde Masri’nin cenazesinin bulunduğu tabut duruyor. Ön koltukta askeri şoför, sağlık görevlisi ve ikisinin arasında, yoldan topladığımız yaralı asker oturmakta. Süveyş kenti arkamızda, Kahire’ye doğru yol alıyoruz. Görevimiz Masri’nin cenazesini teslim edip Sıhhiye Tümeninin ana deposundan verilecek ilaçları teslim almak.

Gözlerimi tabuttan ayıramıyorum, araba bir oraya bir buraya sallandıkça tabutun kaymasını önlemeye çalışıyorum. Karşımda küçük bir pencere var, dolayısıyla hangi hızla nereye gittiğimizi görebiliyorum, trafik levhalarına bakarak Kahire’ye ne zaman ulaşabileceğimizi hesaplamaya çalışıyorum. Küçük bir radyo da var, parazitlerle sık sık sesi kesiliyor. Programı net bir şekilde duyabiliyorum ama araba yön değiştirdikçe sesler ve kelimeler yavaş yavaş işitilmez oluyor.

Masri dün muharebede yaralandı ve bugün erken saatlerde öldü, ama bana hâlâ derin bir uykudaymış, hâlâ yaşıyormuş ve hâlâ vücudunun sıcaklığı tabuttaki çatlaklardan dışarı sızıp bana ulaşıyormuş gibi geliyor. Tabuta yerleştirdiğimizde vücudu kas-katı değildi. Hâlâ yumuşaktı, sanki damarlarında kan hâlâ akıyor ve kalbi atıyordu. Son zamanlarda başına gelen belalardan ötürü bayıldığını, yakında aylacağını söyledim kendi kendime. Cenazesi burada önümde durmasına rağmen Masri’nin savaş alanında öldüğüne hâlâ inanmıyorum (hiçbir zaman inanacağımı da sanmıyorum). Savaş alanında ölmenin, son zamanlarda defalarca burnuma gelen kendine has bir kokusu var. Masri’nin vücudunda o koku yok ve hiçbir zaman da olacağına inanmıyorum,

onunla aylarca burada böylece otursam bile.

Zaman yavaş ilerliyor. Zaman bitkin. Masri'ye gerçekten şehit olup olmadığını sormak istiyorum, ama tabut sımsıkı kapalı. Tabuta doğru eğilip bir çatlaktan içeri bakıyorum; içeride hiçbir kıpırtı yok. Aklıma radyo geliyor, düğmeleriyle rastgele oynayarak bir program yakalamaya çalışıyorum. Araç virajı aldıktan sonra haber spikerinin ciddi sesi daha net duyuluyor.

"Cumhurbaşkanı," diyor, "Mısır'ın, Güvenlik Konseyinin önerdiği ateşkesi dün sabah kabul ettiğini açıkladı. Dün akşam Ortadoğu'daki durumu tartışmak üzere yapılan toplantıda, Güvenlik Konseyi, Sovyetler Birliğinden ve Amerika Birleşik Devletlerinden gelen acil istek üzerine ateşkesi onayladı."

Araç bir viraj daha alınca motorun gürültüsü haber spikerinin sesini bastırıyor. Sarsıntılara rağmen bu kez hareket etmeyen tahta tabuta bakıyorum. Belki de, diyorum, Masri de dinliyor, söylenenlere bir anlam vermeye çalışıyordur. Aslında anlamak o kadar da zor değil, isteyen istediği gibi anlar – özellikle de bizim gibi askerler.

Şimdi tabut tekrar sarsılıyor, Masri bulmacayı çözmüş, gizli ipuçlarını deşifre etmeye başlamış gibi geliyor bana. Tabutun sarsılması bu kez daha çok bir memnuniyetsizliği, belki bir onaylamama ifadesini ya da biraz gecikmeli olarak bir şeyleri açıklama çabasını andırıyor.

Bu, yalnızca vakitsiz bir yorgunluğa ve bitkinliğe yenik düşmüş bir adamın hayalinin ürünü elbet. Şimdi bile yorgunluğu hissediyorum; biraz dinlenince geçer derler, fakat her şeyden elimi eteğimi çekmeme rağmen yorgunluk peşimi bırakmadı; sürüp gitti. Yorgun ve kederli hissediyorum kendimi, bu kelimeleri bitkinlikten neredeyse sarhoş bir halde söylüyorum. Tek çıkış yolu anlatmak; zincirdeki bir halkadan diğerine geçerken kaybolmamak için yazmak... Sakladığım sırla kıyaslanınca, hayatımdaki her şey önemini yitiriyor; bu sırla kıyaslanabilecek bir şey arıyorum, bulamıyorum. Dünyada Masri'nin başına gelenlere benzer bir olay yaşanmış mıdır?

Sanmam.

Masri ve başına gelenler üzerine yoğunlaşmalıyım, çünkü başka bir konu hakkında konuşmak Masri'ye ihanet sayılır. Hepsi birbirine bağlı olduğundan, hikâyenin çeşitli yönlerini tek tek ele almak da ölümcül bir hata olur. Sadece Masri hakkında konuşacağım, böylelikle olayların nasıl iç içe geçmiş olduğunu ve onları birbirinden ayırmaya çalışmanın ne kadar saçma olduğunu kendiniz görebilirsiniz.

Her şey onunla tanıştığım gün başladı, onun birliğe geldiği gün. Sesini ilk duyduğum anı hiç unutmayacağım; bir insanla ilk tanıştığınızda dikkatinizi çeken ilk şey bu: Ağızdan çıkan ve net bir şekilde duyduğumuz sese dönüşen hava akımı. Onunki çekingendi, kendine has bir özelliği vardı, birinin ona el uzatıp onunla arkadaşlık kurması için umutsuz bir yardım çağrısı. Sesini duyduğum zaman bu çağrıyı sezmiştim, ona baktığımda gözlerindeki yakıcı ifadeyi gördüm.

Böyle konuşarak kibar bir sohbetin gereklerini yerine getirmediysem –ki galiba öyle yaptım– bu, sizinle resmen tanıştırmamış olduğum içindir. Bu hikâyenin böyle meselelerle uğraşacak bir yazarı yok, dolayısıyla bu işi benim yapmam gerek. Masri'nin arkadaşayım; aslında, koşullar nedeniyle onun en yakın arkadaşı oldum. İnsanların kaderini birleştiren ve bazen yaptıklarından bağımsız olarak onları birbirlerine bağlayan, koşullardır; beni Masri'ye böylesine çeken nedir diye merak ediyorum şimdi. Bu hüzünlü olaya nasıl bu kadar bulaştım? Cevabı bilemiyorum – en azından, görünürde hiçbir nedeni yoktu.

Neyse, her şey karşılaştığımız zaman başladı, göz göze gelip selamlaşmamızla. Birliğe yeni tertip gelmişti, ben de bölük karargâhında nöbetçiydim. Onları karşılamak, işlemlerini yapmak benim işimdi, her zamanki soruları sordum: ismi, vasıfları, askere alınma ve birliğe katılma tarihi, memleketi, mesleği, terhisten sonra edinmeyi düşündüğü meslek ve aldığı askeri eğitim. Yeni tertip askerler, küçük bir gruptu, talimhaneden sekiz er ile nöbetçi çavuş, eşyalarını yerleştirip dinlensinler diye onları koğuşlara götürdü; henüz herhangi bir görev almamışlardı çünkü sabah içtimasının ardından, saat ondan sonra gelmişlerdi. Garni-

zon civarındaki dükkânlardan yiyecek almak için izin istediler ve çavuş bir saat içinde dönmeleri koşuluyla onlara izin verdi. Tam vaktinde döndüler.

Geçirdikleri zorlu yolculuğun onları çok yorduğu belliydi – acemilerin geçireceği zor günlerden biriydi. Çavuş kaydetmem için onları bana getirdi, önümde sıraya girdiler, aralarından biri elinde herkes için gerekli tüm bilgileri içeren bir yığın belgeyle öne çıktı: Rütbe, isim, nakil tarihi, Ordu Karargâhından alınmış son görev pusulası, son maaş bordrosu ve bağlı oldukları kıta hakkında bilgi içeren belge. İçlerinden sadece biri hastabakıcı olabilmiş, geri kalan yedisi sedye taşımak üzere eğitilmişti.

Bana grubun belgelerini veren oydu, onun mütevazı –bir ordu mensubunun gevşek ve askeri disiplinden yoksun diye nitelendirebileceği– tavırları dikkatimi çekti. Gerçi yenlerinde şeritleri yoktu, ama gruptan sorumlu olduğu açıktı ve diğerlerine karşı davranışından, bu rolden hoşnut olmadığı belliydi. Önderliği üstlenmenin hakkını veremiyorsun diyecek oldum ki, kelimeler boğazıma takılıp kaldı; yemin ederim ki beni tutan şey onun iyi bir insan olmasıydı. Ona tekrar bir baktım. Köylüydü –ellerinden ve parmaklarının boğumlarından belliydi– ve üzgün olduğunu görebiliyordum. Çaresiz görünüyordu, bastırılmış bir iç huzursuzluğuyla yardım talep eder gibiydi. Esmer bir yüzdü Masri'ninki, Nil alüvyonunun renginde.

Adreslerini kaydetmeye başladım; önder, isminin en son yazılmasını istiyordu – tuhaf bir davranıştı, çünkü onun konumundaki bir kişi normalde listenin başında yer almayı isterdi. Sıra ona geldiğinde, askeri bir sertlikle hazır ola geçti, ismini sordum, önümdeki kağıtlarda ismi öyle kargacık burgacık yazılmıştı ki okuyamamıştım.

Adını söyledi, ama babasının adını ya da soyadını söylemedi, oysa benim esas öğrenmek istediğim buydu. Tekrar sordum, bu kez adını ve soyadını söyledi. Ayrıntılı bilgileri şöyleydi: Nil Delta'sındaki bir köyden geliyordu, ortaokul diploması vardı, askerlik görevi için İskenderiye'deki bölge askerlik dairesine başvurmuştu, Hilmiye el-Zeytun'daki ordu karargâhına nakledilmiş ve

Sihhiye Tümenine verilmişti, önce temel sıhhiye eğitim programına alınmış, daha sonra talimhaneye nakledilmiş, en sonunda da Kahire'de benim çalıştığım askeri hastaneye tayin edilmişti. Kahire'de bir adresi yoktu ama köyünün adını verdi. Askere çağrılmadan önceki işinin "öğrenci" olarak belirtilmesi dikkatimi çekti. Bir öğrenci nasıl askere çağrılabilirdi? Bir an, tecil hakkını niçin kullanmadığını sormayı düşündüm, ama yapacak çok işim vardı. Geriye kalan boşlukları her zamanki gibi doldurdum. Erkek ve kız kardeşlerini sorduğumda, önce beş kız kardeşi olduğunu ve ailenin tek erkek evladı olduğunu söyledi. Kalemimi bıraktım, bağırarak kanunen askerlikten muaf tutulma hakkının olduğunu söylemek üzereydim ki, daha ağzımı açmadan, elini alnına götürdü ve "Aman Allahım, nasıl unuturum!" diye haykırdı.

Bu sefer de bir alay erkek kardeşin en küçüğü olduğunu söyledi ve bir önceki cümlesini açıklamak için hiç de ikna edici olmayan bir şeyler geveledi. Aile o kadar büyüktü ki, ayrıntıları hatırlamaya çalışırken aklı karışmıştı, özellikle de bu tip ayrıntılı sorular kendisine ilk kez sorulduğu için.

Ben bir şehir çocuğuyum ve köy hayatıyla ilgili her şey bana biraz gülünç gelir. Bu köylü askerin köyünün nerede olduğunu bile bilmiyordum; muammalar ve efsaneler dünyasından gelmiş gibi bir hali vardı. Yine de, öğrenciyken askere alınmış olmasına ve kaç erkek kardeşi olduğunu hatırlayamamasına çok şaşırdım.

Bu mesele için de açıklaması vardı, dışarıdan eğitim gördüğünü, bu nedenle askerlik hizmetini erteletmeye hakkı olmadığını söyledi, ama ben buna inanmadım, çünkü kendisi bile söylediğine inanmış görünmüyordu. Bir şeyler döndüğü aşikârdı ve bunlar beni er geç onun dünyasına götürecekti. Sararım ikimiz de onun, öyle ya da böyle, olanları açıklaması gerektiğinin farkına vardık. "Akıl, yürektekini bilmez," ve ben, bir insan olarak, sevgimi arkadaşımın yüreğine hasretme hakkına sahibim. Bu genç adamın itirafta bulunmak için yanıp tutuştuğunu ve sırtını paylaşacak birini aradığını hissettim, içinden geçenleri okumama müsaade eden insanları her zaman sevmeye hazırım, birkaç ufak tefek olay sonucunda, kayıtlarda geçen gerçek ismi olmadığı ve

hayatıyla ilgili, kâğıtlarda yazanlardan daha fazla öğrenilecek şey olduğu kanısına vardım. Gerçekten iyi bildiği tek şey, doğum tarihiydi. Nöbetçi subay her sabah içtimada yoklama yapardı, onun listede kayıtlı isme yanıt vermediğini hepimiz fark etmiştik, ismi birkaç defa okunur, subay tam yok yazacakken, yanındaki erlerden biri onu uyarırdı. Nihayet yanıt verdiğinde subay onu azarlar, uyanmasını emreder ve ismini bilmeyen başkası var mı diye alaycı bir ifadeyle sorardı.

Ya da kulaklarını temizletmesini söylerlerdi, buna rağmen aynı şey diğer günlerde de tekrarlanırdı. Bu konu üzerinde kafa yoran tek kişi bendim. Aptal olmadığını biliyordum; aksine, zeki ve uyanıktı, iyi işitiyor ve olaylara hemen tepki veriyordu. Bir hafta sonra, komutan kulağını muayene ettirmesini istedi ve işitme yetisinin mükemmel olduğu saptandı. Her şey çok geçmeden unutulduysa da kafamda bazı soru işaretleri kaldı. Garip bir hayat sürdürdüğünü seziyordum: Yürüyüşlerde attığı adımlar onun değildi, konuştuğunda kelimeler zoraki dökülüyordu ağzından, gerçekten ona ait olmayan kelimeler. Hakikaten ondan gelen şeyler, bir bakış, kaçamak bir nazar, bir heyecan hissi, duygulanma, belli bir kalp atışından ibaretti – tüm bunları kelimelere nasıl dökebilirim bilemiyorum...

Bir akşam çene çalıyorduk, aç yatan ve zar zor yiyecek bir şeyler bulan insanlardan söz etti. Şaşırdım, çünkü dosyasına göre, babası umdeydi, umdelerin zengin olduğunu herkes bilir. Fakir ve muhtaç insanlar hakkındaki bu endişelerine ne kadar şaşırdığımı ifade edince, “ama ben onlardan...” sözleri döküldü dudaklarından. Konuşmasını hemen kesti ve ben suratımdan okunan o soruyu kelimelere dökmedim. Ilık sonbahar havasına rağmen yüzünü birden ter bastı, ben de bir umde oğlunun nasıl olup da kendisini fakir saydığını sormak istemedim!

Başka bir gece birlikte nöbet tutuyorduk. Akşam saat onda ve sabah dörtte bana tekmil vermesi gerekiyordu. İlk tekmilde herhangi bir tuhaflık yoktu, ama ikincide hem heyecanlı görünüyordu hem de daha tam uyanamamıştı. Tüfeği ve verilen on mermiyi teslim alıp nöbet defterime yazdım, sonra tam koğuşlara geri

dönmek üzereyken, “Babamın bunca yıldır neler çektiğinin farkına vardım” dedi.

“Baban mı?”

“Babam gece bekçisi,” diye şaşkınlıkla geveledi.

Sanki her şey çok normalmiş gibi, büyük bir gayretle hayretimi gizledim. Bir tuhaflık olduğunu anladım ve ne olduğunu merak ettim. Sonraki günler çok zorlandı, sürekli konuşuyorduk ve esas konuya hiç girmiyordu. Kurşun gibi ağır ve çelik gibi soğuk bir yükü taşımaktan yorgun düştüğünü hissettim ama olan biteni bana anlatması için baskı yapmak istemedim. Hepimizin sırları var, dedim kendi kendime, insanlar ketum olma hakkına sahipler. İçinde yavaş yavaş biriken ısırap ve sıkıntı selinin boşaldığı anı ise hatırlamıyorum.

Talimatnamenin yeni tertipler hakkındaki bazı maddeleri hiç uygulanmazdı. Bu maddeler, künye ve şehitlik durumunda maaş bağlanacak kişiyi belirleyen ve onaylayan beyanata ilişkindi. Bir gün, her askere künye dağıtılması ve “vazife başında vefat etmesi halinde” geçerli olacak beyanatın doldurulup tasdikli suretinin teslim edilmesi için kesin emir aldık. Masri künyesini aldığı anda birdenbire kaskatı kesildi ve ne işe yaradığını sorarak elindeki künyeye uzun uzun baktı. Subay, künyede askerin isminin, numarasının ve kan grubunun belirtildiğini, metal bir zincirle boyna asıldığını söyledi. Bir kimlikti bu künye, savaş meydanındaki adama ne olursa olsun, yanıp kül olsa bile, hiç bozulmadan kalacak olan tek şey künye idi. Künye kimlik belirlemeye yarayacak ve bir kahramanın boynunu süslemiş olmanın delili sayılacaktı.

Vazife başında ölmesi halinde şehit maaşının kime verileceğini beyan etmesi gereken kâğıdı ona verdik. Maaşı alacak kişinin ismi, imza sahibiyile yakınlık derecesi, adresi ve maaşın alınabileceği en yakın postane yazılıydı. Birlik komutanının, imzanın ilgili askere ait olduğunu onaylaması için de bir yer ayrılmıştı. Beyanat doldurulduktan sonra damgalanıyor ve askerin dosyasına konuyordu. Şehitlik durumunda, ödemeler ve diğer bütün işlemler için geçerli tek yetki belgesi buydu. Masri'nin beyanatu

vermeye garip bir şekilde direnişini herkes anımsıyor. Sadece belgeyi imzalamakla yetindi ve vârisinin isminin yazılması gereken yeri boş bıraktı. Subay bir açıklama istediğinde, Masri bunu yapmayı reddetti.

“Peki, sadece bir yakınının ismini yaz” diye önerdi subay. “Anne, baba, kız kardeş vs.”

Bunu da kabul etmedi, ancak, iki gün sonra sadece iki kelime yazmaya karar verdi: “Yasal vârisler.”

Beyanatına sadece bunları yazdı ve daha ayrıntılı bilgi vermesi talep edildiği halde, yazdığı şeyin kâfi geleceğinde ve bunun en iyi çözüm olduğunda ısrar etti. Herkes meselenin bitmek bilmeyen ailevi anlaşmazlıklardan biri olduğunu düşündü ve Masri’nin bir gün ofise gelerek vârisi ismen belirleyeceğini varsaydı.

Beyanatını subaya verdiğinde artık herkes ondan bıkmıştı. Öğleyn bana gelip, benimle önemli bir konuda konuşmak istediğini söyledi ve o akşam bayrak töreninden sonra görüşmeye karar verdik. Fakat törenden sonra beni atlattı, aramama rağmen onu bir türlü bulamadım.

Artık sabrının sonuna gelmişti. Bir sonraki akşam rastlaştığımızda, şehitlik durumuna ilişkin beyanatların askeri arşive yollanıp yollanmadığını sordu. Bilmiyorum, dedim, ikinci sorusunun garipliği dikkatimi çekti: Beyanatı değiştirme hakkı var mıydı? Onu da bilmiyordum, ama her halü kârda bu beyanatı önemli görmüyorduk, bürokratik bir işlemdi sadece. Bence, dedim, beyanatı değiştirmek, eskisini iptal edip bir yenisini hazırlamak ve onu da tıpkı eskisi gibi tasdik ettirmek demek. Bu da basit bir işlem değildi.

Muhabbetimiz sırasında, kendimi tartıştığımız konuya verdiğimden ona pek dikkat etmiyordum; ben karmaşık adımlardan söz ederken, o cebinde bir şey arıyordu. Belli ki büyük bir özenle saklamıştı, çünkü askeri kimlik kartının içindeydi; kartı ikiye ayırmış, sakladığı her neyse bu iki parçanın arasına koymuş, parçaları tekrar yapıştırdıktan sonra kartı yine koruyucu plastik kabının içine yerleştirmişti. Sakladığı kâğıt parçasını çıkardı, kimlik kartının boyutlarında bir kare haline gelecek şekilde katladı

ve özenle düzeltilti. Kâğıdı yavaşça, sakince ve özenle açarken yüreği şiddetle çarpıyor gibiydi ve gözlerindeki bakış duygularını ele veriyordu. Karşı karşıya oturduğumuz masaya koydu onu, daha iyi görebileyim diye bana doğru çevirerek elini çekti. Olayların böyle tuhaf bir şekilde gelişmesinden şaşkına dönmüştüm ve soru sorarcasına ona baktım. Kâğıda bir göz attı ve okumamı istedi, ama hiçbir soruma yanıt vermeyeceğini söyledi.

Kâğıt asıl değildi, suretti, tepesinde “Milli Eğitim Bakanlığı” ve onun hemen altında da “Kahire Sınav Heyeti” yazıyordu. Kâğıt, ait olduğu kişinin orta öğrenimini tamamladığını ve çeşitli dersleri ortalamanın üstünde bir başarıyla verdiğini belgiliyordu. Aslına bakılırsa notları fevkaladeydi, her dersten yüzde doksanın üstünde bir başarı elde etmişti. Elime dokunarak beni düşüncelerimden sıyrıldı; ona baktığımda, tek kelime söylemeksizin diplomadaki ismi köylü parmağıyla işaret etti. “Masrı” yazıyordu.

Sonra diploma sahibinin, karşımda oturan kişiye tıpatıp benzeyen fotoğrafına işaret etti. Bunun farkına varmamış olduğumu itiraf etmeliyim, ilk önce anlam veremedim. Benzer isim taşıyan ya da birbirini andıran iki ayrı insan olabileceğini düşündüm ya da onun yasal isminden başka bir de takma ismi olabileceğini. Belki de ismi düzeltmek ve her iki ismin de aynı kişiye ait olduğunu resmen kayda geçirmek istiyor diye düşündüm, bu durumda, askeri arşive gönderilmek üzere, iki subay tarafından imzalanmış ve genelkurmay tarafından tasdik edilmiş bir belgeye ihtiyacı vardı. Bunun gerektirdiği işlemleri aklımdan geçiriyordum ki –idarede çalıştığımdan ötürü bana gelmişti herhalde– beni düşüncelerimden çekip çıkardı.

“Bu benim,” dedi.

Diplomaya iştirilmiş fotoğrafı işaret ediyordu; yeni terlemiş bıyıkları, daha çıkmadan tıraş edilmiş sakalı, dağınık saçları ve kullanılmaktan kırışmış kravatı ile taşralı bir öğrencinin fotoğrafı... Belli ki fotoğrafçı, sınav müracaat formu için fotoğraf çekirmeye gelen her öğrenciye aynı kravatı ödünç vermiş, öğrenciler de şans getirmesi için kravatı takmışlar. Cekete ve gömleğe gelince, zengin bir öğrencinin, belki de bir umdenin oğlunun eskile-

ri olmalı, fotoğrafçı fotoğraf çektirmeye gelen her öğrenciye ödünç veriyordu onları, bir nevi üniforma gibi.

Parmağını kâğıt üzerinde kaydırarak yavaşça aşağıya doğru indirdi, öyle sert bastırıyordu ki, kâğıdın üzerindeki yazının sili-neceğinden, kâğıdın yırtılacağından korktum. Parmağı öğrenci-nin isminin yazılı olduğu yere geldi ve Masri'nin M'sinin yanın-da durdu.

"Bu benim adım" dedi ağır ağır, bana bakarak.

Dediğim gibi, ne olup bittiğini kavrayamamıştım. Bûsbütün şaşkına dönmüştüm, gerginliği azaltmak amacıyla elimi kaldırıp güldüm. Bölüğün arkasındaki küçük kantinde oturuyorduk.

"Anlat bakalım, hikâye nedir?" diye sordum.

Uzaklara baktı, akşamüstü sokaklarının görüntüsü gözbebek-lerine yansiyordu, gevelemeye başladı, "Hikâye... hikâye... hika-ye... hik..."

Ancak "hikâye" kelimesini dört kez tekrar ettikten sonra, ay-rıntılar ortaya döküldü ve bana, babasının konuyu ona açtığı gü-nü anlattı. Hikâyenin değişik bölümlerini anlatırken memnun görünüyor, sarhoş edici bir pınarda susuzluğunu giderir gibi. Yüzünden okunan bulmacalar bir bir çözülmeye başladı ve ilk kez, anılarıyla uzlaştı. Genelde söyleyecek fazla şeyi olmazdı, ama şimdi adeta kendi sesi onu sarhoş etmişti, konuştukça rahat-lıyordu. Hikâyesini anlattı, gece çıktıkça heyecanının arttığını hissettim. Gözbebekleri büyüdü ve hayata yepyeni gözlerle bak-maya başladı. Zamanın nasıl akıp gittiğinden, okula devam ede-mediğinden, eğitimini yarıda kesmek ve karanlık köy yollarında yürürken insanların alaycı fısıltılarına tahammül etmek zorunda kaldığından bahsetti.

Sonra babasının ona konuyu açtığı feci güne geldi. Anlattık-ları beni dehşete düşürdü, her şey son derece tuhaftı – Masri'nin bana anlattıkları akla gelebilecek en son şeydi. Adını ilk kez te-laffuz ediyordum, başlangıçta bana çok zor geldi, çünkü burada birlikte oturduğum adam, birliğe geldi geleli kullandığım ismiyle tanıdığım adamdı. Hikâyenin sonuna geldiğinde, sormak iste-diğim pek çok şey vardı, önce soruları gelecek seferki konuşma-

mıza ertelemeyi düşündüm, ama her şey o kadar acı vericiydi ki kendi kendime, “her şeyi şimdi açıklığa kavuşturalım” dedim.

Beynimi kemiren soruyu sordum: “Neden kabul ettin?”

“Başka seçeneğim yoktu,” diye yanıtladı sessizce. İkna olmamıştım. Yaptığı şeyin doğru olduğunu kabul edemiyor, diye düşündüm ve şimdi de, –benden çok kendine– haklılığını ispatlamaya çalışıyor, kendini ikna etmek için hâlâ mücadele ediyordu. Bu iş için çok para aldığını düşünmememi rica ederek uzun uzun konuştu. Ödeme konusunu aklına bile getirmemişti, bu işi kabul etmesinin çok basit bir nedeni vardı: Bu, ailesi ve kendisi için tek çıkar yoldu.

“Toprağımızı umdeye geri vermek zorunda olduğumuza inanmıştım” dedi. “Yetkililere gidip, eğer umde toprağımızı geri alırsa nasıl yaşarsınız diye sorduk; bize esas meselenin bu olmadığını, önce toprağımızdan vazgeçmemiz gerektiğini, ancak ondan sonra mahkemeye gidebileceğimizi söylediler. Mahkemelerin herkese açık olduğunu söylediler; adalet, Mısır tarihinde daha önce hiç olmadığı kadar güçlüydü şu sıra. Bizi kandırmak için böyle dediler, çünkü bu, adi suçtan ziyade, siyasi bir olaydı. Köylüler ikiye bölünmüştü; bir kısmı toprakları geri verdikten sonra mahkemeye başvurmamız gerektiğini söylüyor, diğerleri ise devletle karşı karşıya gelme ve kan dökme pahasına da olsa topraklarından vazgeçmeyeceklerine ant içiyordu. Bu arada umde, babamın da içinde bulunduğu üçüncü bir grupla pazarlık etmekteydi.

“Sonra askerlik işi gündeme geldi ve umde babama ‘toprağın elinde kalmasını istiyorsan oğlun askere gitmeli,’ dedi. Babam bunu kabul etti –aslına bakarsanız, bütün aile bu pazarlıktan memnun kalmıştı– ama ben bu anlaşmayı kesin bir dille reddettim, konuyu tartışmadım bile. Hem zaten, bizim köydekiler tartışmanın ne olduğunu bile bilmez. Ailemin hakkımda ne düşündüğüne gelince, fedakârlık yapamayacak kadar bencil olduğum için reddettiğimi düşündüklerini biliyordum. Bunu neden bir fedakârlık saydığımı bile anlamadılar. Bir çıkış yolu bulmamız gerekiyordu. Sonra, kim bilir, belki de bu teklifi kabul edip köy-

den ayrılırsam bir çözüm bulabiliriz diye düşündüm. Belki de benim geleceğim buradadır. Askere gitmeyi aklımdan geçirmiştim zaten. Hatta, arkadaşımın verdiği gazeteden, gönüllü asker arandığına dair bir ilanı kesip saklamıştım – bir dolu avantajı var gibi görünüyordu. Dolayısıyla gitmeye karar verdim, fakat o günden beri şaşkınlık içindeyim, Iskenderiye'ye nasıl vardığımı bile hatırlamıyorum. Oradan Hilmiye el-Zeytun'a nakledildim sonra da buraya.”

Hikâyeye devam etmeden evvel, söylenmesi ve açıklığa kavuşturulması gereken birkaç şey var: Masri ne düşünüyordu ve dünyayı nasıl görüyordu. Pek konuşkan olmamasına rağmen, söyledikleri, kendi deyimiyle, ya intikam almak konusundaki kararlılığını ya da keder ve umutsuzluğa kapıldığını gösteriyordu. “Masri kaybetti” diyordu. Bunu söylediğini benden başka hiç kimse duymamıştı. Masri'nin telaffuz ettiği kelimelerin her hecesinin altında yatan yakıcı öfkeyi başka hiç kimse hissetmeyecek. Beni derinden etkileyen bu bariz tutku yalnızca bana ait bir deneyim olarak kalacak, bunu size aktaramam. O zamanlar, Masri'nin başına gelenlerden bir şekilde kendimi sorumlu tutuyordum.

Masri büyük emelleri olan, ülkemizin çelişkileriyle dolu bir gençti: Bir yanda dünya aşkı diğer yanda o dünyaya karşı umursamazlık, atılganlık ve çekingenlik, cesaret ve korku, sakın dış görünüşün ardında öfke ve isyanla kaynayan bir ruh. Onu tarif edecek doğru kelimeleri bulmak için çok uğraştım ve sanırım nihayet buldum: Vesveseli ve şüpheci bir yeniyetme; doksanına kadar yaşasaydı da öyle kalacaktı. “Yeniyetme” derken kız peşinde koştuğunu ima etmiyorum, aslında kısacık ömründe bir tek kız bile tanımadı. Trajik öyküsünü bana anlatmasının ardından, insanların bütün gün konuşup durdukları şu “aşk” denen şey hakkında deneyim sahibi olsaydı daha mutlu olmaz mıydı diye düşündüm. Bilmiyorum.

Masri'nin yeniyetme safdilliliği vesveselerinden ve şüpheciliğinden kaynaklanıyordu; hiç düşünmeden, dünyayı olduğu gibi kabul etmişti, ancak gerçeğe karşı karşıya geldiğinde tüm dün-

yası belirsizliğe bürünmüştü. Bu yüzden mi tüm bunlar başına gelmişti? Bu soruya yanıt veremem, çünkü askerden önce Masri'yi tanımıyordum. Söyleyeceklerim kişisel fikrim olarak alınmalı, ama bence Masri kader kurbanıydı. Her neslin bir kaderi vardır, örneğin, bizim nesil Mısırlılar... devam etmeli miyim? Emellerimiz, onlara ulaşma gücümüzden kat kat üstündü ve ileriye doğru adım attığımızda ayağımızın altındaki zeminin sağlam olmadığını anladık. Bulutlara baktık, fakat gökyüzü gözden kayboldu. Şu anda, neslimiz hakkındaki gerçeği kavramış bulunuyoruz. Liderimiz* kendini feda etti ve ona en çok ihtiyaç duyduğumuz bir zamanda bizi bırakıp gitti.

Bu son kelimeleri, aklıma geldikçe, üzerinde fazla kafa yormadan söyledim; daha dikkatli düşünseydim, belki de söylemezdim. Gerginim, çünkü sadece Masri'den ve onun öyküsünden söz etmek bile ürpermeme neden oluyor, fakat sözler ağzımdan çıktı bir kez. Şimdi bunları geri almayacağım.

Neyse, Masri'ye geri dönelim. Hayatının her faslı, sonu gelmeyen ıstıraplarla doluydu. Yine de, bütün bu olanların "alın yazısı" ya da "mukadderat" olduğunu söyleyecek değilim, çünkü olay bundan ibaret değildi. Bunun açıklaması, umdenin, geceleri bile parlıdayan devasa, beyaz malikânesiyle Masri'nin ailesinin yaşadığı ev, daha doğrusu gecekondu arasındaki uçurumda ve umdeyle, onun fil gibi gövdesiyle, Masri'nin bir deri bir kemik babası arasındaki tezatta gizli. Fakat üzerinde iyice düşünülmesi gereken bir sorunun etrafında dönüp dolaşıyor gibiyim: Masri neden orduya katıldı? Kahramanca bir ölüm mü istiyordu? Bunu yapmak için pek çok fırsatı olmuştu; öncelikle, babasının topraklarını muhafaza etmek uğruna ölebilirdi. Vatanperverlik ve yurt sevgisi konusunu açmayacağım bile, çünkü hepimiz kendimizce Mısır'ı seviyoruz, ama gerçekte sevdiğimiz Mısır hangisi? İnsanları açlıktan ölen Mısır mı, yoksa tıka basa yemekten ölen Mısır mı? Ama ben Masri'nin lafını bölmüş oldum. Bir şey açıklayacağımı söyledim ve konuşmaya daldım. Şimdi Masri'nin anlattıklarına dönelim.

* 1970 yılında ölen Cemal Abdül Nâsir'dan söz ediliyor olmalı. -ç.n.

“Ailemi korumak üzere, umdenin oğlunun yerine askere çağrıldım – aslında gitmemi isteyen ailemdi. Gittim, ama ne gariptir ki, henüz onlara hiç ödeme yapılmadı – sesimizi çıkarmadık, bu başı olan ama sonu olmayan bir yol. Bir kez izin alıp eve gittim ve gördüğüm herkese eğitimime devam etmem imkânsız olduğu için orduya yazılmaya karar verdiğimi anlattım. Bunun gerçekçi ve onurlu bir çözüm olduğunu söylediler; özellikle de, silahlı kuvvetlerin akşam derslerine devam edebileceğim düşünülürse; sonra da, sınavları geçtiğim takdirde üniversiteye ya da askeri okula gidebilirdim ve mezun olduğumda işimde yükselmemi hiçbir şey engelleyemezdi.

“Orduya katılmamın ardından, umde –köyde duyduğuma göre– ne yapıp edip babama topraklarını vermemiş. Önce yeni kanuna dayanarak toprakların tümünü almış, sonra, ürünün paylaşılmasına dair bir düzenlemeyle babamın bir kısmını geri almasına izin vermiş. Gelgelelim, bu haksız düzenlemelere dair herhangi bir resmi belge vermeyi kesinlikle reddetmiş. Umdenin yaptıklarına o kadar kızmıştım ki gidip onunla konuşmak istedim, ama babam meselelerin şöyle ya da böyle çözüme kavuşacağını, ben karşırsam işlerin daha da sarpa saracağını söyleyerek beni engellemeye çalıştı. İkna olmamıştım, her halü kârda umdeyi görmeye karar verdim, fakat köyde değildi – o sıralar sık sık köy dışına çıkıyordu! İznim bittiğinde birliğe döndüm.”

“Bir çıkış yolu olmalı,” dedi Masri kararlı bir şekilde. Aklından ne geçtiğini sordum – verdiği sözü tutması için umdeye baskı mı yapacaktı, ne düşünüyordu? Buna hemen itiraz etti; köylülerle yüzleşmeyi göze alamazdı, babası umdeye karşı direnişlerine katılmayarak, onları yüzüstü bırakmıştı. Hiçbir şey elde edemedikleri doğrudu – en büyük hataları, önce topraktan vazgeçip sonra mahkemeye başvurmalarıydı, böylelikle olayın siyasi boyutu baştan kaybedilmiş ve dava son yılların sayısız adli vaka-sından biri haline gelmişti. Babasının yaptığı şeyden utanç duymasına rağmen, Masri her şeyin açıklığa kavuşturulmasından başka bir seçenek olmadığını düşünüyordu.

“Ama nasıl?” diye sordum şaşkınlıkla.

“Komutanla görüşme talebinde bulunacağım,” diye sessizce yanıtladı, “ve ona bütün hikâyeyi anlatacağım.”

“Ama sen de bu sahtekârlığın bir parçasıydın,” diyerek itiraz ettim, “bu nedenle sen de cezalandırılacaksın.”

“Eğer anlatmazsam içim hiç rahat etmeyecek.”

“Ya ailenin geleceği?”

“Bu memlekette açlıktan ölen birini duydun mu hiç?” diye sert bir şekilde sordu. “Sıfırdan başlarsın, ben ömrümün sonuna kadar onlara bakarım.”

“Umdeden ve onun köydeki iktidarından korkmuyor musun?” diye sordum.

Bir an tereddüt etti, sonra “Korkunun ve temkinin canı cehennem!” dedi. Birdenbire ciddileşmişti: “Şu andan itibaren hiç kimseden korkmayacağım.”

Uzun uzun konuştuk, Masri’nin, çok vaktimi aldığı için özür dilemek istediğini hissettim. Saatine baktı –gece yarısını biraz geçiyordu– ona ramazan ayında olduğumuzu hatırlattım. Şimdi uyumaktansa, sahur beklemeyi tercih ettiğimi söyledim, bu, iştahımı kaçırır ve daha sonra uyumamı güçleştirirdi. Kibarlık ettiğimi söyledi, ben de yemin billah, konuşsak da konuşmasak da sahur bekleyeceğimi, ramazan gecesi böylece oturup beklemenin biz kentlilerin âdeti olduğunu söyledim.

Masri’nin konuşmasına sevindiğimi itiraf etmeliyim, çünkü kafamdaki tüm sorular yanıtlanmıştı. Sonunda her şeyi anlatmaya karar vermesine sevinmiştim. Bana hikâyeyi anlatırken, umdenin teklifini kabul ettiği bölüme geldiğinde, sevmeye başladığım bir adamı kaybettiğimi hissettim, ama bir daha asla korkmayacağını söylediğinde, onu tekrar bulduğumu anladım. Sonuna dek onun yanında olmaya karar verdim.

“Ölürsem ne olur, bir düşünsene?” diyerek beni daldığım hayal âleminden çıkardı. “Ailemin düşeceği durumun farkında mısın? Ölümümünden kim kârlı çıkar?”

“İleride olabilecekler konusunda endişelenmekten vazgeç,” dedim, “şimdi konuştuğumuz meseleye kafa yor. Dün gece kendin hakkında keşfettiğin hakikati düşün. Seni tebrik mi etsem

yoksa bu keşfinin bir dolu soruna yol açacağını mı söylesem, bilemiyorum.”

“Sorunlar için endişelenmiyorum,” diye yanıt verdi, “karşılaşmaya hazırım.” Onu tebrik etmeliydim, çünkü o gece çok önemli bir şey olmuştu. Kendini yeniden bulmuştu, kaybettiği eski Masri’yi; ve bulduğunu bir daha kaybetmemeye kararlıydı.

“Tebrikler...”, dedim, gülerek.

Ona yeni adıyla, gerçek ismiyle hitap etmeye alışık değildim, benim yerime cümlemi tamamladı: “Tebrikler, Masri!”

Ertesi gün işe koyulmaya karar verdik. Masri içtima sırasında bölük komutanına alay komutanıyla görüşmek istediğini söyleyip bu talebinin hastane kayıtlarına geçmesini sağlayacaktı.

İçtimada Masri elini kaldırdı ve komutanla görüşmek istediğini bildirdi. Subay nedenini sorduğunda özel bir konu olduğunu ve herkesin içinde dillendiremeyeceğini söyledi. Subay ısrar etmesine rağmen Masri daha fazla konuşmayı reddetti. Bunun üzerine subay, Masri’nin talebini günlük deftere kaydedip geldiğinde komutanın dikkatine sunacağına söz verdi. Törenden sonra Masri o kadar gergindi ki hiçbir iş yapamadı, onu bir kahveye götürmeyi düşündüm, ama ramazan ayıydı ve ikimiz de oruçluyduk. İşlerimi yaparken onu yanımdan ayırmadım, çünkü ne kadar sıkıntılı olduğunu hissedebiliyordum. Saat daha sabahın onuydu, kâtipler kumandana raporlarını genellikle öğle vakti teslim ettiklerinden, önümüzde daha iki saat vardı. Bir süre sonra komutanın alayda olmadığını duyduk; karargâhta acil bir toplantıya çağırılmıştı. Toplantıdan sonra doğrudan eve mi gideceğini yoksa alaya geri mi geleceğini kimse bilmiyordu.

Bunu duyduğunda Masri tarifsiz bir endişeye kapıldı, haberlerin onu bu kadar öfkeliendirmesi ve tedirgin etmesi beni şaşırtmıştı. “Bir günden bir şey olmaz” dedim. “Bu kadar sinirlenmene gerek yok. Bugün çarşamba, yarın perşembe, komutan o zamana kadar burada olamasa bile, cumartesi dediğin göz açıp kapayıncaya kadar gelir.”

Masri yumruğunu masaya indirdi. Onu sakinleştirmeye çalıştıysam da başaramadım. En sonunda, ertesi günün neler getire-

bileceğine dair kuvvetli önsezileri olduğunu anladım. Komutan öğleyin gelmediğinde, her şey ertesi güne ertelenir sanmıştık. Oysa akşam saat altıda, alayın bütün subayları eşliğinde gelen komutanın hiç de alışık olmadığımız görüntüsüyle karşılaştık. Tüm subaylar ve komutan bu saatte gelince herkes çok önemli bir şeyler olduğunu anladı. Komutan ve yardımcıları, hastane çalışanları, idari ve teknik işler şefi ile bölük komutanının katıldığı uzun toplantılar yapıldı. Çok geçmeden haberi aldık: Olağanüstü hal ilan edilmişti, bütün izinler kaldırılmış ve ileri tarihteki izinler askıya alınmıştı.

Bazılarımız habere hiç şaşırmadı, çünkü bir gün önce yedekler askere çağırılmıştı. Arada sırada talim amacıyla buraya gelirlerdi, fakat bu kez bütün donanımları yanlarındaydı –aslında, ekim başından beri böyleydi bu– ancak kimse üzerinde durmamıştı. Sonra bir emirler dizisi yağdı: Belirli bazı nitelikteki insanlar derhal cepheye nakledilecekti.

Komutan, yarım kalmış bütün işlerin bitirilmesini emretti ve ertesi gün ne olacağını kimse bilemediğinden Masri hemen görüşmeye çağrıldı. Komutanın odasına gitmeye hazırlanırken pek endişeli görünmüyordu ve birkaç dakika süren görüşmeden döndüğünde neşesi yerindeydi. Ne konuştuklarını bana söylemedi ama eşyalarını hazırlamak üzere kışlaya gitti. Öylesine acele ediyordu ki, hiçbir soruya cevap vermedi, neler olup bittiğini öğrenebilmek için resmen yakasına yapışmak zorunda kaldım. Sadece, “Cepheye gidiyorum,” dedi.

“Ne oldu?”

“Hiçbir şey. Şikâyetimi dile getirmektense cepheye gitmeyi istedim, herhangi bir sıfatla, mümkün olduğu kadar çabuk.”

“Ya konuştuklarımız?”

“Mısır kurtuluş savaşının eşigindeyken özel bir sorunum hakkında konuşmaya utandım.”

“Savaş olacağını kim söyledi?”

“İçime doğuyor.”

“Daha önce de olağanüstü hal ilan edildi, ama savaş olmadı.”

“Bu kez durum farklı.”

“Ya senin asıl kimliğin ve öteki şeyler?” diye bağırdım.

“Sorunlar ve hukuki davalar birkaç gün, ay, hatta yıl bekleyebilir,” dedi, “fakat ÷lkemizin kurtuluşu bekleyemez. Döndüğümüzde,” diye devam etti, “kurtuluş savaşının ilk aşaması bitmiş olacak ve ikinci aşamaya geçeceğiz, iç sorunlarımızı çözeceğiz. Endişelenme, her şey yoluna girecek.”

“Komutana, ona anlatmak istediklerine dair herhangi bir ipucu verdin mi?”

“Sırası değil.”

Bu koşullarda böyle bir mesele hakkında komutanla konuşmaya utanıyorsa onun adına konuşabileceğimi söyledim, ama reddetti. Normal koşullarda, kendisiyle umdenin oğlu arasında binlerce fark olduğunu, fakat şimdi aynı kişi olduklarını, çünkü isim, görünüş ya da mizaç farklılıklarının artık hiçbir anlamı kalmadığını söyledi. Mısır'ı kurtarma onuruna ortak olmaya azimliydi; önemli olan buydu, adı ya da mevkii değil. Bunu, farklı bir biçimde komutana söylemiş ve cepheye gitmenin ona aradığı huzuru verecek –kaybettiği özsaygıyı kazandıracak– tek şey olduğunu belirtmiş.

Masri'nin sözleri birçok soruyu yanıtsız bıraktı. Gerçekten de savaş meydanında ölmek mi istiyordu? Nasıl bir ruh haliyle cepheye gidiyordu? Bu bir protesto muydu yoksa bir fedakarlık mı? Bir anlamda, daha yabancı düşmanla karşılaşmadan iç savaşta öldür÷lmüştü. Her şey çok karmaşık. Şimdi bu konu hakkında konuşurken, damarlarımda yakın bir dostumun kanının aktığını hissediyor ve onun sorumluluğunu hâlâ taşıyorum. “Masri kaybetti.” Bunu birçok kez söyledi, şimdi onun için yapabildiğim tek şey, ardından gözyaşı dökmek ve ondan bahsetmek; bunun ne yararı var? Biri öldüğünde, işi bitiyor, en yakınları bile yaşamadaki yorucu yollarına devam ediyorlar. Bu onun kabahati miydi? Yoksa benim mi? Onun hikâyesinin benim için tek anlamı var: Dünyamızda adalet yok ve eğer insanlığımıza saygı duyuyorsak, Allah'tan adalet istemeliyiz – ve eğer o talebimizi reddederse, başka bir Tanrı aramak zorunda kalacağız. Adaletin tek bir anlamı var: Kudret ve kuvvet, haklı olan güçsüz bireyin yanında olmalı.

Umarım hiçbiriniz bana şöyle sorular sormazsınız: “Masri için ne yaptın?” ya da “Niçin bütün umutlarını, bilinmeyenin kararlılığı ve gizemiyle dolu cennete bağlıyorsun?” ya da “İnsanın kaderini tayin etme yetisine duyduğun inanca ne oldu?”

Masri'ye ve onun cepheye gitmekteki garip ısrarına geri dönelim. Onu bundan vazgeçirmeye çalıştım, ama beni hiç dinlemedi ve hazırlıklarına devam etti. Hiçbir anlam veremiyorum: Yetkililer belli başlı nitelikler sıralamışlardı ve bu nitelikler onda yoktu. Tüm askerlerin bir uzmanlık alanı var –askeri dilde buna sınıflandırma deniyor– ve bu defa sedye taşıyıcılarına, radyologlara, laboratuvar asistanlarına ve mutfak çalışanlarına ihtiyaç duyuluyordu. Masri hastabakıcılık eğitimi almıştı ve hastabakıcıya ihtiyaç olmamasına rağmen, gitmekte ısrar etmişti – onun gibi bir genci daha önce hiç tanımadım. Bazılarımız cepheye gönderilmemeyi başarmıştık; yüksek mevkide birinin akrabasıysanız, evlilik bağı dolayısıyla yüksek rütbeli subaylarla hısımlı olursanız ya da üst düzey hükümet görevlilerinden birinin telefon edip sizin arada sırada izinli sayılmanızı rica etmesini sağlayabiliyorsanız bu mümkündür. Birliğin telefonları susmak bilmiyordu, hiç çile çekmemiş oldukları anlaşılan akrabalar kibar sesleriyle, adı geçen erkeklerin cepheye gönderilmemesini rica ediyorlardı. Bir askerden ne olurdu ki? Hem, hepsi de iyi ailelerden gelen bu askerlerin durumu özeldi: Birisi, tüm ülkeye faydası olan bir şirketin sahibiydi, diğerinin bakması gereken bir ailesi vardı, bir diğerinin ise babası resmi görevle yurtdışında bulunuyordu vs.

Masri'nin eşi benzeri yoktu. Bence onun için tek çıkış yolu, onu arındıracak ve uzun yılların acılarını alıp götürecek sularda yıkanmak üzere Kanal Bölgesine gitmekti.

Yanıma geldi, benimle konuşmak istiyordu. Birdenbire heyecanlandı, daha önce hissetmediği duygularla doluydu. Umdenin oğlunun yerine askere gitmeyi kabul etmesinin ve o gün bu konuda konuşmayı reddetmesinin başlıca nedeninin Mısır'a karşı vatani görevini yerine getirmek olduğunu, bunun da hırsızlık ya da kaçakçılık yapmak anlamına gelmediğini söyledi. Mısır'ı tutkuyla seviyordu ve Masri ismi bomboş hayatına mutluluk getiren

tek şeydi. Bu ismin ona kasten mi yoksa tesadüfen mi verildiğini bilmiyordu, ama ona böyle bir isim koyduğu için babasını sevdiğini söyledi, çünkü ismi, çok sevdiği ülkesiyle ilintiliydi. Masri'yi ilk kez bu kadar heyecanlı görüyordum, yüzü kıpkırmızıydı ve boncuk boncuk terliyordu.

Gitmeye hazırlanırken, içinde yepyeni bir adam şekilleniyordu. Yola çıkmadan önce, vazife başında ölmesi durumunda yürürlüğe girecek beyanatta değişiklik yapmak istiyorsa, nakledilmeden önce bir belge bırakması gerektiğini hatırlattılar ama böyle bir isteği olmadığını söyledi. Sonra beni içeri aldı ve sırtını bilen tek kişi olduğumu belirterek, geri dönmediği takdirde durumu düzeltmek için elimden geleni yapmamı rica etti. Hayatı boyunca haksızlığa uğramıştı, haksızlığın öteki dünyada da yakasına yapışmasını istemiyordu. Bu davada ifade vermeye niyetliyim ve duygusal sahneler yaratmak hiçbir işe yaramaz – Masri için sıcak gözyaşları dökmenizi istemiyorum, sadece olanlar üzerine birlikte düşünelim istiyorum. Dolayısıyla, gitme vakti geldiğinde Masri'yle nasıl vedalaştığımızı anlatmayacağım, kasvetli bir sonbahar akşamı gitmek zorunda kalışının ne kadar sembolik olduğundan söz etmeyeceğim ya da bu gibi durumlarda söylenen o son kelimeleri aktarmayacağım.

Ertesi gün daha fazla askerin cepheye yollanması için birliğe emir geldi, ben de grupla birlikte gitmeyi talep ettim. Çünkü Masri'yle beraber olmak istiyordum. Tekrar buluşmamız beni derinden etkilemişti: Pek çok sorunu olan bu genç adam, cesur bir savaşçıydı artık. Ben yanına vardığımda sadece bir gündür oradaydı, fakat sanki yıllardır oradaymış gibi geldi bana. Elimden tutup bana ordugâhı gezdirdi; içinden taşan sevgi, orayı evi gibi gördüğüne inandırdı beni. Hazırlık çalışmalarının ve koşturmanın ortasında geçirdiğimiz birkaç dakika içinde bile hâlâ sorunu hakkında konuşmak istediği belliydi, fakat koşullar buna el vermedi.

Cepheye cuma öğle saatlerinde varmıştım, yirmi dört saat sonra da kurtuluş savaşı başladı, yani çok az zamanımız vardı ama hevesimizden, bize sanki sonsuzmuş gibi geldi. Birliğimiz

tam kapasitesine ulaştığında, siper kazdık, çuvallara kum doldurup siperlere set çektik. Karargâh ve yatakhane çadırlarını kurduk. Ayrıca bir muayene çadırı, bir de ameliyathane vardı, fakat en geniş çadır yaralıları ayrılmıştı. Bir diğeri ise otopsi için kullanılacaktı – bunu bilmek, alanı düzleştirip, çivileri çakar ya da direkleri dikerken bizi hüzünlendiriyordu. Geriye yapacak tek şey kalmıştı, kamuflajı sağlamak ve araçları saklamak için derin çukurlar kazmak. Bir sahra mutfağı kurduk, tıbbi gereçleri, mühimmatı, silahları ve tayını depoladık.

Bütün bunların dışında bir de yazıcılık görevlerim vardı; sicil işlemlerini takip etmek, birliğe katılanları kaydetmek, giden ve gelen yazıları bir günlük deftere, nöbet değişimlerini de nöbet defterine kaydetmek. Çok yorucu bir işti, ama öyle mutluyduk ki yorgunluğumuzu hissetmiyorduk, gecenin ilerleyen saatlerinde, görevli subay bizi zar zor uyumaya yolluyordu.

Bizim birliğimiz yaralıların tedavi edildiği ya da şehitlerin kabul edildiği bir hastane değildi, işlevi adından da belliydi: Birinci Kademe Sahra Hastanesi. Cephe hattında yer alan bir ön hastaneydi. En yeni vakaları kabul ediyor, onları sınıflandırınıyorduk. Bazıları, ilkyardım uygulandıktan sonra hemen çatışma bölgesine geri yollanıyordu, diğerleri ise iyice muayene ediliyordu. Şehitler için de standart işlemler uygulanıyordu.

Cephemizde bir müfrezeden daha fazla hastabakıcıya ve sedye taşıyıcısına ihtiyaç vardı, sıhhiye bayrağını asmamız söylendi, çünkü uluslararası antlaşmalara göre düşman bize ateş açamazdı. Revir komutanı cephenin en ileri noktasına –o zaman, o cumartesi sabahı, Süveyş Kanalı'nın batı yakasıydı– gidecekleri bildirmek üzere ayağa kalktı. Saat sabahın yedisiydi, sabah içtiması için sıraya girmiştik. Masri sağımda duruyordu, üzerinde ütüsüz, dahili üniforması vardı, gerçi ütülenmiş gibi görünmesi için bir gece önceden yatağının altına koyduğu açıkça belli oluyordu. Komutan cepheye yollanacak askerleri seçeceğini duyurduğunda Masri hemen sağ elini kaldırdı. Kararlı bir şekilde tek bir kelime söylerken titriyordu: "Komutanım!"

Masri izin verilmesini beklemeksizin sıradan çıktı, sıranın di-

ger yanına geçip tam komutanın önünde durdu ve selam verdi. Subay, selamını aldı ve ne olduğunu sordu. Masri savaşa katılacak ilk kişi olmak istediğini söyledi. Subay memnun oldu, ona bir selam çıkıp isminin listenin en başına konmasını emretti. Ben de onunla gitmek istedim, fakat görevimin niteliği buna izin vermiyordu – karargâh personelindendim, doğal olarak cephe gerisindeydik.

Şimdi size onu son görüşümü anlatmam gerek. Masri'nin komutasındaki ilk müfreze, seçildikten sonra sargı bezi, ilaç, tayın, gaz maskesi ve matara almaya gitti. Hiçbir aksama olmadan, dağıtım kısa zamanda tamamlandı. Onunla konuşma fırsatım olmadı, ama yoldaşlarından birinin sedye taşımaya yardım ederken gördüm onu, kendisine verilenleri giysilerine bağlamıştı. Bir tümseğin tepesindeydi, sonsuz çöl kumlarının önünde silueti seçiliyordu. Müfreze harekete geçmeden önce bize doğru döndü, ılık sonbahar havasına rağmen yüzünde ter damlaları olduğuna emindim; bunu iyi hatırlıyorum, çünkü yüzü güneşin ışınlarını yansıtıyordu. Müfreze yavaşça doğuya yöneldi, ama Masri o kadar hızlı yürüyordu ki vücudu farklı görünüyordu, öne doğru eğilmişti; abarttığımı düşünebilirsiniz, ama Masri'nin vücudunu doğuyu hedef almış bir yaya benzettim. Bu, onu ayakta son görüşümdü.

İki hafta sonra onu yine gördüm. Zorlu koşullar nedeniyle müfreze düzenli aralıklarla nöbeti devrediyor ve askerlerin çoğu geri geliyordu, ama Masri orada kalıyordu. Gösterdiği kahramanlık kelimelerle tarif edilemezdi. Şimdi düşününce aklıma hep klişeler geliyor, dil basmakalıp ve kifayetsiz kalıyor. 21 Ekim Pazar akşamıydı, ramazanın son on gününe girmiştik ve ay gecenin ilerleyen saatlerinde yükseliyordu. Kadir gecesinin ramazanın geri kalan akşamlarında görüleceğini ve gece nöbetine kalan askerlerin çaba göstermeleri halinde onu idrak edebileceklerini söylediler. O gece, gece yarısından biraz önce, müfrezesinin sedyelerinden biriyle Masri'yi getirdiler. Boynuna şarapnel saplanmış, midesinden yaralanmış ve sol ayağı parçalanmıştı. Yaralı olmasına rağmen, vurulduğundan kimseye söz etmemiş ve diğer

yaralıların arasında çalışmaya devam etmişti. Ancak bayıldığı vakit çeşitli yerlerinden yaralandığını anlamışlardı. Çok kan kaybetmiş, yaralarından biri mikrop kapmıştı.

Geldiği an, yaptığım işi bıraktım. Onu muayene eden doktorların yüzünden anladığım kadarıyla hiçbir umut kalmamıştı, buna rağmen, komutan mümkün olan her şeyin yapılmasını emretti. Ateşler içinde sayıkladığı sırada hep yanımdaydım, tek bir şeyden bahsediyordu; gidip ailesini görmem ve adaletin yerini bulmasını sağlamam için bana yalvardı. Başına gelenleri bildiğimi ve savaşta umdenin oğlu olarak değil, Masri olarak öleceğini söyledi. Ne olursa olsun, gerçek gün ışığına çıkmalıydı. Yaşarken ailesine bir faydası dokunmamıştı, savaşta ölmesinin, belirsiz bir geleceğe karşı onlara sığınak sağlamasını istedi.

Söylediklerini yapmayı kabul ettim, ama Masri'nin öleceğini hiçbir zaman düşünmedim. Keşke cephe gerisindeki hastaneye götürebilseydik onu ya da tam teşekküllü bir hastaneye! Gecenin büyük bir bölümünü sayıklayarak geçirdi. Kahire'deki ana depolardan ilaç almakla görevlendirilmiştim. Masri'nin yanında kalabilmek için bu işten muaf tutulmayı rica etmeyi düşündümse de, çekindim. Küçük bir kamyonet arıyorduk, en uygun ulaşım aracının cenaze arabası olduğu anlaşıldı. Geniş arka kısmı kilitlenebilir olduğundan, tıbbi malzeme taşımaya elverişliydi.

İnzibata sunulacak kâğıtları ve alınacak malzemelerin listesini hazırlamaya çalışırken, bölge karargâhına bağlı telefon çaldı. O akşam saat 18:45 itibarıyla ateşkes ilan edilmesine dair emir gelmişti. Daha bu acı haberi sindiremeden, Masri'nin ölmek üzere olduğunu söylediler. Çadıra koştum ve onun hızla sönme yaklaşımını gördüm. Her şey birkaç dakika içinde bitti. Bacaklarını uzattım, ellerini gövdesinin yanına yerleştirdim ve gözlerini kapattım. Alay komutanına bunu bildirdiğimizde, cenazeyi beraberimizde Kahire'ye taşımamızı, oradan da, gömülmek üzere köyüne götürmemizi söyledi. Cenaze hemencecik hazırlanmış ve vazife başında vefat belgesi doldurulmuştu.

Orada, aracın arkasında öylece oturuyordum. Radyo hâlâ açıktı, ama frekansı değiştirmiştim. Ciddi bir ses şunu söylüyor-

du: "Bu sabah saat 6:45'te Savaş Bakanı ile Silahlı Kuvvetler Başkomutanı Mareşal Ahmet İsmail Ali, düşmanın da saptanan saatte ateşkes çağrısına uyması halinde, silahlı kuvvetlerin tüm birliklerine 22 Ekim 1973 günü, Kahire saatiyle akşam 6:45 itibarıyla ateşkes emri vermiştir."

O akşam Kahire'ye vardık, pencereden, hayatın devam ettiğini görebiliyordum, tıpkı on yedi gün önce oradan ayrılırken olduğu gibi. Taze ekmek taşıyan bir genç kız gördüm, sıcak oldukları için parmaklarına üflüyordu. Karanlık boş sokakların birinde, el ele tutuşmuş, gözleriyle birbirine işmar eden genç bir çift ve akşam aylaklarından sadaka isteyen yaşlı bir kadın gördüm.

Hastaneye gittik. Önündeki uzun geceye hazırlanmış suskun şehir merkezinden bir hayli uzaktaydı, ama savaşın sessiz kokusu yayılmıştı ortalığa. Hastaneye, sedye taşımak için kullanılan arka kapıdan girdim, Masri'yi otopsi odasına taşıdık ve tabutu açtık. Karartma nedeniyle, karanlıkta el yordamıyla hareket ediyorduk ve Masri'nin yüzünü göremiyordum. O yorgun ve gergin yüze son bir kez daha bakmak için bir kibrit çakmak istedim fakat karartma hâlâ devam ediyordu ve cepheden henüz gelmiş biri olarak, durumun ciddiyetini herkesten iyi biliyordum. Otopsi odasındaki nöbetçi asker dışarı çıkıp iki kalıp buz getirdi, bu buzları küçük parçalara böldük ve cesedin etrafını buzlarla sardık.

Buraya ilaç almak için gelmiştim, ana depodan o sabah bir miktar ilacın yolladıklarını bildirdiler, bir sonraki sevkiyat için üç gün beklemem gerekiyordu. Anlaşıldığı üzere, sevgili arkadaşşıma köyüne kadar eşlik edebilecektim. Subay, yolculuğumuzu ve oraya vardığımızda olanları size anlatacak – ben yeterince konuştum. Şehir dışına adımını atmamış olmakla övünen Kahirelilerden değilim ben. Taşraya ilk gidişim değildi. Fakat ilk kez etrafımı iyice gözlemliyordum.

Bu nedenle, orada gördüklerimle ilgili bir iki şey anlatmak istiyorum. Biliyorum, bazılarınız tüm bunların Mısır'da cereyan etmiş, hakkında hikâyeler ve romanlar yazılan savaşla ne ilgisi var diyorsunuz (savaş hikâyeleri, iktidara geçecek olanlarla ve yetki-

lilerle flört etmeyi seven tüm hikâyeciler ve roman yazarları için çok satmanın yolu olacak – gelecek savaşa kadar.) Oysa ben size yolculuğumdan söz etmek istiyorum.

Neden bilmiyorum, en çok Masri'nin ailesini; babasını, annesini ve kız kardeşlerini görmek için sabırsızlanıyordum. Daha şimdiden onları tanıyor gibiydim, çünkü Masri sohbetlerimiz sırasında bana bütün ailesinden söz etmişti, fakat babasını etiyse kemiğiyle ilk kez görüyordum. Onunla ikinci defa tanışıyor muyuz gibi hissettim: Bir kez Masri ondan söz ettiğinde, bir de şimdi. İçinden geçenleri yansıtan açık bir yüzü vardı. Annesinden neden hoşlandığımı bilemiyorum, fakat onu ilk gördüğümde aklıma bir tek kelime geldi ve gayri ihtiyari ağzımdan döküldü: "Fellaha!", köylü kadın.

Onun hakkında anlatılanların hepsini hatırlamaya çalıştım. Onunla konuşurken, biricik oğlu ile aramızdaki insani ilişkiyi hissetmesini çok istedim. Beni yanıtlarken kelimeleri gözyaşlarına karşıyordu, her kelimeyle birlikte, gözlerinden bir damla yaş dökülüyor, perişan yüreğinden bir hıçkırık kopuyordu. Bir yabancıнын karşısında ağlamaktan utandığı için gözyaşlarına hâkim olmaya çalışıyordu, dolayısıyla sesi, güvercinlikteki güvercinlerin çıkardıkları seslere benziyordu. Gülümsemeye çalıştı ve gözyaşlarını içine attı, üzüntü ve kederini saklayamayan yüzü asıldı ve ifadesi değişti.

Geri dönerken içimden ağlamak geliyordu, çünkü sonradan öğreneceğiniz bazı gelişmelerin ardından, Masri'nin ailesi bana olan sevgisini her fırsatta göstermek istiyordu. Çok düşündüm, ama düşüncelerimi burada dile getirmeye hakkım var mı? Bir tek bunu yapmama izin vermenizi istiyorum sizden. Umdenin *dewar*'ının önünde oturuyordum, karanlık gece, kırsal alanın gizemli sesleriyle doluydu. Gizli bir şifre gibiydi, içeride soruşturma devam etmekteydi, orada öylece otururken düşüncelerim denizdeki dalgalar gibi gidip geliyordu. Köye doğru yol aldığımız sırada, bitmek bilmeyen bir acı ve ıstırap gördüm ve ülkemize merhamet göstermesi, çektiği acılardan kurtarması için Allah'a dua ettim. Allah'ın Mısır'ı bu işkence, ıstırap ve kederden ne za-

man kurtaracağını merak ediyordum. Bunun cevabını kimse bilmiyor, ne var ki işler artık böyle gitmez.

İlahi adalet Masri'nin öyküsünün neresindeydi? Adalet diye bir şey olsa, Allah fakirlere elde etmeye çalıştıkları hakları verirdi. Hak onların tarafında olabilir, ama hakkın ne zamandan beri iktidar karşısında bir değeri var ki? Hak, kendi başına çaresiz – elinde tutana geri tepen bir silahtır hak; tahtadan, kırık bir kılıçtır.

Masri'nin ailesinin çıplak ellerinden başka hiçbir şeyi yok, oysa umde güçlü olduğunu, gücünü de Allah'tan aldığını tekrarlamaktan bıkip usanmıyor – galiba doğru da söylüyor! Basit gerçek şu: Allah sadece zenginlerin efendisi olmayı seçtiyse, fakirlerin yapması gereken, kendi efendilerini aramaktır. Belki bir tane bulurlar, kim bilir? Belki de, dünya fakir ve zengini ayıran o devasa ve daima büyüyen uçurumu tanıdığından beri fakirleri bekliyordur.

İşte geldiğimiz nokta bu, diye düşündüm, cepheden dönüp ülkemizde kanlı bir dönemin başladığını görmek. Bir savaştan, bir diğerinin bizi beklediğini görmek için mi döndük? Sanırım bu bizim hatamızdı, çünkü daha dün durdurduğumuz savaşta, arkamızda da bir düşman vardı; işgal altındaki Sina'ya sıkılan her kurşun için, bir kurşun da tutsak edilmiş Mısır'a doğru sıkılmalıydı; onu işgal edenler başka türden: fakirlik, geri kalmışlık, adaletsizlik ve baskı. Fakat biz bunu anlamadık. Tüm gücümüzü açık seçik görülebilen düşmana karşı kullandık ve gözle görülmeyen, habıs, kanserli düşmanlarımızı ihmal ettik. Mazeretimiz vardı. Memlekette kalan insanların bizim yerimize bu görevi üstleneceğini düşündük, fakat maalesef beklentilerimize karşılık veremediler; bu da demektir ki şimdi bu işi bizim üstlenmemiz gerekiyor. Bu iş beklemez – yoksa kanser ulusun vücuduna yayılır ve tedavi zorlaşır. Kim bilir? Hastalık o kadar hızlı yayılabilir ki, tek tedavi, tüm vücudu yok etmek olur. Bu iki çözümden daha iyi olanı bile acı vericidir.

Açık bir şekilde öğrendiğim ders, ülkemizin kendi evlatlarını merhametsizce yiyen bir kediye benzediği. Bu çocuklar birer ba-

lık gibi dünyaya açılıyorlar, büyük balıklar küçük balıkları yutuyor. Ülkemizin bugünkü haline yakından bakın – mayınlarla dolu, fakat emniyette olduğunu sanan garip bir dünya; asabi ve rahat, sevgi dolu ve kötü niyetli, tıka basa doymuş ve aç. Her halû kârda bu topraklar bizim, ancak bir pürüz var: Bu topraklar gerçekten bize mi ait, ne zamandan beri ve hangi birimize ait? Sizce de “bu topraklar bizim” ibaresi değişik anlamlar taşıyor mu?

Keşke (bugünlerde keşke demekten başka bir şey yapamıyoruz!) savaş devam etseydi, ben de kanımdan bir damla dökülebseydim, Nil Vadisinin savunması uğruna dökülecek en son kan damlasını; böylece hikâyenin bana ait bölümünü sonlandırırdım. Fakat Mısır'da savaşların vakti geçti ve konuşma zamanı başladı; kelimeler birbirini tetikliyor, Mısır topraklarında kelimelerden başka hiçbir şeye yer olmayacak.

Keşke... ama bunların hepsini bir kenara bırakalım. Şimdi sadece bir tek görevim var: Susmak. Herkesin kelimeler denizinde yüzdüğü bir zamanda suskunluk daha çok şey ifade eder.

V

SUBAY

O nu tanımadığım ve daha önce bir kez bile görmediğim için Allaha şükrettim. Kıtaya evveli gün geldim ve komutana belgelerimi sundum, hemen ertesi gün bu görev verildi bana; anlaşılan benden başka herkes bu üzücü görevi üstlenmekten kaçınmıştı, itiraz etmeyi düşündüm, ama birtakım mazeretlerle, bana verilen görevi reddederek işe başlamak istemedim, hele de ben ona belgelerimi sunduğum sırada garnizon komutanı bir noktanın üzerinde özellikle durmuşken: “Muvazzaf subay mısın yoksa yedek subay mı?”

“Yedek subay efendim,” diye soruyu yanıtladım normal bir tonda.

Memnun görünmüyordu, hatta bir hayli endişeliydi. Bir sosyal hizmet subayı olarak asli görevimin, ailelerine teslim etmek üzere, şehit askerlerin cenazelerini memleketlerine geri götürmek olduğu söylenmişti. Birliğin sosyal hizmetlerinde üç kişiydik, diğer iki kişiden biri üstegmen bir genç kız, ötekisi de bir kadın binbaşı idi. İkisinden birinin bu görevi üstlenmesini beklemek mantıklı değildi.

Talimatları alıp oradan ayrıldım. Kıtaya katıldığım günden beri otopsi odası en sinir bozucu bulduğum yerdi, iki gün boyunca, oda cesetleri almaya gelen insanlarla dolup taşmıştı – anlaşılan, bu her gün olan bir şeydi. Fakat bu kez, oraya gittiğimde hiç kimseyi görmedim, bu beni şaşırttı, ölen adamın adresini okuduğumda nedenini anladım – Kahireli değildi. Yararlılıklarından ötürü yüzbaşı rütbesi verilen bölük komutanına gittim. Kendimi tanıtıp el sıkıştıktan sonra bu görevde bana eşlik edecek kişileri belirlemesini istedim. Bir düğmeye bastı ve emir erine bölük karargâhının başındaki görevliyi bulup getirmesini söyledi, gereken kişileri o seçebilirdi. Silahlı kuvvetler mensuplarının adresleriyle ilgilenen asker, talimat üzerine alay karargâhından geldi ve söylendiği gibi, merhumun resmi adresinin iki nüshasını getirdi. Asıl nüshayı bana verdi, ben de onun elindeki sureti imzaladım ve köyün nerede olduğunu bilip bilmediğini sordum.

“Bilmiyorum” dedi.

“Yolu sorarsan kaybolmazsın,” dedim, kendimi her şeyin yolunda gideceğine inandırmak için.

Asker gitti ve bölük karargâhının başındaki görevliyle geri geldi, her ikisi de merhumun asker arkadaşının da benimle gelmesinin benim için bir sakıncası olup olmadığını sordu; rahmetlinin en yakın arkadaşıydı ve köye giden yolu bildiğini söylüyordu. “Gitmemesi için bir neden var mı?” diye sordum. “Tam tersine, sizinle gelmek istiyor.”

Bu sırada er kıyafeti içerisinde bir asker içeri geldi, beni ve komutanı selamlayarak, merhumun köyüne gitmek için izin istemesinin acil nedenleri olduğunu söyledi.

“Aynı köyden misin?”

“Hayır.”

“Öyleyse gitmeye neden bu kadar meraklısın?”

“Özel sebeplerden ötürü.”

Komutan kimsenin buna itirazı olmadığını söyledi, sorun onun bizim birliğe bağlı olmamasıydı; cepheye transfer olduğundan bu yana, Birinci Kademe Sahra Hastanesine bağlı sayılıyor-

du. Bu hastane, onu resmi göreve yollayabilecek yetkili tek askeri birimdi. Bunun yanı sıra, bizim birliğe başka bir sıfatla, ana depodan gönderilecek ilaçları teslim almak üzere gelmişti. Köye gitmesi bu vazifesini aksatır mıydı acaba?

Askerin dediğine göre, ilaç üç günden önce gelmeyecekti. Öyleyse, neden gayri resmi bir sıfatla gidemeyeceğini sordu ve komutan onu haklı buldu. Araçta ona yer olmayabileceğinden korktum, bir yandan da inzibattan gelebilecek itiraz ve tacizi düşündüm, ama merhumu tanıyan, belki de ailesini ve köye giden yolu bilen tek kişi o olduğundan, kendi başımıza gidip taşrada kaybolmaktansa onun bizimle gelmesi daha iyi olurdu, hele bir de köye gece varacağımızı düşünürsek. Bu benim ilk görevimdi ve başarılı olmayı çok istiyordum. Resmi görevli olmayan asker, şoför, bir başka asker ve yolda aracın bozulması ihtimaline karşı, bir sivil araba tamircisi görevlendirilmişti. Bu görevde bana eşlik etmeleri için bölük karargâhından emir çıkarttım ve izin verildi.

Merhumun arkadaşıyla bölük karargâhından ayrıldım. Üzgün olduğu açıkça görülüyordu, ama üzüntüsünü yoldaşının ölümüne yorduğundan, hiç üzerinde durmadım. Bir ihtimal, arkadaşı cephede gözleri önünde öldürülmüştü – herkes için çok acıklı bir tecrübe. Orada oturmuş, bazı belgelerin gelmesini beklerken yüzünde kederin yanı sıra başka duygular da okunuyordu; endişe miydi, ölüm karşısında duyulan korku mu, yoksa elem mi? Sağ eli titriyordu, bana bir şey söylemek istediğini, ama söyleyip söylememeye bir türlü karar veremediğini net olarak hatırlıyorum; arkadaş canlısı, sosyal bir insan olmama ve insanlarla kolayca tanışabilmeme rağmen, belki de onu bu konuda yeterince teşvik etmedim. Yeni bir subay olduğumdan konuşmaya çekindiğini düşündüm, aptallık etmişim. Yüzünden heyecanla kanşık bir huzursuzluk okunuyordu ve ellerini öyle bir oğuşturuyordu ki neredeyse kanının akışını durduracaktı. Gergin bir şekilde eliyle kafasına vurdu.

“Bir sorun mu var asker?” diye sordum.

Ağzını açtı, neredeyse konuşacaktı, ama ağzından tek kelime

çıkmadı. Bana gelince, durup bekleyecek zamanım yoktu. Onu orada, eninde sonunda kaçınılmaz olarak ortaya çıkacak bir yük ve sır la baş başa bırakarak dışarı çıktım. Köye varıp bütün hikâyeyi duyduktan sonra, onu vaktinde dinlememiş olduğuma üzüldüm – ona yardım edebilir, onunla arkadaş olabilirdim. Acaba bu bir şeyi değiştirir miydi ya da olanları önleyebilir miydi? Sanmıyorum, çünkü durum çok ciddiydi ve doğuracağı sonuçlar önemliydi. Benimle birlikte gelecek ekibin lideri olan onbaşıyı aradım ve merhumun eşyalarını getirmeyi unutmamasını söyledim.

“Masri’nin birlikteyken çektiirdiği fotoğrafları da unutmasın,” diye ekledi arkadaşı.

“Masri kim?” diye ona sordum.

“Merhum,” diye yanıt verdi.

“Masri’nin onun takma ismi olduğunu, elimdeki belgelerde ise gerçek isminin geçtiğini düşündüm.

“Masri. Bu onun lakabı mıydı?” diye sordum.

“Fakirlerin lakabı olur mu?” diye cevap verdi ve açıklamaya devam etti: “Elinizdeki belgelerde geçen isim doğru, Masri’yi sözlük anlamında kullanmadım. Bu topraklardaki herkesin adı ‘Masri’ değil mi?”

Oldukça normal görünüyordu, ancak köye doğru yol alırken, “Masri” adını kullanmamam için beni uyardığında bu işte bir tuhaflık olduğunu sezdim, bilmediğim şeyler vardı, ama o zaman üzerinde pek durmadım.

Karargâha gittiğimde, bölüm sorumlusu kadına bundan sonra yapılması gereken işlemleri sordum. Bana verebileceği, basılı bir talimatname ya da bir kitapçık var mıydı acaba? Böylelikle formaliteleri eksiksiz yerine getirebilirdim. Sorumu gülümseyerek yanıtladı; yazılı talimatname ya da kitapçık bulunmadığını, bu gibi durumlarda yapılması gerekenleri, daha önce bu işleri yapmış olanlardan öğrendiklerini söyledi.

Kalem kâğıt getirdi ve yapılacak işleri not etmemi rica etti. Ona, kuvvetli bir hafızam olduğunu, hiçbir şeyi unutmayacağımı söyledim.

“Herkes öyle söyler,” dedi neden bahsettiğini bilen biri edasıyla, “fakat sıra yapılacak işe gelince pek çok şeyi unuturlar.” İtaatkâr bir şekilde yazmaya başladım.

“Bir silahlı kuvvetler mensubunun (subay, astsubay, er ya da erbaş) şehit olması durumunda, defne ilişkin aşağıdaki on işlem, sırasıyla yerine getirilmelidir.” (Subaylara ilişkin hükümlerin, astsubay ve erata ilişkin hükümlerden bir hayli farklı olduğunu sonraları öğrendim.)

“1. Silahlı Kuvvetler Basım Yayım Dairesinin hazırladığı formda, vazife başında ölüm belgesi ya da şahadetname bulunduğu teyit edilir. İfade veren iki şahide imza ettirilen şahadetname Genel Kurmay Başkanlığına ve şehidin bağlı bulunduğu birliğin en üst komutanlığına tasdik ettirilir. Okunaklı bir şekilde doldurulan form, vefat tarihi, saati ve yeri hakkında ayrıntılı bilgi vermeli ve vakanın bir özetini içermelidir.

“2. Eğer harekâtın koşullarından ötürü belge hazırlanmadıysa, vazife başında ölümü teyit etmek ve eksik bilgileri tamamlamak üzere, aylık teftiş heyetinin gözetimi altında bir soruşturma heyeti oluşturulur.

“3. Merhumun ailesine derhal ulaşmak için tek yol merhumun adres bilgisi olduğundan, merhumun adresini bildiren resmi bir belge tedarik edilir. Adres, sorumlu bir subay ya da en azından vekili tarafından teyit edilmeli ve en son adres kütüğünden, tercihen, halihazırda devam eden harekâtların kaydedildiği adres kütüğünden alınmalı, çünkü genellikle bu en doğru bilgidir.

“4. Muharibin kendi el yazısıyla kaydetmiş olduğu, ölümü halinde vârisinin kim olacağına dair beyanatının sureti talep edilir. Dosyasında birden fazla beyanat bulunuyorsa en son beyanatı geçerli sayılır.

“5. Vazife başında ölen askerin üzerinde bulunanların vârisine teslim edilmesi. Eşyalar zapta geçirilir, teslimatta belge vârise imzalatılır.

“6. Cenaze masraflarının ödenmesi: Personel Dairesi, subay ya da astsubaya ilişkin mevzuata uygun olarak meblağı tespit ederek, merhumun ailesine acil maddi yardımı yapar.

"7. Merhumun vazife başında öldüğüne dair, birliğinden alınan rapora dayanarak, birliğine en yakın sağlık ocağından vefat raporu ve defin ruhsatı alınır.

"8. Merhumun, birliğin otopsi odasında gömülmeye hazırlandığı, kefene sarıldığı ve memleketine gönderilmeden önce sıkıca kapatılmış bir tabuta konduğu teyit edilir.

"9. Şehit cenazesi memleketine vardığında, subay durumu yerel makamlara bildirir ve cenaze derhal köy mezarlığına yollar. Subay daha sonra, merhumun akrabalarının kimliklerini tasdik eder ve yerel makamların eşliğinde onları mezarlığa götürür. Mezarlıkta, merhum, ordu aracından alınıp, tabutu hiç kimse tarafından açılmadan derhal toprağa verilir.

"10. Sosyal hizmetler subayı görevden döndüğünde, aldığı önlemler hakkında ayrıntılı bir rapor yazar, ayrıca (işlemler hakkında değişiklik önerme yetkisi olduğundan) öneri ve tavsiyelerini bildirir."

Yapılması gereken on işlemi not ettiğim kağıtları aldım ve iyice inceledim. Sonra da bir eylem planı hazırladım. Bana eşlik edecek resmen görevli olmayan askeri çağırarak, ona defin ruhsatını ve vefat raporunu alma, merhumun vârisinin kim olduğuna dair mühürlü ve onaylanmış beyanatı bulma, defin hazırlıklarının (aklıma gelmişken söyleyeyim, şehit olan kişinin cesedi yıkanmaz) sorumluluğunu üstlenme görevlerini verdim. Ben de işin mali kısmını öğrenmek üzere Personel Dairesine gidecektim. Başka bir askere, sefer görev emri alması ve benzin deposu ile yedek deponun doldurulması için gerekli yazılı emri edinmesi talimatını verdim. İki saat sonra onlarla otopsi odasında buluşmak üzere oradan ayrıldım.

Gündelik işleriyle meşgul binlerce insanla, genç erkek ve kadınlarla dolu hareketli caddeye çıktığımda, bizi onlardan ayıran derin uçurum karşısında hayrete düştüm. Derken, iftardan sonra arkadaşlarımla buluşmak için sözleştiğimizi hatırladım; onlara subaylığımın ilk mesai gününü anlatacaktım. İftardan önce dönemeyeceğime göre, buluşmamız mucizelere kalmıştı. Grup-tan birini arayıp, sözleştiğimiz gibi onlara buluşamayacağım için

özür dilemeye karar verdim. Bir göreve yollandığımı, devletin içinde bulunduğu hassas durumu göz önüne alarak, görevin niteliği hakkında telefonda bilgi veremeyeceğimi, dönünceye kadar açıklama yapamayacağımı söyleyecektim. Sıradan bir vazifeydi, ama özel bir durum söz konusuymuş gibi davranmanın sakıncası yoktu.

Aguza'da –Kahire'de bir orta sınıf mahallesi– üç arkadaşla birlikte kiraladığımız dayalı döşeli bir dairede buluşacaktık. Grubumuzdan biri benim gibi ordu mensubuydu, diğeri, kız çocuklarıyla dolu bir ailenin tek erkek çocuğu olduğundan askerlikten muaf tutulmuştu, dördüncüsü ise, hiç söz etmemeyi tercih ettiğim bir yöntemle askerlikten paçayı kurtarmıştı. Apartmanda telefon yoktu ve herkes kafasına göre takılırdı; tek kural, saat kaçta geleceğini ötekilere önceden bildirmektir, böylece kimse diğere engel olmazdı. Geri döndüğüm zaman onlardan biriyle görüşmeye karar verdim. Birkaç şey almak için eve gitmeyi düşündüm –iç çamaşırı, pijama, tıraş bıçağı ve havlu– fakat sonra fikrimi değiştirdim, çünkü herkes merhumun köyündeki işlemlerin bir saatten fazla sürmeyeceğini, hatta birkaç dakika içerisinde sona erebileceğini söyledi. Merhumun ailesi beni oğullarının tabut içinde dönüşünün hüznüyle ilişkilendireceğinden, gidiyorum dediğimde kimse beni engellemeye çalışmayacaktı.

Kız arkadaşım aklıma geldi; pürüzsüz, esmer cildini ve Aguza'daki dairede, diğerlerinden izin aldıktan sonra, onunla geçirmeye niyet etmiş olduğum o harika akşamı düşündüm. Arkadaşların büyük ihtimalle bıyık altından gülerek bana göz kırpar ve harika bir gece geçirmemi dilerdi. Neredeyse kızacak, hatta öfkelenecektim; kız arkadaşıma ulaşmam mümkün değildi ve kararlaştırılan saatte apartmanda olmamam, aylar sürecektir serzenişlere ve münakaşalara yol açacak, mazeretler gösterip açıklamalar yapmam gerekecekti.

Dairede çalışan sivil memurlarla subayların konforu yerindeydi. Bastıkları halılar o kadar kalın ve yumuşaktı ki, insanın ayakları içine gömülüyordu; çalışma masalarının yanındaki sobalar (henüz kış olmamasına rağmen) sıcacık yanmaktaydı, elle-

rinin altındaki telefon alıyor ve onları karşılarındakinin nasıl olduğundan haberdar ediyor, etin fiyatını bildiriyor, tavuk ürünleri edinmek için yardım öneriyor, doların karaborsadaki son fiyatını ya da güzel bir gece geçirebileceğiniz yerlerin adresini belirtiyordu. İki gün önce Mısıroğullarından birinin Mısır ğruna şehit olduğunu bildiren belgeleri teslim ettim. Belgelere bakarken biraz saygı göstermelerini bekliyordum doğrusu ve görevim çok anlamlı olduğundan, yerine getirebilmem için bana gerekli tüm yardımı yapacaklarını umuyordum. Dolayısıyla, demir parmaklığın arkasında oturan adam önce kızgın kızgın belgelere, daha sonra da saatine bakıp soğuk bir şekilde “Buraya daha evvel gelmeliydin arkadaşım!” deyince şaşırdım.

O belgeleri tetkik ederken ben de onun suratını inceledim. İfadesi değışmedi. Belgeleri bana geri verdi ve “şahadetname üzerindeki mühür iyi çıkmamış, tekrar mhrletilsin,” dedi.

Ona birliğin cephede bulunduğunu söyledim.

“N’olmuş yani?” diye yanıtladı.

Askerin  gün önce öldüğünü açıkladım ona. Sessiz olmamı işaret etti ve sağındaki küçük kapıyı göstererek müdürle görüşmemi söyledi. Müdür elinde upuzun bir tespihle oturuyor ve kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Onunla konuştum ama tekrarlamakta olduğu kelimeleri bitirmeden cevap vermedi. Sol eliyle belgelere uzanırken, sağ elinin parmaklarıyla hla tespih çekiyordu. Uzun uzun belgelere baktı. Dudakları yine kıpırdıyordu, bunun, önündeki belgeleri okuduğu anlamına geldiğini mit ettim. Deminki memurun itiraz sebebini öğrendikten sonra, memurun doğru hareket etmiş olduğunu ve sadece talimatlarla uyduğunu söyledi. Tartışmamız sinir bozucu ve oldukça gereksizdi. Sonunda, ortada çok hassas bir durum olduğundan ve tartışarak çok zaman kaybettiğimizden, bir çözüm önerdi. Belge zerindeki mührün gerçek olduğuna dair bir beyanat hazırlamamı söyledi, bu beyanatta şahsımla ilgili bütün detaylı bilgiler bulunacaktı, ayrıca mührün sahte çıkması durumunda tüm sorumluluğu stlendiğimi de belirtecektim.

Yorgun argın hastaneye döndüm, ihtiyacımız olan belgeleri

getirecek olan insanları beklemeye koyuldum. Bu arada, arkadaşlarımdan biriyle irtibat kurup, önceden kararlaştırıldığı gibi buluşamayacağımızı söyleyebildim. Sonunda hepimiz toplandık ve içinde naaşın bulunduğu tabutu arabanın arkasına yerleştirdik. Tamirci, merhumun arkadaşı ve benimle birlikte gelmek üzere görevlendirilmiş iki adamdan biri tabutun yanına oturdu, diğer görevli ise benimle şoförün arasına yerleşti. İkinci vaktiydi. Kahire'den ayrılmadan önce, yolculuğun ne kadar süreceğini hesapladık ve iftar vaktinden sonra köye varacağımıza kanaat getirdik. Orucumuzu yol üstünde, Tanta'da bozmak zorunda kalacaktık, sonra yolumuza devam edecek ve iftardan sonra uygun bir vakitte köye varacaktık.

Üzerinde adres yazılı kâğıdı unutmadığımdan emin olmak için cebimi karıştırdım. Uzun bir yolculuk olacaktı. Araç rahat değildi ve durgun sonbahar havası boğucuydu. Kahire-İskenderiye Delta otobanında batıya doğru gidiyorduk, yüzümüze tatlı, solgun sarı bir güneş vuruyordu. Cenaze arabası yavaş gidiyordu ama şoför, diğerlerini geride bırakabilecek nitelikte olduğunu söyleyerek arabasını savundu. Yüz altmış kilometreye kadar çıkabilen hız göstergesini işaret etti. Fakat kazaları önlemek için—özellikle de aracın hep otobanda gittiğini hesaba katarak—ulaştırma komutanlığı hızı saatte altmış kilometreye düşürmüştü.

Kafamı pencereye yasladım, aracın sarsıntılılarıyla uyuklamaya başladım. Yanımda oturan adam da uykuya dalmış olmalı ki, şoför ikimizi de uyandırarak, otobanda araba süren birinin yanında oturan insanların yapması gerekenler üzerine uzun bir nutuk çekti. Şoförün yanında oturanlar uyuduğu için bu kadar çok kaza olduğunu söyledi. Çok seyahat edermiş ve yanında oturanların sohbetine güvenirmiş; yanındaki gerçekten hoşsohbet biriye hiç uykusu gelmezmiş. Hikâyeler, anekdot ve destanlar en ilginç sohbet konuları olurmuş. Bilimsel ve siyasal konuların tek kelimesi bile derhal uykusunu getirirmiş.

“Ya hoşsohbet bir yolcu bulamazsanız?” diye sordum.

Güldü ve yavaşladı. Sonra kepini çıkarıp, vitesine astı ve konuşmaya başladı. Araba kullanmayı, zamanında İngiliz ordugâh-

larında şoförlük yapmış birinden öğrenmişmiş; bu adam ona, yalnız seyahat ettiğinde arabanın sarsıntısı yüzünden uykusu geldiği zaman alınacak önlemler olduğunu anlatmış ve bunları çarpım tablosu gibi ezberlemesi gerektiğini öğretmiş. Birincisi, uzun kış gecelerinde büyükannenden dinlediğin öyküleri anlatarak kendi kendine konuşmakmış. Gelgelelim öyküler her zaman işe yaramayabilirmiş, ilgisinin dağıldığını fark ettiğinde, ikinci adıma geçer, uyanmak için ısıklıkla basit ve bildik melodileri çalar, yüksek sesle şarkı söylermiş.

Daha önce işitmediğim şeylerden bahsetmesine rağmen sıkıldım. Konuşmayı kessin diye, “tüm bunlar işe yaramadığında ne yaparsın?” diye sordum.

İyi bir soru, diye yanıtladı; bir subayda pek rastlamadığı bir zekâ belirtisiydi bu. “Uyanık kalmayı beceremediğim takdirde,” dedi, “uyguladığım bir yöntem daha var, ne olduğunu biliyor musunuz?”

“Tabii ki hayır!” diye yanıtladım şaşkınlıkla.

Öyleyse size söyleyeceğim dedi ve bir tek Allah’tan ödül beklediğini belirtti. Bu son yöntem saçını çekmekti, sağ ya da sol elini kullanmana bağlı olarak bir elinle direksiyonu tutarken, diğer elinle saçını çekermişsin.

Arkadakiler şoför mahalline tak tak vurunca konuşmasına ara verdi, durmamızı istiyorlardı. Arabadan indiğimizde arkada oturanları ter içinde ve suratları kıpkırmızı halde bulduk. Neredeyse boğulduklarını, tabuttaki cesetten yayılan kokunun çok kötü olduğunu, aralarından birinin bu yüzden kustuğunu söylediler. Önce otopsi çadırında, sonra da hastanenin doğru dürüst teçhizatı olmayan otopsi odasında (gerçi Mısır’ın verdiği dört savaşta da cesetler ağırlamış; görevli asker öyle demişti o gün) toplam üç gün beklemiş bir cesedin yanı başında oturmanın ne kadar zor olabileceğini anladım.

Şoför radyatöre su koyarken açık havada oturup dinlendik. Yolculuğun geri kalan kısmında bir an bile sessizlik olmadı. Hep şoför konuşuyordu, bu sefer de şehit olan askerlerin ya da hastanede sıradan hastalıklardan ölen insanların cesetleriyle yaptığı

yolculukları anlattı. Konuşması yüksekte atmaya dönmüştü. Onu diğerlerinden ayıran şey çelikten sinirleriymiş, aracın daha önceki sürücüsü cesetlerle yaptığı yolculuklar yüzünden cinnet geçirmiş ve akıl hastanesine kapatılmış. İşte ispatı! Bu asker, bir aileye ölüm haberinin verildiği ana tanıklık etmiş, ailenin cenaze törenindeki davranışlarını izleyince sinirleri bozulmuş, bu da hastalığa yol açmış. Oysa kendisi, üç senedir bu nahoş işi yapmaktaymış, akli da hâlâ sapasağlam yerinde duruyormuş.

Son olarak, bugün cesedini taşıdığımız kişi hakkında konuştu, Allah rahmet eylesin diyerek onun hakkında bildiklerini anlattı. Bana rahmetlinin köylü mü, kasabalı mı yoksa bir şehirli mi olduğunu sordu, ben köylü olduğunu belirtince, kederlerinde aşırıya kaçmalarına rağmen köylülerin cesur ve cömert olduklarını söyledi.

Güneş neredeyse batıyordu, iftar vaktinin geldiğinin farkındaydık çünkü trafik azalmış ve etraf birden sakinleşmişti. Orucumuzu bozmak için yol üstündeki ilk köyde durduk; lokantaya gitmek istemiyordum, askerlerden ikisi çarşıya yiyecek bir şeyler almaya gitti. Kahveye de gitmek istemedim, dolayısıyla araçta oturup yakınlarda bir yerden getirdikleri çayı içtik ve alelacele bir şeyler yedik. Er ve tamirci yakındaki bir kahveye gidip nargile içmek için izin isteyince onlara bir an önce gidip gelmelerini söyledim.

Gece bastırıldığında köye doğru yola koyulduk. Merhumun arkadaşı izlememiz gereken yolu hatırlamaya çalıştı, ama ben kaybolacağımızdan korkuyordum. Otobandan ayrılıp toprak bir yola girmemiz gereken noktaya geldik. Yol, merhumun arkadaşının kafasına kazılıydı, dolayısıyla bana anlattığı nirengi noktalarını seçmek kolay oluyordu. Tren istasyonunun bitişiğindeki ilkokulun yanında bir üstgeçit olduğunu söylemişti. Okulun arkasında, demiryolu işçilerinin evleri vardı ve bu evlerin karşısında, toprak yola girmek için geçilmesi gereken bir hemzemin geçit bulunuyordu.

Bu yola girince kendimizi zifiri karanlıkta bulduk. Durduk, merhumun arkadaşı arabadan inerek geçide doğru yöneldi. Ge-

çit görevlisinin üzerinde çay demlediği ateşin ışığı görünüyordu. Merhumun arkadaşı köyü sordu, görevli cevap vermek yerine yanında oturan köylüyü işaret etti. “Şanslısın,” dedi köylüye dönüp ve merhumun arkadaşına, böylesi kutsal bir anda sevap işliyor olacağımızı, çünkü yanında oturan köylünün de aynı köye gitmek için bir araç beklediğini söyledi. Köylü bizimle gelir ve bize yolu gösterirdi.

Köylü yerinden kalktı, toprak zemin üzerinde oturmuş olduğundan ayağa kalkınca cellabasını silkeledi. Görevli onu elinden tuttu ve bize çay ikram etti (çaydanlıktaki suyun hafifçe fokurdadığını duyabiliyorduk) fakat teşekkür ederek teklifini reddettik. Köylü minnettar olduğunu ifade edip, bizi Allah’ın gönderdiğini söyleyerek arabaya bindi; hiçbir araba gelmeseydi geceyi geçitte geçirmek zorunda kalacaktı ve tabii ki, çoğunlukla sabaha kadar hiç araba geçmezdi.

“Uzak mı?” diye sordum.

“Hayır, fazla uzak değil,” dedi.

“Kaç kilometre?”

Cevabı farklı bir birimle verdi: “Yürüyerek iki saat, arabayla on beş dakika.”

Şoför lafa karıştı. Bu durumda, engin tecrübelerine dayanarak, en azından on kilometrelik bir yol olduğundan emindi. Köylüye niye yürüyerek gitmediğini sordum, üstelik burada hava gayet temizdi. Güldü. Köyü, kır yerini tanımadığımı belli etmişim; insanları, evleri ve dükkanları koruyan, tepeden tırnağa silahlı polislerle dolu, günbatımından şafak vaktine dek renkli ışıklar denizinde yüzen bir şehirden geldiğimi söyledi. Burada ise, “Kurtları köpeklerin üstüne salarlar.”

Anlamadım. Adam sözlerine devam etti; hatırladığı kadarıyla, sakin, huzurlu ve uyumlu bir hayatları vardı. Fakat son zamanlarda, geceleri adam kaçırان, cinayet işleyen ve soygun yapan çeteler ortaya çıkmıştı; bu tür olayların sayısı giderek artıyor, geleceğin neler getireceğini kimse bilmiyordu. Cömert, anlayışlı ve uyumlu insanların yaşadığı huzur dolu kırlık yerde böyle olaylar olacağı kimin aklına gelirdi? İyi kalpli birine benziyordu,

onu sevdim – ama sonraki bütün dertler onun yüzünden başıma za geldi. Çete hikâyelerini anlatmayı bitirdiğinde hepimizi bir sessizlik sardı, yalnızca toprak yolda yavaşça ilerleyen araba tekerleğinin bozduğu bir sessizlik. Birdenbire köylü bana döndü. “Köyde kimi göreceksiniz?” diye sordu.

Belgelerde belirtildiği şekliyle merhumun babasının ismini söyledim. İsmi net bir şekilde hatırlıyordum, çünkü belgeleri defalarca okumuştum.

“Köyün umdesi” dedi, “ve şu sıra köyde.”

Şoför, her konuşmaya maydanoz olmaya kararlı bir şekilde, aracın arkasını işaret ederek, köylüye “bir şehit taşımak üzücü” dedi.

Adam panik halinde göğsünü yumrukladı. “Allah bizi kaza-dan beladan korusun! Kim?”

“Umdenin oğlu.”

“Ama umdenin oğullarından hiçbirisi tedavi görmek için kente gitmedi ki, yoksa bir kaza mı oldu?”

“Ne demek istiyorsun?” diye bağırdı şoför öfkeyle, “Savaşta öldü!”

“Savaşta mı?” diye sordu köylü.

“Ah! Sonunda anladı!”

Adam bir an düşündü, dikkat kesilmişti. Birdenbire elini kaldırdı: “Ama umdenin oğullarından hiçbirisi askerde değil ki!”

“Bunu da nereden çıkardın?” diye sordu merhumun arkadaşı, ilk kez konuşuyordu.

“Bundan eminim.”

“Biz de eminiz.”

Bir an sessizlik oldu, hiçbirimiz ikna olmamıştık. Kafası karışan ve huzursuzlanan köylü, yüksek sesle düşünmeye başladı. “Umdenin bütün oğulları askerlikten muaf tutuldu” dedi, “şimdi de askere alınma yaşını geçtiler zaten. Askere gitmiş olması gereken bir tek oğlu var, o da en gençleri ve şu an köyde.”

“Onu en son ne zaman gördün?”

“Bu sabah. Selamlaştık.”

“Belki umdenin senin tanımadığın bir oğlu vardır,” dedi mer-

humun arkadaşı buruk bir şekilde.

Köylü, sohbete hâkim olan alaycı tonu hissetmişti, daha da alaycı bir tonla yanıtladı; "Kim bilir? Belki de umdenin oğlu sihirli bir güce sahiptir ve iki yerde birden var olabiliyordur. Ne de olsa mucizeler çağında yaşıyoruz!"

Böylelikle kendimi tuhaf bir meselenin ortasında buldum. Köylü gevezelik etmeye başladığında, konuşmasının, yolculuğun daha çabuk geçmesini sağlayacak boş bir sohbet olduğunu düşünmüştüm. Anlattıklarının bizi bir sorunla karşı karşıya getireceğinin farkına varmadım – öngöremediğim ve nasıl çözülebileceğini bilmediğim bir sorun. Bu ilk görevde başarılı olamamam, birlikteki geleceğimi etkileyebilirdi. Endişemi azaltmak amacıyla, merhumun adını söyledim.

Köylü ilk kez öfkелendi. "Karı kılıklı!" diye bağırdı. "Umdenin en küçük oğlu," diye devam etti, "karı kılıklının teki, köyde kime sorsanız söyler."

"Bugün karşılaştığın kişi o mu?"

"Evet, ta kendisi." Sonra kafası tamamen karışmış bir şekilde sordu, "Ama köydeyken, nasıl olur da şehit düşer?"

"Belki de vekâleten şehit düşmüştür," dedi merhumun arkadaşı sessizce.

Köylü ne bunu ne de merhumun arkadaşının şu son sözlerini anlamadı: "Mısır'ın ona tanıdığı vekâlet yetkisiyle."

Şoföre durmasını ve farları açık bırakmasını emrettim, sonra köylüyü de yanıma alıp arabadan indim. Belgeleri çıkardım ve merhum hakkındaki bilgileri tekrar gözden geçirdim: Adı, köyünün ismi ve baba mesleği. Tüm ayrıntılar doğru, dedi adam – ne var ki, belgelerin şehit olduğunu belirttiği genç adam köydeydi. Arabaya bindik, kötü bir şey olacağını sezmiştik, karanlık düşüncelerle dolu endişeli bir sessizliğe gömüldük ve şoför tekrar hareket etti. Daha önce de böyle şeylere tanık olduğunu söyledi; bu ilk defa olmuyordu. Ona bağırdım, lafını bitiremeden sustu. Daha hızlı gitmesini söyledim, bir yandan da köylüye söylediklerinden emin olup olmadığını son kez sordum.

Biraz sabırlı olursak, merhumu bana kendi elleriyle sağ salım

getireceğini söyledi. Elimizdeki bilgilerin doğru olup olmadığını merhumun arkadaşına sordum ve muğlak bir yanıt aldım: “Köye vardığımızda göreceğiz.”

Sinirlerime hâkim olamıyordum. Birlikte, karşıma çıkabilecek bütün olası durumları ve alınması gereken önlemleri soruşturmuştum; fakat henüz canlı olan bir adamın cenazesini taşıma talimatıyla göreve yollanacağım hiç aklıma gelmemişti. Şoföre tekrar durmasını emrettim, arabadan indim ve aracın arka kapısını açtım. Onbaşıya tabutu sallamasını söylediğimde şaşırdı; ona, merhumun gerçekten tabutun içinde bulunduğundan emin olmak istediğimi söyledim. Tabutu –güçlülükle– sarstıktan ve deliklerden birine gözünü dayadıktan sonra, sinirli bir şekilde, çalınma ihtimali mi vardı diye sorarak, cesedin orada olduğuna beni ikna etti. Canım konuşmak istemiyordu, bana merhumun eşyalarını vermesini söyledim. Hepsini gözden geçirdim ve sivil kimlik belgesini aldım, köylüyü çağırarak araba farının ışığında kartı ona gösterdim. Kartı gözlerine o kadar yaklaştırdı ki, canını acıtacak diye korktum, neredeyse kartı gözüne sokacaktı.

“Bu Masri’nin fotoğrafı,” dedi tedirgin bir şekilde, “umdenin gece bekçisinin oğlu.”

Adam okuma yazma bilmiyordu, bu nedenle ona tüm ayrıntıları okudum. Karttaki, umdenin oğlunun ismiydi.

Köylü her şeyi özetledi: “İsim, umdenin oğlunun ismi, ama fotoğraf gece bekçisinin oğluna ait.”

Çok şaşırmıştım. Birliğe geri dönmeyi düşündüm, ama cesetten yayılan koku bunun pek de uygun olmadığını gösteriyordu; köylü, köyün ışıklarını gösterip neredeyse vardığımızı söylediğinde hemen bir plan yaptım.

Köye geldik ve umdenin *dewar*’ının önünde durduk; hepimiz araçtan inerek içinde bir telefon ve birtakım silahlar bulunan küçük bir odaya gidip oturduk. Umde ve büyük oğullarının namazda olduğunu söylediler. Köylü bir ara gözden kayboldu, bir süre sonra dönüp kulağıma umdenin en küçük oğlunun evde olduğunu fısıldadı. Onunla görüşmek istediğimi söyledim; el bebek gül bebek büyütülmüş gibi görünen bir delikanlı geldi karşıma.

Ona ismini ve kendisiyle ilgili başka ayrıntıları sordum, verdiği yanıtlar elimdeki bilgilere uyuyordu, fakat kimlik belgesini göstermesini istediğimde, babasının son üç aydır belgeyi gece gündüz yanından ayırmadığını ve bilmediği bir sebepten dolayı ona vermediğini söyledi. Askerlik durumuna gelince, tüm bildiği, okulu bitinceye dek askerliğinin ertelendiği idi. Tecil belgesinin nerede olduğunu sorduğumda, okulda olduğunu söyledi; okula kimin verdiğini sorduğumda ise babasının verdiğini belirtti.

“Tecil belgesini gözlerinle gördün mü?” diye sordu merhumun arkadaşı.

“Hayır, ama olduğunu duydum. Yani, bir tane olmalı, askere gitmediğime göre.”

Tam o sırada umde, arkasında oğulları ve birkaç bekçiyle çıkageldi ve bizi selamladı. Belgeleri çıkarıp konuşmaya başladım, haberin onu şaşırtmaması beni hayrete düşürdü. Benden bütün istediği, belgeleri, merhumun eşyalarını ve cenazesini teslim edip adamlarımla hemen oradan ayrılmamdı. Kendime hâkim olmaya çalıştım. “Rahmetli gerçekten oğlunuz muydu?” diye sordum.

Hemen yanıt vermedi, bu sırada merhumun arkadaşı beni hızla dışarı çıkarıp arabaya doğru sürükleyerek olayı baştan sona anlattı.

“Bütün bunları biz yola çıkmadan önce biliyor muydun?” diye sordum.

“O şehit olmadan önce bile biliyordum” dedi.

Koluna yapıştım, neredeyse ona vuracaktım, ama kendimi tuttum. Yanıtlayamadığım bir soru takılmıştı kafama: Niye Kahire’den yola çıktığımızda merhumun arkadaşı beni bu karmaşık mesele hakkında uyarmamıştı? Susup işlerin böyle gelişmesine göz yumarak merhuma ve ailesine iyilik ettiğini mi düşünmüştü. Belki de sadakatinden ötürü böyle davranmıştı. Bu, böyle bir görevi üstlenmekten çekinmesine rağmen niçin ısrarla bizle gelmek istediğini açıklıyordu.

Merhumun arkadaşı beni sakinleştirdi. Şimdi asıl meselenin bu olağandışı durumla ilgilenmek olduğunu söyleyerek umdenin kudreti ve tahakkümüne karşı beni uyardı. İşlerin daha da

kötüye gitmesini engellemem gerektiğinin farkına vardım: Umde savaşa hazırlanan bir adam gibi tetikte beklemekteydi. Ancak, çökük yanaklı bir köylü omzunda bir tüfekte ağlayarak ve bağırarak içeri girdiğinde durum değişti. “Ben şehidin babasıyım,” diyerek bize doğru yaklaştı.

Umdenin tepkisi yıkılmaktan ziyade geri adım atmak oldu. Her şey kalabalık bir köylü kitlesinin önünde cereyan etti – neredeyse bütün köy halkı *dewar*’ın önünde toplanmıştı. Umde beni evine götürmeye çalıştı, ama reddettim; ardından, cenaze arabasının derhal mezarlığa gitmesini emretmemi istedi, yine reddettim. Bir isyan çıktığı takdirde bundan benim sorumlu olacağımı söyledi. Köy çetelerle kaynıyor dedi; görülmesi gereken eski hesaplar vardı ve Mısır tehlikeli bir döneme girmişti. Haliha-zırdaki tehlikeli durumun yol açacağı sonuçlardan sorumlu tutulamazdı.

Kahire’ye geri dönebilmek için, cenazeyi, belgeleri ve merhumun eşyalarını ona vermek üzereydim. Altüst olmuştum, tir tir titriyordum. Masri’nin arkadaşı olaya müdahale ederek, ilçe karakoluna gitmemiz için bana yalvardı. Umde köpürdü. Kendisinin hükümetin köydeki temsilcisi olduğunu ve eğer bir sorun varsa bununla bizzat ilgileneceğini söyledi. Onun yönetimi altındaki bir köyde olduğumuz sürece, o göndermediği takdirde polise gitme hakkına sahip değildik.

Üç seçeneğim vardı. Birincisi, köyün bağlı olduğu ilçe karakoluna gitmek ve gerekenleri yapmak. Ancak sorunun askeri bir yönü de vardı ve bize verilen talimatlara göre, bundan sonra meseleyi ele alması için en yakın askeri polis noktasına gitmemiz gerekiyordu – fakat gecenin zifiri karanlığında orayı nasıl bulacaktım? Üçüncü seçeneğim ise, Kahire’ye geri dönmekti. Orada komutan meseleye el koyardı. Ne yapacağıma bir türlü karar veremiyordum.

Ben umdeyle konuşurken köylüler sorunu halletti. Gece bekçisi dışarı çıkmıştı ve köylüler bir araya toplanmıştı – anlaşılan, onun söyledikleri üzere *dewar*’a doğru yaklaşmışlardı. Umdenin kanını içmek, intikam, toprak, onur, toprak reformundan geri

dönüş ve polise anlatılması gerekenler gibi laflar geliyordu kulağıma. Birisi umdenin yanına gidip ona bir an önce harekete geçmesini söyledi, ancak o bir şey yapamadan ben harekete geçtim. Adamlarımı aldım ve silah odasını terk ederek insan seli arasından geçtim. Bu kadar insanın toplanmasına şaşırmıştım; bu büyük kalabalığın nereden geldiği konusunda hiçbir fikrim yoktu.

Araca ulaşmak güçtü, kalabalıkta itiş kakış ilerlerken kulağıma bazı konuşmalar çalındı. Köylüler ilçe karakolunu olanlardan haberdar etmemi ve umdenin adamları bana saldıracak vakit bulamadan harekete geçmemi istiyorlardı. Olay kolaylıkla ispatlanabilirdi, deliller ortadaydı ve umde ilk kez açık veriyordu. Cenazeyi ona bırakırsam, sorumlu olurum. Arabaya binmeye çalışırken bir adam yanıma geldi ve umdenin kendi oğlu yerine gece bekçisinin oğlunu askere gönderdiğini yeni öğrendiklerini söyledi. Şimdi bunun ifşa edilmesi gerekiyor, dedi.

“Bütün bu olanlara daha ne kadar katlanacağız?” diye sordu. Biraz mürekkep yalamış birine benziyordu. “Savaş zamanında bile!” diye devam etti. “Mısır’da her şeyi, toprağı, suyu, havayı, insanları berbat etmelerine göz yumduk: Ama Mısır topraklarını savunma şerefini ayaklar altına almalarına müsaade etmeyeceğiz! Asla!”

Adamın sözleri bunun düpedüz suç olduğunu idrak etmemi sağladı ve ellerime tabuttaki cesedin kanı bulaşmış gibi hissettim. Harekete geçmeliydim. Bu eşi benzeri olmayan, çok zekice işlenmiş bir suçtu – bir soygun, cinayet ya da evrakta sahtecilik değildi. Henüz adı konmamış bir suçtu, çünkü daha önce hiç işlenmemişti, Mısır’da ya da başka bir yerde. Derhal harekete geçmek gerekiyordu, Mısır’da umde gibi adamlar bulunduğu sürece bunun tekrarlanmayacağını kim garanti edebilirdi? Ve tekrarlandığı takdirde, Mısır’ı gelecekte kim savunacaktı?

Umde ve adamları dışarı çıktı, silahları ve sopaları görebiliyordum; fakat insan seli bana ulaşmalarını engelledi. Merhumun arkadaşı baba ile birlikte geldi. Hepimiz birden şoförün yanına nasıl sığıştık bilemiyorum. Masri’nin arkadaşı, onun yanında olduğumuzu, onu hiç terk etmeyeceğimizi ve hakkını alacağını

söyleyinceye dek babanın sessiz gözyaşları durmadı – bu ikimizin sözü, dedi. Bunun üzerine adam sakinleşti, gerçi iki damla gözyaşının yaşlı adamın yüzündeki kırışıklıklar arasından süzül-
düğünü görebiliyordum hâlâ.

Haykırarak şoföre gaza basmasını söyledim ve mucizevi bir şekilde, kalabalık, arabaya yol vermek üzere açıldı. Kimileri arabanın önüne ve yanındaki basamaklara atlayınca şoförün önünü görmesini zorlaştı. Kalabalıktaki insanlar daha motor çalışmaya başlamadan göğüsleri ile arabayı itmeye başlamıştı. Ateş açıldı; ama arabaya mı nişan almışlardı yoksa insanları korkutmak mı istiyorlardı, bilmiyorum, ilçe karakoluna doğru yöneldik.

Karakola vardığımızda, nöbetçi polis memurunun her iki omzunda ikişer yıldız bulunan, benim yaşlarımda, gençten biri olduğunu gördüm; aynı mahalleden olmasak da benim gibi Kahireliydi o da. Durumu kısaca açıkladım ve soruşturma açmasını istedim. Bitkindim ve ne kadar heyecanlı olduğum yüzümden okunuyordu. Bana bir bardak çay söyledi, beklerken konuştuk. Olayı ayrıntılarıyla öğrenmek istiyordu. Durum çok ciddi göründüğünden, *Memur**’a danışmasında bir sakınca olup olmadığını sordu, o da ilçe savcısını aramasını emretti. Hepsi bir araya geldiğinde, kalem kâğıtlarını çıkardılar.

Birinin “Sorum şu: Bütün bu olanlar hakkında ne söyleyeceksiniz?” dediğini duydum. Ve soruyu yanıtlamaya başladım.

* Bölge karakolu ve idari merkez amiri. —ç.n.

VI

MÜFETTİŞ

Gece yarısı beni büyüler. Bence gece yarısı, sona ermiş bir günün, adından başka hiçbir şeyini bilmediğimiz yeni günden ayıran çizgidir. Yakınlardaki bir radyodan gelen on iki monoton vuruş, yaklaşan kışın geceye işleyen soluğu; ramazanın son günlerinde kır yerinde bir gece vakti. Ne dün ne de evveli gece, hiç kimse kadir gecesinde göğü yaran aydınlığa tanık olmadı. Sadece bir gece kaldı. Sonra bayram gelecek ve belki de insanlar hayallerini gelecek yıla ertelemek zorunda kalacaklar.

Gece yarısı, yatmaya hazırlanıyorum. Ne zaman uyuyabileceğimi, bu yakıcı uyanıklık halinden ne zaman kurtulabileceğimi hiç bilemiyorum, ama herhalde er geç uykum gelecek.

Bu gece kaymakamlıktan geldiler (kapı her akşam çalar). Önemli, hatta epey ciddi olduğunu söyledikleri bir dava için celpname gelmişti. Hangi dava önemli ve ciddi değil ki, diye düşündüm.

Detektife, kaymakamlıktaki nöbetçi memurun ön soruşturma yapıp yapmadığını sordum. Hayır, yapmamıştı. Sözlü tahkikat yaptıktan sonra Memur'a başvurmuş, o da beni bilgilendirmesi

için kendisini bana yollamıştı. Aynı zamanda *Muhafaza*'daki, yani il müdürlüğündeki askeri müşaviri de konudan haberdar etmişti.

"Cinayet mi, hırsızlık mı, saldırı mı, yoksa isyan mı?" diye sordum, giyinirken.

Gülerek, ne tür bir dava olduğunu bilmediğini söyledi; tüm bildiği, bir şehit askerin cesedini taşıyan askeri cenaze arabasının yaklaşık bir saat önce kaymakamlığa vardığıydı, ilçedeki köylerin birinden gelen arabada, askerlerin yanı sıra bir de subay bulunuyordu. Hemen giyindim, çok geçmeden sokaktaydım. Delta'da, insanların saat onda yattıkları küçük bir kasabada yaşıyordum, gerçi şu sıralar ramazan olduğundan, geceleri ayaktalar. İlçe polis karakolundaki istihbarat görevlisini, nöbetçi memuru ve Memur'u buldum. Her şey hazırды. Nöbetçi memurun yanına oturdum ve bana olup biteni baştan sona anlatmasını istedim.

Genç polis memuru o kadar heyecanlı ve gergindi ki uzun uzun konuştu. Hepimizden farklı olarak, burada ona bir bölüm ayrılmadı, dolayısıyla söylediği her şeyi ondan duyduğum haliyle aynen aktaracağım, davayla ilgisi olmayan şeyleri bile.

Genç polis memuru arkasına yaslanarak anlatmaya koyuldu:

"İlçe polis karakolunda nöbetçiydim ve yapacak bir işim yoktu; ramazanda iftar vaktinden sonra yapacak pek bir şey olmaz. Akşam ezanının ardından, şube şefinin odasındaki pencerenin önünde burnumu cama yapıştırmış duruyordum, nefesimin buharıyla cam buğulanmıştı. Siyah bir cenaze arabasının karakola doğru yaklaştığını fark ettiğimde parmağımla cama çizgiler çizmekteydim. Araba sokak lambasının altından geçerken silüetini iyice gördüm, sonra ışık demetinin altından uzaklaşarak karanlıklara karıştı. Karakolun önünde yavaşladı ve karşıdaki geniş, açık meydana park etti. Ön plakanın çöl kumu renginde olduğu ve altında 'ordu' yazan araç numarasının siyaha boyandığı dikkatimi çekti. İşte o zaman bunun savaşla ilgili bir olay olduğunu anladım.

"Şube şefinin odasından çıkıp kapıya gittim. Arabanın kapısı açıldı ve genç bir subay indi, çok genç bir üsteğmen. Subayın ar-

dından, dahili üniforma giymiş bir asker ve yaşlı bir köylü indi. Sonra arka kapı açıldı, iki asker ve bir sivil indi arabadan, hepsi de çok uzak bir yoldan gelmiş gibiydiler. Sonunda gecenin boş, bitmek bilmeyen saatlerini dolduracak bir iş çıkmıştı bana. Soğuğa rağmen, adamların yüzlerinde ter damlaları görölüyordu.

“Subayı hararetle karşılayıp onun ve beraberindekilerin oturması için sandalye getirdim; sonra o karşıma geçip oturduğunda, nasıl yardımcı olabileceğimi sordum.

“Bir süre hiçbir şey demedi, konuşmaya başladığında, daha önce rastlanmadık garip bir sorunla karşı karşıya olduğumu anladım, işin içindeki umde ilçenin en korkulan adamlarından biri. Bu alışılmamış durumla karşı karşıya kalınca ne yapacağımı bilemedim; Memur karakola yakın bir yerde oturduğu için Allaha şükrettim yalnızca, aslına bakılırsa tam karşıda oturuyordu ve şu anda evdeydi. Ona danışmaya karar verdim.

“Evine gittiğimde Memur en büyük oğluyla satranç oynamaktaydı. Ekim gecesinin soğuşunu kırmak için oda iyice ısıtılmıştı. Hizmetçi, Memur’a geldiğimi haber verdi, rahatsız ettiğim için ondan özür diledikten sonra olup biteni anlattım. Önce sinirlendiyse de, sonra kendini toparladı ve en kısa zamanda bana katılacağına söz vererek, gerekli işlemlere başlamam için bana yetki verdi. Merhumun eşyalarını mühürletip size haber gönderdim; geldiğinizde Memur da karakoldaydı.”

Bunun ardından, araştırmaya başladım. Subay geldi ve durumu özetledi: Bir şehit cenazesini teslim etmek üzere Kahire’den gelmiş, ancak merhumun adını taşıyan kişinin hayatta ve sağlıklı olduğunu, naaşın ise onun yerine askere giden bir kişiye ait olduğunu keşfetmişti. Subay bitkindi, terden ve yorgunluktan yüzü kınış kırıştı. Anlattığı hikâyenin gerçekliğinden şüphe ettim, fakat aynı zamanda, kendinden o kadar emin bir halde konuşmasından da etkilendim. Uzun uzadıya sorguya çektim onu. Sonra da onunla birlikte gelen insanların isimlerine göz attım.

Ölen adamın arkadaşıyla işe başladım. O karşımda oturup bana bütün olayı anlatırken, inanmamakla şaşkınlık arasında gidip geldim. Elinde merhumun gerçek kimliğini gösteren bir bel-

ge olup olmadığını sordum. Eski kimlik belgesi neredeydi? Ya da öğrenci belgesi?

Merhumun eşyalarını görmek istedi, ben de verdim. Askeri kimlik kartını aldı ve ikiye ayırarak açtı. İçinde dikkatle katlanmış bir kâğıt parçası vardı, kâğıdı çıkarıp önüne koydu; ortaokul diplomasıydı. Merhumun arkadaşı diplomayla kimlik kartını yan yana koydu, tıpatıp aynıydılar ve bilinen ile bilinmeyen arasındaki sonsuz tezatı yansıtıyorlardı. Hepimizin gördüğü belge, umdenin orduda asker olduğu varsayılan oğluna aitmiş gibi sunulan karttı. Hemen yanındaki belge ise umdenin oğlunun yerine askere gidenin bekçinin oğlu olduğunu gösteriyordu. Böylesi bir görevde, hangi merci tasdik etmiş olursa olsun, vekâleten yapılan hiçbir şey yasal açıdan geçerli değildir. Gerçeği bulmamı sağlayacak ilk ipuçları elimdeydi. Diplomada, verilme tarihi ve Masri'nin numarası yazılıydı. Kontrol ettim. Eşyaları arasında bulunan diğer bir kartta Masri'nin fotoğrafı ve umdenin oğlunun ismi vardı; fakat belgelerdeki numaralar ve verilme tarihleri birbirini tutmuyordu, oysa aynı merci tarafından hazırlanmışlardı: İlçe Nüfus Müdürlüğü. Şaşırdım. Kendisine birden fazla kimlik mi verilmişti? İtiraf etmeliyim ki, bu küçük ayrıntı tüm gerçeği ortaya çıkarmak istememe yol açtı. Tüm duyularım ayakta, kalbim güm güm atarak damarlarıma kan pompalıyordu. Ceketimi çıkardım ve astım. Şimdiye dek gönülsüz çalışmışım, çünkü olay kafamda açıklığa kavuşmamıştı.

Bir parça kâğıt alarak görüşmem gereken insanların listesini çıkardım:

1. Masri'nin babası, eski gece bekçisi, şimdi emekli.
2. Köyün umdesi.
3. Umdenin en küçük oğlu, merhum onun ismini taşıyor.
4. Merhum askere yazıldığında İlçe Askerlik Şubesinde görevli bulunan yoklama subayı.

Diğer bir kâğıda gerekli belgelerin listesini çıkardım:

1. İlçe Nüfus Müdürlüğünde bulunan, iki nüfus cüzdanının hazırlanmasında kaynak olarak kullanılmış belgelerle dosyadaki fotoğraflar.

2. Merhumun ve umdenin oğlunun nûfus cûzdanlarının su-
reti.
3. Her ikisinin askerlik durumlarını belirtir pusula ve önem-
li olsun olmasın, askere alınmalarına ilişkin tüm belge ve
kayıtlar.
4. Her birinin eğitim düzeyini ve ikisinden biri öğrenim gö-
rüyorsa, eğitimin hangi aşamasında olduğunu belirtir pu-
sula.
5. Gerçeğin bütünüyle ortaya çıkması için karakoldaki istih-
barat memurunun bizzat yürüteceği, davayla ilgili kap-
samlı soruşturmanın raporu.

Soruşturmayı başlattım. Bir süre sonra, ilçe karakolundaki Me-
mur beni görmeye geldi. Muhafaza'dan gelecek askeri müşaviri
beklememi öğütledi. Askeri müşavirin bu işle ne alakası olduğu-
nu sordum, o da olayın hem askeri hem de muhtemelen, siyasi
bir boyutu olduğunu, dolayısıyla mutlaka onun fikrinin alınma-
sı gerektiğini söyledi. Bunun sonu baştan belli bir dava olduğu-
nu, soruşturmaya devam edeceğimi, askeri müşavir geldiğinde,
şahsen yapacağı bir şey olup olmadığına kendisinin karar vere-
ceğini söyledim. İşime devam ettim, ama Memur tekrar beni gör-
meye geldi ve bu kez, cenaze yönetmeliğini hatırlattı: Ya ölünün
defnine izin verecektim ya da soruşturmanın gerektirdiklerini
yapması için bir uzmanı yetkili kılacaktım. Aslında ilk ilgilenil-
mesi gereken şeyi, yani naaşı tamamen unuttuğumu o an fark et-
tim ve onu getiren subayı çağırttım.

Şehitlik belgelerini telaş etmeden, en ince ayrıntısına kadar
gözden geçirdim. Bunun için iyi bir nedenim vardı; olay kafalar-
da o kadar çok soru uyandırıyordu ki, her elimde beş parmak,
her parmağın ucunda birer tırnak, yeryüzünün üzerinde gökyü-
zû var mı diye şüpheye düşmeye başlıyordum.

Cesedi üstünkörü muayene edip yüzün birkaç fotoğrafını
çektirdikten sonra defin için izin verdim. Fotoğraflar önemlidir,
soruşturmada pek çok soruya yanıt verebilirler. Fakat bir sorun
vardı. Bütün köy olup biteni biliyorken bu ceset nasıl gömüle-

cekti? Sorun çıkmayacağından nasıl emin olabilirdik?

Memur'un cenazeyi kaldırmak için askeri müşavir ile Muhafaza'nın bir temsilcisini beklemek ve siyasi yetkililerin fikrini almak istemesine şaşırmışım. Memur ölünün bu kadar uzun süre araçta bırakılmasındansa ilçe hastanesine götürülmesini tercih ettiğini söyledi. Beni, ailemi, ülkemi savunmak için canını vermiş bir şehidin naaşına hürmet ettiğime inanarak, teklifi kabul ettim. Ne yazık ki, daha sonra, hata ettiğim meydana çıktı – ama bu, başka bir hikâye.

Ardından, sorgu için tanıkları getirttim. Söyledikleri her şeyi özetlemeyeceğim, çoğunu zaten biliyorsunuz.

Tanıklardan bazıları kendiliğinden itiraf etti. Merhumun gerçek babasının gözyaşları içinde söyledikleri çok dokunaklıydı, hepimiz onun için üzüldük. Öte yandan umde hiçbir şey itiraf etmedi ve bu olaydaki rolü hakkında ağzından tek bir kelime alamadım. Bekçiyi onunla yüzleştirip elimdeki belgeleri gösterdim, ona iade edilen toprakların bir bölümünün bekçiye ait olduğunu hatırlattım. Bunun olayla hiçbir ilgisi olmadığını söyledi. Yanıt bulmakta zorlandığı zamanlar olsa da geri adım atmıyordu; gözlerinde vicdan azabından eser yoktu. Sesi sakindi, nefesi et, yağ, tavuk, hindi kokuyordu. Elleri ve yüzü boğum boğumdu.

Oğlunun askerliği hakkında soru sordum, okulunu bitirinceye dek ertelendiğini söyledi. Onun kanıtını istediğimde, belgeyi okula verdiğini ve şu an alamayacağını belirtti. Bu belgenin hangi merci tarafından verildiğini sordum, ilk kez, kolayca cevap veremedi, fakat sonunda Iskenderiye'den aldığını söyledi. Ona, oğlunun şu an asker olduğunu gösteren resmi kimlik belgesini uzattım. Birkaç kelime geveledi, ancak düzgün bir yanıt vermedi.

Umdeyi sorguya çekmek zahmetli bir işti; meselenin etrafında dönüp duruyorduk. Onu birkaç kez köşeye kısıtıp neredeyse itiraf etme noktasına getirdiysem de bir itirafta bulunmadı. Neyi beklediğini merak ediyordum. Niçin itiraf edip, ikimizi de bu sıkıntılı sorgulama işinden kurtarmıyordu sanki? Belli ki bu utanç verici durumdan kurtulmak için uygun bir çıkış yolu an-

yordu. Ben çok sinirlenmiştim, oysa o bu meseleyi sıradan bir olay gibi değerlendiriyordu.

Sorgulama süresince bir soru beni sürekli rahatsız etti: Bu olağanüstü işi tüm ayrıntılarıyla tezgâhlayan dâhi kimdi? Tabii ki birkaç falsosu vardı, ama bunlar ufak tefek, her şey yolunda gittiği takdirde ana planı açığa çıkarmayacak cinsten şeylerdi. Sonunda bu işi kotaranın kim olduğunu buldum; “Mûteahhit” denen adamdı. Birkaç tanık ondan bu adla bahsetmişti, önce “Mûteahhit” onun soyadıdır sanmıştım. Sonra onu buraya getirdiler. Bütün umutlarını yitirmişe benziyordu, bana fazla direnmedi. Yaptığı her şeyi itiraf etti, fakat birçok kez, büyük bir samimiyetle, bunun son işi olduğuna ve hayatında yepyeni bir sayfa açacağına beni ikna etmeye çalıştı. Mûteahhit’in savunmasını size olduğu gibi aktarmak isterdim, ama zamanımız yok, lafı uzatmamalı.

Soruşturma yapılmasına bile çok şaşırdığını söyledi. “Kibar ve asil yürekli bir Mısırlı,” dedi, “birine yardım etmeye karar vermiş. Sokakta insanların birbirine ‘senin için canımı veririm’ dediklerini duymuyor musunuz hiç? Bizzat devlet, resmi kanallar aracılığıyla, vatandaşlarımız ve din kardeşlerimiz uğruna hayatımızı feda etmemiz çağrısında bulunmuyor mu? Gönüllü bulunmadığı takdirde, devlet yaşamlarımızı satın almak için para öder. Burada olan da aynen bu. Bekçinin oğlu, umdenin oğlunun yerine vatanperverane bir vazife üstlenmiş, bunu isteyerek yapmış olmalı, yoksa bir şekilde itiraz ederdi. Hiç kimse onu kendi rızası dışında bir işe zorlamış olamaz.

“Dikkatinize sunmam gereken bir başka nokta daha var, umde bu konudan söz etmeyi reddediyor. (Kendisi iyi bir aileden geliyor ve böbürlenmek istemiyor.) Anlaşma karşılıklı menfaate dayanıyordu – özünde ekonomik alışverişti. Masri umdenin oğlunun yerine askere gitti, bekçi de bunun karşılığında iki şey elde etti. Birincisi, emekli maaşı almasına rağmen, sabit gelir getiren düzenli bir işi oldu. Biliyorsunuz, kanunlar emekli maaşı alan bir kişinin başka herhangi bir aylık almasını kesinlikle yasaklar; bu, cezai yaptırım gerektiren bir suçtur. Bu olayda, umde bekçiye iyilik edip, kanunu çiğneyen bir adamın yaptığını gizle-

yerek, Mısır ceza kanunu tarafından yargılanmayı göze aldı; burada kanunun uygulanmasını sağlayan kişi umde olduğu için başını daha da ciddi bir belaya soktuğunu unutmayın.

“İkincisi, bekçinin en az beş feddan toprağı var. Mısır’da son zamanlarda alınan adil kararlar, Toprak Reformu Komisyonu tarafından el konan toprakların sahiplerine iade edilmesi gerektiğini açık seçik belirtiyor. Umde topraklarını geri aldı ve onları kendi kazancı için kullanma hakkına sahip, dolayısıyla, yeni kanunların adillliğini ve Toprak Reformunun adaletsizliğini teyit etmeye hakkı var. Yıllar boyunca zorla ve insafsızca topraklarından yoksun bırakılan umdenin, topraklarını geri aldığına nasıl sevindiğini düşünün! Ama umde mutluluğunu geri plana itti, tümüyle kendi iradesine dayanarak, bekçinin toprakları alıkoymasına müsaade etti – son kanunlarla tamamen tezat teşkil eden bir hareket. Bekçinin oğlunun kimse ondan istemediğı halde yapmaya gönüllü olduğu, hatta yapmak için yalvardığı iyilik karşılığında, umde de bekçinin toprağını elinde tutmasına müsaade etti.

“Hem, bekçinin oğlu zaten hep asker olmak istemişti. Yemin ederim ki benimle bu konuda konuşmuştu; aslında gönüllü olarak gitmek istiyordu, fakat bir nedenle başvurusu reddedilmişti. Bu genç adamın gözü yükseklerdeydi; fakirlerin emelleri genellikle onların mahvına sebep olur. Subay olacağı, omuzlarının kartal ve yıldızlarla, çapraz asa ve kılıç ile süsleneceğı bir geleceğın özlemini duyuyordu. Bu nedenle gitti, amacına ulaşabilmek için – gitmeyi kendi istedi.

“Emeline nail olabilmesi için Mısırlı bir vatandaşına yardım etmiş olması, umdenin suçu mu? Şunu göz önünde bulundurmak gerekir: O hem umde hem de bir baba; hem resmi görevi itibariyle hem de özel hayatında tüm bu insanların lideri ve her birinin tek tek amacına ulaşabilmesinden sorumlu. Bekçinin oğluna karşı davranışı, köyün umdesi olarak üstlendiğı görevlerle çelişmiyor.

“Yapacağım şu son savunma bütün meseleyi ortadan kaldıracak: Umdenin babası da umdeydi, dedesinin dedesi de. Başka bir deyişle, o iyi bir soydan geliyor. Bekçi ve oğluna gelince, onlar aç

uyuyanlar sınıfından. Adam umdenin tarlasında ırgat. Toprağın sahibi umde, toprak üzerinde yaşayan ve çalışan herkesin sahibi de o; dolayısıyla bekçinin oğlu umdenin malıdır, umde onu dilediğince kullanır. Umdeye ait bir tarlada çalışıyorlar, tarla üzerindeki her şeyi uygun gördüğü şekilde kullanma hakkına sahip.

“Gerçek sorunlarla yüzleşmeyi engelleme girişimi olduğundan bu soruşturmaya itiraz ediyorum. Üzerinde çalışmanız gereken sorun şu: Bekçinin oğlu, umdenin oğlunun yerini alarak çatışmada öldüğüne göre, bu ikisinden hangisinin şehit sayılması gerekir? Yetkililere danışmamız gerektiği açık, ayrıca, daha önce buna benzer bir olay olmuş mu, olmuşsa nasıl halledilmiş diye araştırmamız gerek, kimin şehit olduğu sorusuna ancak bundan sonra yanıt verebiliriz – bizzat askere giden, bekçinin oğlu mu, yoksa yerine bir başkası şehit edilen umdenin oğlu mu?

“Yakında patlak verecek bir başka meselenin çözümü de bu karara bağlı: Merhumun vârisi kim? Umde mi yoksa bekçi mi? Mevcut durumda, bu –hiç de azımsanmayacak– haklardan faydalanacak kişi resmen umdedir. Fakat ya zavallı bekçi? Umdenin vicdanına güvenip, paranın tümünü ya da bir kısmını bekçiye vermesini talep edebilir miyiz? Bunu yapmakta özgür. Yoksa ikisi arasında paylaştırılmalı mı?

“Bütün bu olanlar suç sayılamaz, çünkü yasalara uygun. Seçimlerde vekâleten oy kullanınaya izin verilmiyor mu? Seçim vatanî bir görev, dolayısıyla seçimde bir vekil görevlendirilebiliyorsa, savaşta da aynı şeye izin verilmeli. Her şey olmuş bitmiş – iş işten geçtikten sonra pişmanlık fayda etmez. Asıl soruşturulması gereken, merhumun vârisinin kim olacağı. Önemli olan bu.

“Ve bir kez daha sorayım; niye her şey kılı kırk yararak inceleniyor? Bir insan bir diğeri için canını vermeye gönüllü olmuş – bunun hükümetle ne ilgisi var? Bürokrasi günleri sona erdi deniyor, özgürlükler çağında yaşıyoruz artık. Herkes dilediği gibi yaşamakta serbest – isterse ölebilir de. Bu olayda, bir insan diğerrinin yerine ölmüş. Bunun kanunlarla ne ilgisi var? Siz sadece merhumun vârisi kim olacak ona karar verin, inşallah Allah size doğru yolu gösterir.”

Onu, umdenin gerçekte bekçiye toprak vermediği gerçeğiyle yüzleştirdim. Aslına bakılırsa, geçici bir ortakçılık sözleşmesiyle üç feddan toprak vererek onu sömürmüştü – bu yöntem yasaya aykırıydı. Bunun doğru olmadığını haykırdı. Bana bunu söyleyenler yalan dedikodu yaymak isteyen düzenbazlardı.

Bunu soruşturma sırasında, bekçinin kendisinden öğrendiğimi belirttim; cevap olarak, toprakları geri verildikten sonra pek çok düşmanının umdeye cephe aldığını ve bu kişilerin sadece olayları çarpıtmak istediğini söyledi.

İşim bitince, umdeden ziyade kendini savunmaya çalışan bu ilginç Mûteahhit'in gitmesine izin verdim. Ne var ki, vâris konusunda söylediklerinden rahatsız olmuştum. Geçmişte olanlara ilişkin bir yargıya varmakla yükümlüydüm, ancak şimdi fark ediyordum ki, asıl zorluk gelecekte olacaklarla uğraşmaktı. Bu noktada, "Savaşan, şehit düşen ve zafer kazanan kimdi?", sorusunu sormak önemli olabilir. Fakat daha önemli soru şu: "Ahla-ki zaferi kim kazandı... ve mali hakları kim elde etti?" Kesinlikle hayati önem taşıyan bir soru.

Olaya ilişkin bütün öğeler önümdeydi artık. Meseleyi çözebilmek için dağınık sonuçları zihnimde toparlayıp kâğıda dökmem gerekiyordu, böylelikle neyin ne olduğunu bulabilirdim. Belgeleri düzenlemekle işe başladım, öncelik doğum kayıtlarındaydı. Bekçinin oğluyla umdenin oğluna ait bilgilerin örtüştüğü tek örnek buydu. İkisi de aynı gün, aynı köyde doğmuştu; bu, su götürmez bir gerçektir. Diğer bütün belgelerde, kişisel özellikleri birbirinden çok farklı yönleri işaret ediyordu. Eğitim söz konusu olduğunda, bekçinin oğlu son derece başarılı bir öğrenciydi, ne var ki, babası masrafları karşılayamadığından öğrenimini tamamlamamıştı. Öte yandan, umdenin oğlu birçok kez sınavlarda başarısız olmuştu. İki kimlik başvurusunda farklı bilgiler ve farklı fotoğraflar bulunuyordu; fotoğraflardan birinin, bir umdenin oğluna, diğerinin ise basit bir bekçinin oğluna ait olduğu çok belliydi. Askerlik durumları da taban tabana zıttı. Bekçinin oğlu askerlikten muaf tutulmuştu, çünkü ailenin tek erkek çocuğuydu (kız kardeşleri vardı ama erkek kardeşi yoktu), umdenin

oğlu ise askere çağrılmıştı. Belgelerde askere alınma tarihi yazılıydı, numara verilmiş, sevk pusulası alındıktan sonra bir askeri sorumlu eşliğinde Iskenderiye'deki er eğitim birliğine nakledilmişti. Belgelerdeki parmak izleri bariz şekilde iki ayrı insana aitti. Mesele hallolmuştu. Umdenin itirafı hariç her şey tamamdı. Mûteahhit'in tanıklığının ardından umdenin mevkii sallantıdaydı, Mûteahhit onun yordakçısı addediliyordu: Umde asıl faildi, Mûteahhit ise suçortağı.

Umdeyi eski ve yeni tüm gerçeklerle yüzleştirdim, ama kılını bile kıpırdatmadı; itiraf etmeyi reddetti. Umde üzerinde baskı yaratacağı ve onu suçunu kabule zorlayacağı umuduyla, oğlu ve Mûteahhit için tutuklama kararı çıkarttım. Oğlu tutuklanınca küplere bindi, ama yine de suçunu itiraf etmedi. Bir şeyler beklediği, paçasını kurtarmasını sağlayacak yeni bir gelişmenin yolunu gözlediği hissine kapıldım bir kez daha.

Bu aşamada, çalışmalarımı sonlandırdım. Meseleyi biraz ağır-dan almaya karar verdim. Şimdiye dek yaptıklarım oldukça güç işlerdi, ayrıca yapılmasını talep ettiğim araştırmaların sonuçlarını beklemek zorundaydım.

Bir süre sonra istihbarat memuru beni görmeye geldi. Bana, yazılı bir rapor vermesini bekliyordum; bu rapor sonradan dosyaya eklenir ya da eğer bilinen şeyler içeriyorsa, yani soruşturmaya faydası olmayacaksa kendisine geri verilirdi. Sözlü bir rapor vermesi beni hayrete düşürdü – raporu, olan biteni doğrular nitelikteydi. Bekçinin oğlu, gerçekten de umdenin oğlunun yerine cepheye gönderilmişti, ama kovuşturmayı daha fazla derinleştirme tasasına düşmememi rica etti, eninde sonunda bu soruşturma yarım bırakılacaktı.

Bunun iki nedeni var, dedi. Öncelikle, tahkikat sırasında umdenin çok nüfuzlu biri olduğunu öğrenmişti; her zaman ve her durumda üst düzey hükümet yetkililerine ve nüfuzlu kişilere ulaşma imkânına sahipti. Soruşturma başlayıp da olay ana hatlarıyla ortaya çıkınca, bir tek şeyden emin olmuştu: Ne olursa olsun, bu soruşturma dosyası rafa kaldırılacaktı. Bu da iki şekilde mümkün olabilirdi: Oğlunun değerli hatırası ve kutsal şehitliği-

ne saygı uğruna davanın kapanması için merhumun gerçek babasından gelecek taleple ya da yüksek bir makamdan gelecek emirle. İkinci olasılığın tamamen kendi düşüncelerini yansıttığına beni temin etti; kimseden bir şey duymamıştı – bu, tümüyle kendi kişisel fikriydi.

Yaptığı tahkikatın sonuçlarını kısa bir resmi rapor olarak kağıda döküp, ilçe karakolundaki Memur aracılığıyla bana ulaştırmasını rica ettim. Böylelikle, rapordaki kesin kanıtlara dayanarak soruşturmayı sürdürebilirdim.

Umde ortalıkta değildi. Köyünde istirahat çekildiğini, ama her zaman gelmeye hazır olduğunu söylediler. Emrinde pek çok araba bulunuyordu, ayrıca kaymakamlık, ilçe karakolu ve il merkezindeki tüm telefonlara direkt hatla bağlı olan *dewar*'daki umumi devlet telefonundan başka, evinde de özel telefon vardı.

Kalabalık bir köylü topluluğu, umdenin bitmez tükenmez haksızlıklarından şikâyet etmek için beni görmeye geldi. Belirli bir olayı soruşturduğumu ve Masri davasıyla doğrudan bir bağlantısı olmadığı takdirde başka bir olayla ilgilenemeyeceğimi açıkça dile getirdim; Masri vakasının, umdenin onlara nasıl davrandığını gösteren örneklerden sadece biri olduğunu söylediler, ancak bu kez yakalanmıştı ve biz olanları duymuştuk. Aralarından genç bir adam, umdenin tüm suçlarının siyasi nitelikte olduğunu söyledi. Kanun hükümlerine dayanarak bu suçları ele almanın hata olacağını, çünkü kanundaki boşlukların –hiç de az değil– onun ceza almadan kurtulmasını sağlayacağını söyledi. Umdenin suç listesi oldukça kabarık ama bunlardan bahsetmek benim üzerime vazife değil – eminim umde size bunlardan bahsetmemiştir.

Biraz düşününce, bütün bu insanlar, dolaylı olarak, davada tanık sayılmalı gibi geldi bana; ama umdeden korkuyorlardı, isimlerinin saklı tutulacağına dair güvence verdim; kimse onların kim olduğunu bilmeyecekti. Umdeyle mücadelede ihtiyaç duyulabilecek yedek tanıklar olarak görüyordum onları.

Muhafaza'dan gönderilen askeri müşavir, beraberinde inzibattan bir temsilci ile geldiğinde, gerçeğe ulaşmak için benimle iş-

birliği edeceklerini zannetmiştim. Oysa inzibatın söyledikleri beni dumura uğrattı. Bu konuda tek yetkili makam olmalarına rağmen, inzibatı işe dahil etmeden, hatta onlara haber bile vermeden, bütünüyle askeri nitelikte bir davayı üstlendiğim için beni eleştirdi. Tanıklık eden asker ve subaylar sorguya çekilecekti, çünkü askeri yönetmelikler açık ve kesin olarak, bir silahlı kuvvetler mensubuyla ilgili davanın ancak askeri temsilcinin huzurunda görülebileceğini belirtiyordu. Kanunun, diğer herhangi bir soruşturmanın da onların nezaretinde yapılmasını şart koştugunu ekledi.

Olayın tamamıyla burada cereyan ettiğini, kıtalardan ve genel olarak askeri merkezlerden çok uzakta meydana geldiğini öne sürerek itiraz ettim; her ne pahasına olursa olsun, soruşturma sonuçlandırılmalıydı.

Birdenbire, olayı kapatmam, tümüyle unutmam ve cesedi gömmem için çok net talimat aldım. Aslına bakılırsa, talimat verilir verilmez, benim iznim olmaksızın cenaze defnedilmişti. Merhum, umdenin oğlu olarak gömülmüştü, bekçinin oğlu Masri olarak değil; bu, beraberinde iki sorun getirdi. Öncelikle, o ismi taşıyan ve tanıma uyan kişi sapasağlamken, umdenin oğlu olarak gömülmesi saçmaydı. Bu, aynı ismi taşıyan, biri canlı diğeri ölü iki kişi bulunduğu ve ileride hangisinin asıl kişi, hangisinin onun yerini alan kişi olduğuna karar vermenin zor olacağı anlamına geliyordu. Diğer sorun ise Masri'ydi – onun nerede olması gerekiyordu? Aslında bu sorun onun gömülmesi ile ortaya çıkmadı. Bir süredir devam etmekteydi, Masri umdenin oğlu olarak gittiğinden beri, kendi varlığını kanıtlamak sorunuyla karşı karşıya kalmıştı. Üstüne üstlük, evi terk etmiş, orduya katılmış, savaşmış ve vazife başında ölmüş olan Masri şehit olarak anılmaktan bile mahrum bırakılmıştı.

Bunların hepsini anlatmaya çalıştım, fakat Muhafaza'dan gelen askeri müşavir dinlemeyi reddetti. Ülke zor günler geçiriyor, dedi. Tarihte, antikçağ, ortaçağ ve modern çağ boyunca, Araplar ilk kez muzaffer olmuştu, değil mi? Masri vakası Mısır'ın ve Arapların binlerce yıldır beklediği zafere gölge düşürebilirdi.

“Mısır’ın düşmanları bu olayı duysalar ne derler, bir düşünün,” dedi.

“Dahası,” diye devam etti, “olay bu ilgiyi hak edecek kadar önemli değil. Ulusların ve toplumların ilerleme ve gelişme sürecinde binlerce birey kamunun çıkarı uğruna harcanır. Masri’nin savaşta ülkesi uğruna canını vermesi onun için yeterli. Hayatını hangi isim altında feda ettiği önemli değil; önemli olan, ülkesi, ailesi ve Mısır halkı uğruna kanını dökmüş olması. Kanını ha Masri olarak dökmüş ha umdenin oğlu olarak, tali bir konu bu.

“Unutmayın, o an tüm Mısır tek bir cümlede özetleniyordu: ‘Yekvücut olunca tek yürek olur.’ Bireylerin bir potada eriyerek bütüne dönüşmesi ne demek, anlıyor musun? Keşke bugünkü nesil, vatanperverliğin anlamını kavrayabilse! Tek yürek olmanın ne anlama geldiğini bilebilse!”

Kovuşturmayı sonuçsuz bırakmasına itiraz ettim. Hiçbir şey olmamış gibi davranmasına anlam veremiyordum. Ben bir müfettişim, görevim, gerçeği açığa çıkarmak. İşimden zevk aldığım anlar da oldu, öfke duyduğum anlar da, fakat bu benim kişisel meselem. Bu özel bir vakaydı, soruşturma sırasında müfettişin çok sıkı çalışması gerekiyordu – gerçeğe yaklaştıkça, gerçek sanki benimle saklambaç oynuyordu. Bir labirentte koşuyor gibiydim. Beni mutlu eden şey, gerçeğe ulaşmak – başarısızlık beni çok rahatsız eder, üzerime kurşun gibi bir ağırlık çöker. Hikâyenin en can alıcı yerine geldiğim halde niye lafı böyle dolaştırıp duruyorum ki? Peki, müsaadenizle söyleyeceklerimi söyleyeyim.

Üst düzey yetkililerden biri beni çağırttığı sırada, kovuşturmanın ayrıntılarında, sorular, yanıtlar, belgeler, raporlar arasında kendimi kaybetmiştim. Onların da kovuşturmadan haberdar olduklarını zannedip pek memnun oldum – son sözü söyleyecek olan insanların kulağına bir şeyler çalınmıştı nihayet. Bunun, soruşturmanın önemine işaret ettiğini, haksızlığa uğrayan kişinin haklarını geri alacağının ve haksızlık yapanın cezalandırılacağına bir garantisi olduğunu düşündüm.

Bu önemli kişiyi görmeye gittim. Benim için yolladıkları limuzine binince şoför düğmeye bastı ve camlar kapandı. Önüm-

de bembeyaz bir telefon vardı, arabanın içerisindeki hava daha önce hiç solumadığım cinstendi. Bu hoş kokulu havanın sırrını şoföre sordum, yanıt vermeye tenezzül etmeyip paneldeki komplike bir aleti işaret etti. Sorumu yineledim. "Klima" dedi bilmiş bilmiş, tek açıklaması buydu.

Yani araçta klima vardı. Bu rahatlatıcı ortamda otururken, kovuşturmadaki rolümü tekrar düşünmeye başladım. Mutluydum. Gerçekten de altın çağda yaşıyormuşuz, diye düşündüm – en üst düzeydeki insanlar böyle bir olayla ilgileniyordu işte. Bir yöneticinin yapacağı en önemli iş bu; adaletin en alt tabakaya bile ulaşması. Adalet hâkimiyetin temelidir, adil yönetici, tebaasından tek bir kişi bile aç, çıplak ya da evsiz ise, huzur bulamaz; bunu söyleyen kişi, hakkaniyet sahibi yöneticilerle diğerleri arasındaki farkı biliyormuş! Tüm bunları düşünürken, "Şu soruşturduğum olay dağları dibinden sarssın!" diye geçirdim içimden. Ülke uğruna dökülen kanla uğraşıyorduk, havada çöl kumuyla karışık kan kokusu vardı hâlâ.

Başkişinin makamına vardığımda, arabası bürosunun seyyar uzantısıymış gibi geldi bana ya da bürosu arabasının sabit bir uzantısıydı. Büro mis gibi kokuyordu ve ılıktı, odadaki sayısız renk bana bir gökkuşağı kadar gerçekdışı geldi. Selamı kayıtsızdı; insanları hep böyle mi karşılardı, yoksa sadece bana karşı mı bu tavrı takınmıştı, bilemedim.

Hiçbir şey söylemedim; bana soru sormasını bekliyordum, böylece, soruşturmayı sonlandırmak üzere olduğumu, tamamlanması için sadece umdenin itirafının gerektiğini anlatabilecektim ona. Tanıkların hepsi aşağı yukarı aynı şeyleri anlattıklarından, umdenin itiraflarının aslında pek önemli olmadığını söylemeyi de düşündüm. Mûteahhit'in savunması örneğin. Ta en başından beri umdenin yordakçısıydı ve verdiği ifade, yasa nezdinde bir numaralı suçortağı sayılan kişinin bir dizi itirafından ibaretti. Başkişi bana konuşma fırsatı tanıdığı anda, soruşturma konusu ulusal savunmayla ilgili olduğundan, en fazla on gün içerisinde hüküm verebilecek ve temyiz hakkı tanımayacak bir mahkemede dava açılmasını talep edecektim.

Başkişi yetkili koltuğundan kalktı ve ihtişamlı çalışma masasının arkasından çıktı. Pencerelerden birine yaklaştı, perdeyi çekti ve bana sırtını dönerek aşağıdaki küçük meydana baktı. Kış mevsiminin ilk belirtileriyle, insanlar birdenbire beklenmedik bir soğukla karşılaşmışlardı. Yetkili gülümsedi, gülümsemesi kahkahaya dönüştü ve bana doğru dönerek ciddi bir suratla, “Üzerinde çalıştığın bu işi ne zaman halledersin?” diye sordu.

Oturduğum yerde doğruldum, nefes aldım ve yutkundum, fakat ben daha yanıt veremedim, “Nutuk atma, sadece sorumu yanıtla. Evvela, soruşturmayı bitirdin mi?” dedi.

“Son bölümü kaldı,” diye yanıtladım, ortamı yumuşatmaya çalışarak, “sanığın, gerçek suçlunun ifadesi, fakat onu da bugün alacağım, olmazsa, en geç yarın.”

“Bugün ifade vermemesi için herhangi bir sebep var mı?”

“Savcılığın kanıtlarına rağmen ifade vermeyi reddediyor.”

“Bu durumda onun itirafı ne derece önemli?”

“Benim talep ettiğim hızlı mahkemede, itirafnamenin eksik olması usulen uygun görülmebilir ve hâkim bu yüzden yeni bir soruşturma açılmasını isteyebilir, ya da soruşturmayı kendisi üstlenebilir, ki bu da her şeyi geciktirir.”

“Mahkeme mi dedin?” diye şaşkınlıkla sordu başkişi.

“Elbette,” diye saf saf yanıtladım. “Savcının soruşturmasından sonra olay mahkemeye intikal edecek.”

“Hangi olay?”

“Soruşturduğum olay, şehit olan adam hakkında.”

“Şehit olan hangi adam?”

“Masri, bekçinin oğlu.”

“Hangi bekçinin oğlu?”

“Umdenin oğlunun yerine askere giden bekçinin oğlu.”

“Hangi umde?”

“Köyün umdesi. Çok nüfuzlu tanıdıkları olduğu biliniyor ama suçlu olduğu aşikâr.”

“‘Aşikâr’ demekle neyi kastediyorsun?”

“Yani, temel suç unsurları ortada: Suçlular, tanıklar, maddi deliller, mağdur kişi...”

“Ne mağduru?”

“Mağdurlar desem daha doğru olur.”

“Sen ne diyorsun be adam?” Bu kez sesi daha yüksekti.

Yanıtlamamaya karar verdim. Konuşma saçma bir hal alıyordu ve nereye varmaya çalıştığını merak ediyordum. Gerçekten beni mi istetmişti yoksa aslında başka birisini mi çağırıyacaktı? Birdenbire bir acz duygusu üstüme çöktü; çok zor bir durumda kalmışa benziyordum. Bağırmayı, çığlık atmayı, koşmayı, adamın üstüne atlamayı düşündüm, fakat beni engelleyen pek çok şey vardı: Büronun boyutları, onunla tanışma şerefine nail oluncaya dek aştığım güvenlik önlemleri, kontrol noktaları, beni buraya getiren araba ve bu adamın meçhuliyeti. Yolda, tanışacağım kişinin kim olduğunu sormuştum. Yanıt kısaydı: “Çok yüksek mevkiden birisi.”

“Kimmiş?” diye sormuştum, “Devletin hangi kurumundanmış?” Yanıt yine aynıydı: “Çok yüksek mevkiden biri, işte o kadar.”

“Dinle,” diyordu şimdi de, parmağını bana doğru sallayarak.

“Dava falan yok, hiçbir şey yok. Köylüler polisiye romanlarına benzer bir hikâye uydurarak kumpas kurmuşlar. Bekçinin oğlu orduya katıldı, alt tabakadan geldiğinin pekâlâ farkındaydı ve yüksek tabakadan seçkin insanlarla bağı olmasını istedi. İlk günden itibaren, kendisinin umdenin (bu mevki babadan oğula geçer) oğlu olduğunu söyleyip umdeyle bir yakınlık kurarak yalan beyanat verdi. Böylelikle, harekât sırasında, kendi iradesiyle seçmiş olduğu bir isim altında şehit düştü, hepsi bu! Sonuç olarak, şehitliği o isim altında kayıtlara geçecek, zaten umdenin oğlu olarak gömüldü.

“Dava mava yok, anlaşıldı mı? Genç bir adam şehit oldu. Tamam! Cennetteki mekânı hazır. Şehit olmadan evvel bir hata etmiş, tutkusu onu seçkin bir ailenin adını almaya itmişse, bu bizim sorunumuz değil!

“Hem, bu soruşturmayı yürütmeni sana kim emretti? Ne diyeceğini biliyorum; bir vatandaş polise bir şey bildirdi, polis ön soruşturma yaptı ve dosya ilçe savcılığına intikal etti. Buraya ka-

dar her şey kitabına uygun, ama hata üstüne hata ettin.

“Öncelikle, ta başından beri bunun sivil bir dava olmadığının farkındasın. Yüzde doksanı askeriyeğe ait bir mesele; aslında, askeri bir dava demek daha doğru olur. Ordunun da kendi askeri yargı sistemi var – kendi polisi, müfettişleri ve mahkemeleri. Ordunun, sivil mahkemelerde uygulananlardan farklı kanunları olduğunun farkında değil misin? Fakat bütün bunlara rağmen, hiçbir askeri makamla temas kurma zahmetine girmeden apar topar soruşturma açmışsın. Çok uzakta değiller, biliyorsun, soruşturma konusunu tamamen üstlenirlerdi.

“İkincisi, bu soruşturmaya bir yurtsever hevesiyle ve vicdanının sesini dinleyen bir profesyonel olarak atıldığını varsayıyorum. Bir suçla karşı karşıya olduğunu sandın, şu an bile öyle düşünmekte ısrar ediyorsun, dolayısıyla soruşturma gereği duydun. Bunda yanlış bir şey yok – ama her soruşturma herkes tarafından bilinmeli mi, tarafların her şeyi bilmesi gerekli mi? Sanmam, aslında buna tümüyle karşıyım. Bazı davalar gizli tutulmalı, önümüzdeki dava da buna çok iyi bir örnek teşkil ediyor. Biz burada oturmuş konuşurken, Masri'nin yaşamını yitirdiği savaş hâlâ devam ediyor. Doğru, ateşkesi kabul ettik, fakat kısa bir süre için. Sonunda işgal altındaki bütün topraklarımızı özgürlüğe kavuşturmamız gerekiyor, bu da ulusal düşmanlarımızla halen savaş halinde olduğumuz anlamına geliyor. Yurt çapında olağanüstü hal uygulaması var. Soruşturma gizli tutulmalıydı.

“Her Mısırlı ailenin bu kurtuluş savaşına katılan bir oğlu olduğunu biliyorsun. Sana tüm samimiyetimle soruyorum, bir düşün, savaş henüz devam ederken, kimliğini ve vârislerini tespit edelim diye şehit bir askerin cenazesini köy köy, kasaba kasaba dolaştırır, sonra da mezanna iki kürek toprak atacak kimseyi bulamazsak, bu aileler kendilerini nasıl hisseder? Bu soruşturmanın gizli tutulması, en az savaşın kendisi kadar milli bir mesele. Bunun son savaş olduğundan kim emin olabilir? Sen olabilir misin? Herhangi biri olabilir mi? Yakında yine savaşacağımız kesin – bir ihtimal, uzak gelecekte de.

“Yeni bir savaş başladığı takdirde, soruşturman çok zarar ve-

recek, olaydan haberdar olduklarında insanların bundan nasıl etkileneceklerini, gerek yurtiçinde gerekse yurtdışındaki kamuoyu tepkisini gözünde canlandırabiliyor musun? Savaşımıza, zaferimize, kahramanlarımıza gölge düşerse bundan kim kârlı çıkar? Bekçi ile oğlu mu? Her Mısırlıdan fedakârlık istendi; bekçi de oğlunu feda etti, bunun için ona şükran borçluyuz.

“Meseleyi enine boyuna değerlendirdik, bu korkunç hatalar yüzünden disipline sevk edilmen gerektiği konusunda hemen hemen herkes hemfikir, fakat ben buna karşı çıktım; basit bir nedenle: İyi niyetli olduğuna hiç şüphem yok, hatalarının hiçbirisi kötü niyetten kaynaklanmıyordu. Kararım şu: Bu soruşturmayı aklından çıkar at. Dosyayı kapat ve bütün soruşturma belgelerini bana getir, ilgili tüm taraflara, yapılması gereken işlere ilişkin emir verdim.”

Teatral bir hareketle elini kaldırarak, “Hepsi bu!” diye bağırdı. Görünmez eller kapıyı dışarıdan açtı ve başkişi odayı terk etmemi açıkça işaret etti. Heyecandan titreyerek, hemen ofisime döndüm. İsmi, mevkii ve kimliği benim için bir sır olan üst düzey yetkilinin verdiği kesin emirler oraya çok önceden ulaşmıştı. Görünüşe bakılırsa, beni almaya gelen görevli son emirleri de beraberinde getirmişti.

Memur'un ayrım gözetmeksizin suçluları, mağdurları ve tanıkları salıverip umdenin oğlunu serbest bıraktığını öğrendim. Elimde kalan tek şey, kilit altında bulunan soruşturma belgeleriyle ifadelerdi. Hepsini toparlayıp, amirlerimle görüşebileceğim ve meseleyi onlara aktarabileceğim zamana dek kaybetmeyeceğim bir yere koymaya karar verdim.

Ne olursa olsun soruşturmanın olağan şekilde sonuçlandırılması gerektiği kanaatindeydim. Önümdeki, kuşkuya yer bırakmayacak vakayı göz önünde bulundurarak böyle olması gerektiğini düşünüyordum. “Mecburiyet” kelimesine takılıyordum, isteyen, gündelik sohbetlerinde kullanabilir bu kelimeyi, ben kullanmam. Mısır'daki “Mecburiyet” partisine yazılmadım, üyelik şartlarına uymadığım da belli. Amirlerimle yapacağım görüşmeyi ertesi güne erteleyerek, ofisten çıkmadan evvel kovuşturma

belgelerini çantama koydum. Nereye gidersem gideyim onları da beraberimde götürmeye kararlıyım.

Merhumun gerçek babası, yani bekçi, birdenbire üstüme atıldı. Farklı bir adamdı artık, son gördüğümünden bu yana büyük bir dönüşüm geçirmişti. Umdeye hiçbir şey yapamayacağımızı iyi bildiğini söyledi. Bunun doğru olmadığını söyledim, adalet yerini bulacaktı; bu ülkede hiç kimse kanunlardan daha üstün değildi artık. Neden söz ettiğime dair en ufak bir fikri olmadığını farkına varınca kendime güldüm. Sonra, öylesine, umdeye hiçbir şey yapamayacağımızı kimin söylediğini sordum, bunu bir kişiden duymadığını, herkesin aynı şeyi öne sürdüğünü söyledi. Bu yüzden, hiçbir nedenle köyden ayrılmaması ve hiçbir koşulda kaymakamlığa gitmemesi için ona emirler yağdıran Memur'a rağmen beni görmeye gelmişti.

Bekçinin sadece iki ricası vardı, ilki, merhumun gerçek babası olarak, cenazenin kendisine teslim edilmesini istiyordu, böylelikle onu gömebilir ve mezarın yerini bildiğinden, ileride, gerekli dini töreni gerçekleştirebilirdi. İkincisi, merhumun mirasçısına verilecek parayı istiyordu. İsteddiği sadece bunlardı; bunlarla yetinecekti.

Adamın isteklerinin haklılığı konusunda ikna olmuşum, dolayısıyla, gereken emirleri vermeliydim, fakat Memur'un ve diğer yetkililerin onayını almanın daha uygun olacağını düşündüm. Bu nedenle Memur'a gittim, fakat konunun açılmasına bile tahammülü yoktu, artık kapanmış olan bu dava ile ilgilenmemden hiç de hoşnut olmamıştı. Giderek artan bir sabırsızlıkla, anlattıklarımı dinledi.

Sonunda, "Bildğim kadarıyla, ülkemizin zaferine gölge düşüren bu tuhaf mesele kapanmıştı," dedi. "Cenazeye gelince, medeni hukuka ve İslam hukukuna göre merhumun ailesine verilmesi gerektiği doğru, fakat bu o kadar garip bir durum ki, kanuna harfiyen uymak gerekmiyor.

"Cenazeyi kime vereceğiz? Umdeye verirsek bekçi karşı çıkacak – merhumun, oğlu olduğuna dair elinde delil var. Üstelik, tek başına da olmayacak, bütün köy halkı onunla birlikte ayak-

lanabilir, bu durumda kontrolü elde tutmak çok zor olur.

“Diğer yandan, cenazeyi bekçiye verirsek, umde ve oğluna karşı önlem almak gerekir, bu da gayet net ve kesin talimatlar uyarınca kapatılıp rafa kaldırılması gereken bir soruşturma dosyasının tekrar açılması demek olur.

“Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuzda, en emin yol cenazenin her iki tarafa da verilmemesi – en azından olaylar durulana ve insanlar her şeyi unutana dek. Sonra, kim doğru dürüst bir delille gelip cenazenin kendisine ait olduğunu ispat ederse ona vereceğiz. O zamana dek cenaze bizim nezaretimiz altında olacak. Onu emin bir yere gömdük, gayet iyi korunuyor. Sizi temin ederim ki cenazeyi şimdi ortaya çıkarmak yalnızca sorun yaratır ve çok tehlikeli olabilir. Hem, cenazeyi alıp köye gidemezdim – gitseydim neler olurdu, Allah bilir. İkinci isteğe gelince, yetkililerle temas kurup, ne yapılması gerektiğini öğreneceğim.”

Yanındaki adli santrale bağlı telefonu açtı ve duymamam için adeta fısıldayarak, yetkililerden birinin sekreterine bağlanmak istedi. Çabucak bağlandı, özür dileyerek dava hakkında son kez rahatsız ettiğini iletti.

“Ne davası?” diye sordu hattın öbür ucundaki ses.

“Bekçinin yalan iddiada bulunması meselesi. Oğlunun umdenin oğlu yerine askere gittiğine ve şehit olduğuna dair iddia.”

Yanlışını düzeltmek üzere ağzımı açtım, ama sessiz olmamı işaret etti. Birkaç dakika boyunca ağzını açmayıp, diğer uçtaki bitmek tükenmek bilmeyen konuşmayı dinledi; sonra, bu sorunun son olduğuna dair bir kez daha söz verdi.

Telefonu kapayıp kaşlarından akan terleri sildi. “Başkişilere danıştım,” dedi, “böyle bir sorunun gündeme geldiğine bile şaşırdılar. Soruşturmayı tamamen unutmuş olmamız gerekirken hâlâ bu konuyu düşündüğümüze bile şaşırdılar. Hükümet belgelerine göre, merhumun babası umdeydi, bu da onu merhumun vârisi yapıyor. Umde onaylamadıkça bekçi tek kuruş alamaz; umdeye ödeme yapıldıktan sonra, isterse parayı bekçiye verir. Ya da parayı alması için bekçiyi vekil tayin ettiği bir vekâletname imzalayabilir.”

Tartışmaya çalıştım, fakat yetkililerin emirlerinin böyle olduğunu ve itiraz edilemeyeceğini söyledi. Umdeyle temasa geçerek tazminat istedik – bekçi için paranın bir kısmından feragat edebilir miydi acaba? Reddetmesine çok şaşırdım. Çok cüzi bir miktardı, kendi servetiyle kıyaslandığında birkaç kuruştan fazla etmezdi, ama tek kuruş bile bırakmayacaktı, kurduğumuz tuzaga düşmeye niyeti yoktu. Ödemeden feragat etmesi, suç işlediğini kabul etmesi demekti, aleyhine kullanılacak ifade ile aynı anlamı taşırdı. Parayı alır almaz bekçiye zekât vereceğine bizi temin etti, sadece ona vermekle kalmayacaktı. Tüm fakir ve muhtaçlara vererekti, ama kendi parasından, merhumun parasından değil; ona göre bu mesele böylece kapanmıştı.

Gidip bekçiye durumu anlatmak için Memur’dan izin istedim, ama o oturmamı rica etti. Sonra, onu dünyadaki en önemli adammış gibi selamlayan ve öyle muamele eden bekçiye çağırttı. Memur lafı dolandırmadan ona kararını açıkladı. Şu an Memur’un nezaretinde bulunan cenazenin ona teslim edilmesinde gecikme olabilirdi. Paraya gelince, bunun umdenin vicdanına kaldığına karar vermiştik umdeyle birlikte. Umde onu hiç boş bırakmayacaktı; bekçinin yapacağı tek şey arada bir onu görmektir. Umde köklü ve iyi bir aileden geliyordu, ona asla haksızlık etmezdi.

Eski bekçi elini kaldırarak selam verdi, topuklarını çarptı ve abartılı bir baş eğmeyle, “Memur Beyin emirlerine uyulacaktır,” dedi.

Bekçi geri geri giderek geniş ofisten çıktı. Geri geri giderken paravana çarptı, neredeyse deviriyordu, fakat çevik bir hareketle geri dönerek paravanı düşmeden yakaladı ve dışarı çıktı.

Büroma döndüğüm vakit onu kapıda beklerken buldum. Oğlunun cenazesinin emin ellerde olduğuna dair yemin ettirdi bana. Ortalık yatıştığında cenazenin ona teslim edileceğine dair güvence vererek onu rahatlattım. Cenazenin nerede gömülü olduğuna dair en ufak bir fikrim olmamasına rağmen bunu ona söyledim – Mısır’ın sayısız mezarlığından birinde olabilirdi. Umdenin ona metelik koklatmayacağından korktuğunu söyledi; çalışma masa-

mın arkasında dururken, boğazımdan gelen acayip bir ses duydum, yüreğimdaki acı dinmedikçe asla geri gelmeyecek geçmiş günlerin sesiydi. Yavaşça, umdenin, aldığı her şeyi ona vereceğini, vermezse karşısında beni bulacağını söyledim. Ona parayı vermesi için umdeyi zorlayacak güce sahip olduğumu belirttim.

Allah senden razı olsun diyerek hayır duaları okudu. Yürekten ve içten dualar. Onu mutlu ettiğime sevinmiştim, gerçi verdiğim sözü tutabileceğime inanırım yoktu. Yüzünde, bakımsızlıktan harap olmuş bir evin badanası gibi sırttan bir güven hissiyle beni selamladı ve çıktı.

Orada otururken, esas suçlu sayılmasam da, tüm bunlarda taraf değil miydim diye sordum kendi kendime. Kimseye bağlı kalmadan talimat verebilmeliydim ve dava, şu sıralar ülkemizde olup biten her şeyden bağımsız tutulabilmeliydi. Kullanma yetkim olmadığını unutarak, tekrar "mecburiyet" kelimesine döndüm. Talimat verseydim, uygulanır mıydı? Emin değilim – fakat talimatı vermek beni biraz olsun rahatlatır ve ileride kendime saygı duymamı sağlardı.

Eve giderken sakindim. En azından belgeler, ifadeler ve diğer deliller bendeydi. Onları saklamaya niyetliyim; ne olursa olsun, hep bende kalacaklar. Günbatımındaki sessizlik ve sakin yürüyüşüm bana bir davayı sonlandırdığım gecelerde hissettiğim huzuru anımsattı. Bomboş sokaklarda, çok zaman önce, çocukken, annemin söylediği kelimeleri fısıldardım; "Bu hikâye de böyle bitti."

Kendi kendime tekrarlamaya çalıştım: "Bu hikâye de böyle bitti." Durdum ve tekrarlardım. Sonra, kendi kendime sordum, "Ama, hikâye gerçekten de böyle mi bitti?"

Bir soru sormuştum, tatmin edici bir yanıt gerektiriyordu; etraflı, kati, ve ikna edici bir yanıt. Şimdi yanıtı bilmediğime göre, aramaya başlamam gerek. Eğer başaramazsam, soruyu yüreğimden söküp atacağım ve onun kendi yanıtını arayarak Mısır topraklarını enine boyuna dolaşmasına müsaade edeceğim. Ve soru, yolculuğuna başladığında, onu bir başka soruyla takip edeceğim: "Sonunda yanıtı bulabilecek mi?"

“Her neslin bir kaderi vardır, örneğin, bizim nesil Mısırlılar... (...) Emellerimiz, onlara ulaşma gücümüzden kat kat üstündü ve ileriye doğru adım attığımızda ayağımızın altındaki zeminin sağlam olmadığını anladık. Bulutlara baktık, fakat gökyüzü gözden kayboldu. Şu anda, neslimiz hakkındaki gerçeği kavramış bulunuyoruz.”

Mısır Topraklarında Savaş'ta altı farklı anlatıcının gözünden izleriz olan biteni:

Oğlunun yerine bir başkasını askere göndermek isteyen nüfuzlu bir kişi, Umde.

Bu sahtekârlığı planlayan ve uygulayan Müteahhit.

Başkasının yerine askere gidecek kişinin babası.

Başkasının yerine askere gidenin arkadaşı.

Bu olaya tanıklık eden subay.

Olayı araştırmakla sorumlu müfettiş.

Her anlatıcı, olayın bir kesitini aktarırken, kendi yaşamını da hikâye eder.

Altı anlatı Mısır'ın farklı yüzlerini yalın ve sarsıcı biçimde ortaya koyar ama her şey birbiriyle bağlantılıdır aynı zamanda.

Yusuf El-Kaid Türkçeye çevrilen bu ilk eseriyle modern Mısır romanının yetkinliğini gösteriyor.

ISBN 975-8859-26-9



9 789758 859269

